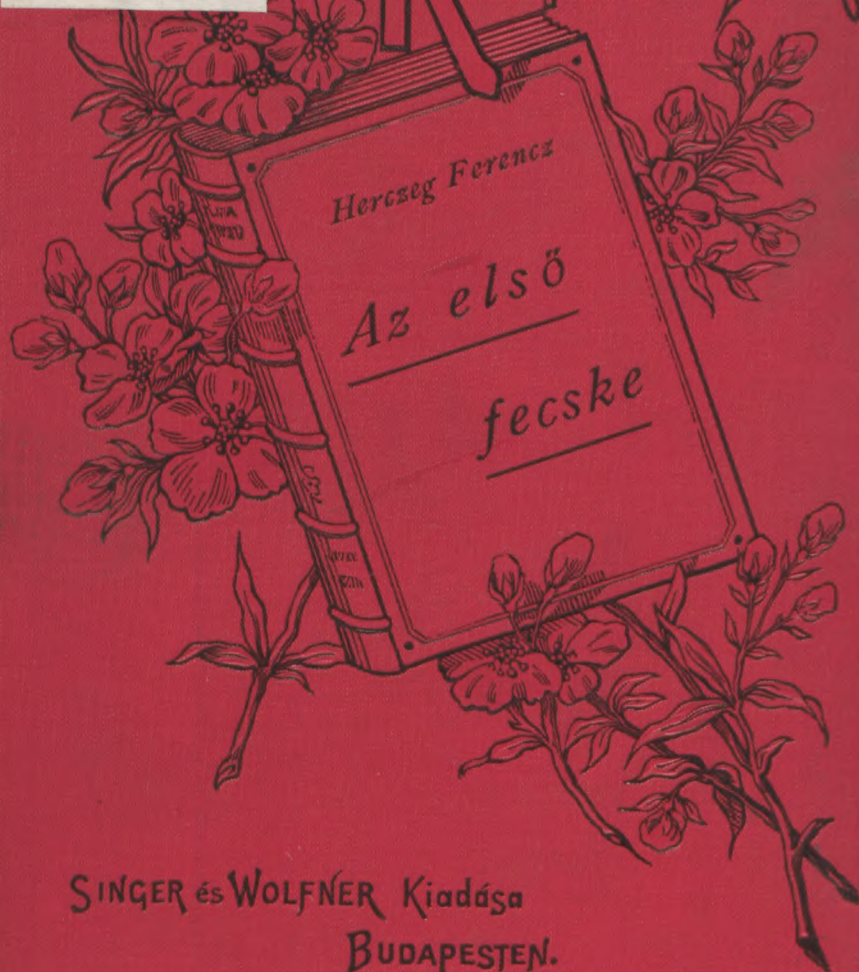

GYETEMES REGÉNYTÁR

315. 732

SSZK

.....

SINGER és WOLFNER Kiadása
BUDAPESTEN.

17

Egy-egy évfolyam 18 kötetből áll. —

Egyetemes Regénytár

Egy-egy kötet ára díszes piros vászonkötésben 50 kr.

* * * Gyűjteménye a legkiválóbb hazai és külföldi regényeknek. * *

gaza
a le
kivá
meg
haza
köte
vezé
egye

regé
köte
ben
vás
bérn
6 k

a leg-
ytár
és és
ekben
rba s
shány
ontok
set és
in is.
teljes
m 18
kedés-
piros
ési ár
5 frt,
vatala.

Jegyzéke az eddig megjelent köteteknek:

I. évfolyam.

A bánya, írta Ohnet György.
A lohinai fű, írta Mikszáth Kálmán.
Beatrice házassága, írta Hugh Conwag.
A jubilánsok, írta Tolna Lajos.
A kék fűtyöl, írta Fortuné du Boisgobeg.
A halott, írta Feuillet Oktáv.
Lise Fleuron, írta Ohnet György.

A fülemile, írta Petelei István.
Nem! írta Wilkie Collins.
Violanta, írta Eekstein Ernő.
Saját kezébe, írta Beniczkyiné B. Lenke.
Egy csontváz elbeszélése, írta Manuel Gonzales.
Az ural körökben, írta Hamilton Aidé.

— Az eddig megjelent 238 kötet jegyzékét a következő oldalakon adjuk —

II. évfolyam.

A Croix-Mort grófnők, írta Ohnet György.
Elő ha ott, írta Hugh Conway.
Megölt lelkek, írta Margitay Dezső.
Az özeveg, írta Feuillet Oktáv.
Magduska öröksége, írta Abonyi L.
Jung Helén, írta Lindau Pál.
Sarah grófnő, írta Ohnet György.

Balassa Bálint, írta P. Szathmáry Károly.
A marquisé, írta Delpit Albert.
Első szerelem. — Kip-kop, írta Turgenyev Iván.
A fészek regényei, írta Mikszáth Kálmán.
Tábori posta, írta Carmen Sylva.

III. évfolyam.

O az! írta Beniczky Lenke.
A hitetlen, írta Delpit E.
Almanach 1888. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán.
Holdenis Meta, írta Cherbulise V.
Lég és föld. — Kitörölt évek, írta Kazár E.
A tábornok úr fia. — A nevelő, írta Groller Balduin.

Akarat, írta Ohnet György.
A legszebb hercegnő, írta P. Szathmáry Kálmán.
A freskók, írta Ouida.
Blaisot kisasszony, írta Uchard Mario.
Emberék, írta Bródy Sándor.
Fehér éjszakák, írta Dosztojevszkij Tivadar.

IV. évfolyam.

Az elvált asszony, írta Csiky G.
„Ó“, írta Rider Haggard.
Almanach 1889. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán (elfogyott).
Alom, írta Zola Emil.
Szent Mihály, írta Werner E.

A pénzés molnár románcza, írta Abonyi Lajos.
Rameau orvos, írta Ohnet György.
A szívárvány, írta Kazár Emil.
A kis lord, írta Burnett F. H.
Anjuta, írta Letneff P.

V. évfolyam.

A hegység tündére, írta Beniczky Lenke.
Paulina, írta Hugh Conway.
Almanach 1890. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán.
A szív küzdelmei, írta Tarchetti H.
Utolsó szerelem, írta Ohnet György.
Faust orvos, írta Bródy Sándor.

Fenn és Lenn, írta Herczeg F.
Az elítélt leánya, írta Daudet E.
Felejthetetlen szavak. — Megosztott szív, írta Heyse P.
A ki a szívét a homlokán hordja, írta Jókai Mór.
Miss Revel, írta Cherbulise V.

VI. évfolyam.

A Pierre lelke, írta Ohnet György.
Almanach 1891. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán.
Curly, egy színész története, írta Coleman John.
Rang és pénz, írta Beniczky Lenke.
Művészbecsület, írta Feuillet Okt.

A havasok alján, írta Gyarmathy Zsigáné.
A vasgyáros. (A hámosos), írta Ohnet György.
Isten hozzád szerelem, írta Serao Matild.
Ildeiné leánya, írta Mudrony Soma.
Lázban, írta Lindau Pál.
A hívek, írta Tinseau Leon.

VII. évfolyam.

A gyűlölség adója, írta Ohnet Gy.
Almanach 1892. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán.
Egy apáca története, írta Verga G.
Yerba Buena, írta Bret Harte.
Elmult évekből, írta Váradi Antal.
Veszedelem bűbáj, írta Theuriot André.

A kegyenez, írta Sudermann H.
Damáz Margit, írta Kövér Ilma.
Kis hercegnő, írta Hungerford.
A kiengesztelt átok, írta P. Szathmáry Károly.
A tilalom, írta Tinseau Leon.
A vér, írta Beniczky Lenke.

VIII. évfolyam.

Nimrod és társa. Irta Ohnet György.
 Almanach 1893. évre, szerkeszti
 Mikszáth Kálmán.
 Marina (Mr. Barnes of New-York).
 Irta Gunter A. C.
 Nagy játék, irta Tábori Róbert.
 Hivatalos feleség, irta Savage
 Richard Henry.

Téli rege, irta Rákosi Viktor.
 A fogadalom, irta Jeanne Schultz.
 Anteusz, irta Werner Gyula.
 Titok, irta Charles Reade.
 Nyomor, irta Bródy Sándor.
 Végzet, irta Louis Couperus.
 Vénusz, irta Salvatora Farina.

IX. évfolyam.

Simon Zsuzsa, irta Herczeg F.
 Almanach 1894. évre, szerkeszti
 Mikszáth Kálmán.
 Hét év múltán, irta Delpit Albert.
 A szép Neville kisasszony, irta
 Croker B. M.
 Hőfehérke, irta Bródy Sándor.
 Ibolya, irta Filon A.

Kálvária, irta Békefi Antal.
 Göröngyös utakon, irta Tinseau L.
 Andrásfalvy de Andrásfalva, irta
 Werner Gyula.
 Noemi, irta Mercedes.
 Mindszenti Katalin, irta Borostyány
 Nándor.
 A kis hőbortos, irta Hungerford.

X. évfolyam.

A gyermek joga, irta Ohnet György.
 Almanach 1895. évre, szerkeszti
 Mikszáth Kálmán.
 Sibilla, irta Mrs. Alexander.
 Két leány és egy legény, irta
 Beöthy László.
 Lou, irta Róberts Sándor.
 Viola története, irta Tutsek Anna.

A nábob kincse, irta A. Conan
 Doyle.
 Asszonyokról – asszonyoknak, irta
 Gyarmathy Zsigáné.
 Angéla, irta Theuriot André.
 A napszámosok, irta Kupa Árpád.
 A komédiásné, irta Contessa Lara.
 Lavina, irta Pekár Gyula.

XI. évfolyam.

Régi harag, irta Ohnet György.
 Almanach 1896. évre, szerkeszti
 Mikszáth Kálmán.
 Salamon király kincse, irta Rider
 Haggard.
 Knopfmacher, irta Herman Ottóné.
 A párba, irta Csehov P. Antal.
 Korhadt oszlopok, irta Tábori R.

A Csókás-tanya, irta Cherbuliez V.
 Nyári felhők, irta Szomaházy I.
 Az első kedves, irta Gerolamo
 Rovetta.
 Vadrózsza, irta Jean de la Bréte.
 A szabadtűz, irta Gyalui Farkas.
 A rejtélyes ház, irta Warden
 Florence.

XII. évfolyam.

Hiába való gazdagság, irta Ohnet
 György.
 Almanach 1897. évre, szerkeszti
 Mikszáth Kálmán.
 Bűn és Büntetés, irta Serao Matild.
 Hatalom, irta Pekár Gyula.
 Három Elbeszélés, irta Zola Emil.
 Eccc Homo, irta Bársony István.

Az arany, irta Moeller O. M.
 Közvélemény, irta Beniczky B. L.
 Az amerikai, irta Gunter A. C.
 Két világ közt, irta Küvér Ilma.
 A képviselő leánya, irta Ohnet
 György.
 Két menyasszony, irta Gárdonyi G.
 Az üldöző, irta A. Conan Doyle.

XIII. évfolyam.

A faviéresi lelkész, irta Ohnet Gy.
 Almanach 1898. évre, szerkeszti
 Mikszáth Kálmán.
 A szeleburdi, irta Gyp.
 Alkonyat, irta Szántó Kálmán.
 Családi hasonlatosság, irta Croker.
 Képzelt királyok, irta Kupa Árpád.

A titkos kert, irta Marcel Prévost.
 Ulrich főhadnagy, irta Thury Z.
 Egy leány miatt, irta Rovetta.
 Ella kisasszony ötlete, irta Szoma-
 házy István.
 Ismeretlen ország, irta Rider
 Haggard.

XIV. évfolyam.

Páris királya. Regény 3 kötetben.
 Irta Ohnet György.
 Almanach az 1899. évre. Szerkeszti
 Mikszáth Kálmán.
 Olga, irta Werner Gyula.

A negyvenéves férfit, irta Tábori
 Róbert.
 A milliommós, irta Croker. B. M.
 Balázs Klára, irta Lengyel Laura.
 A bűnös, irta Coppée E.

AZ ELSŐ FECSKE ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK

Singer és Wolfner kiadásai.

Herczeg Ferenc munkái:

Szabolcs házassága.

Regény, negyedik ezer . . . 1 frt 50 kr.
Diszkötésben 2 frt 40 kr.

A Gyurkovics-fiúk.

Tizenegyedik ezer, füzve 2 frt, diszk. 3 frt

Napnyugati mesék.

Elbeszélések füzve 2 frt, diszkötésben 3 frt.

A három testőr.

Bohózat 3 felv. Ára füzve 1 frt 20 kr.
Diszkötésben 1 frt 80 kr.

A dolovai nábob leánya.

Színmű 5 felv. Ára füzve 1 frt 20 kr.
Diszkötésben 1 frt 80 kr.

Simon Zsuzsa.

Regény, 3-ik kiadás, füzve 1 frt 60 kr.
Diszkötésben 2 frt 50 kr.

A Gyurkovics-leányok.

Tizenkettedik ezer, füzve . 1 frt 50 kr.
Diszkötésben 2 frt 50 kr.

Mutamur.

26 elbeszélés, 3. kiad füzve 1 frt 40 kr.
Diszkötésben 2 frt 40 kr.

Fenn és lenn.

Regény, 3-ik kiadás füzve 1 frt 60 kr.
Diszkötésben 2 frt 60 kr.

AZ ELSŐ FECSKE

ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK

IRTA

HERCZEG FERENC

BUDAPEST 1897.

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

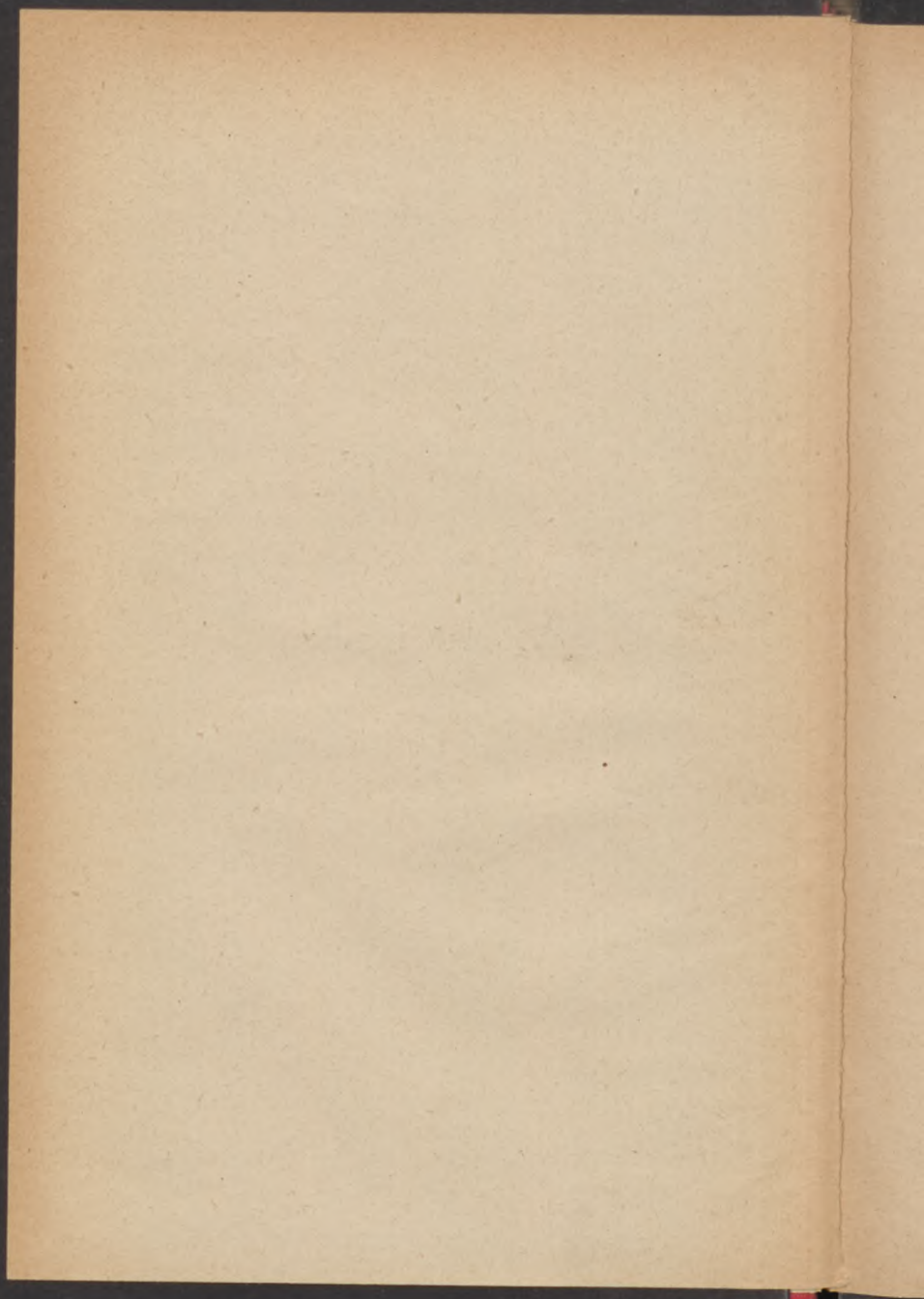

315.732

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
B Növedéknapló
1958 év 10. 483 SZ.
BUDAPESTI HÍRLAP NYOMDÁJA

Az első fejeke

Fontos eseményeket néha csodálatosan rövid idő alatt elfelejtek, semmitmondó dolgok pedig gyakran érthetetlen szívóssággal ragadnak meg az emlékezetemben. Így homályosan tudok csak visszaemlékezni egy igen kedves emberem arcára, a ki öt esztendővel ezelőtt halt meg, de tisztán látom magam előtt — mintha csak tegnap történt volna — azt a kanári temetést, melyet huszonöt esztendővel ezelőtt rendeztünk a kertünkben. Hárman voltunk gyermekek, a kis hugom volt a pap, én voltam a sírásó. A halott madarat egy gyújtó-skatulyába tettük és elástuk a mogyoróbokrok árnyékában. A skatulyára sárga cédula volt ragasztva, német nyomtatással és kétfejű sassal.

Ilyen érthetetlenül erős benyomást tett rám egy kis füzet, a melyben nyolc esztendővel ezelőtt lapozgattam.

Nyolc esztendővel ezelőtt a fővárosban töltöttem a nyár egy részét és egy augusztusi napon a véletlen a váci-utcában összehozott egy jogászkori cimborámmal. (Cimborámnak mondom

mert a *barát* cím sok volna neki, az *ismerős* pedig kevés.) Az én cimborám akkor ügyvéd volt és családapa és bár újabb időben nem igen törődött velem, most, szalmaözvegyi unalmában, őszintén megörült a látásomnak.

— Szép volna tőled, ha nálam ebédelnél... Egyedül vagyok a lakásban... A délutánt eldiskuráljuk, alkonyatkor pedig kimehetnénk együtt a szigetre.

Lusta voltam valami ürügyet keresni, hogy kitérjek a meghívása elől és nála ebédeltem. Az ebéd jó volt, de a lakása nagyon barátságtalan volt; a gondos menyecske, mielőtt elutazott volna, leszedte a függönyöket az ablakról és vászonba varratta a bútorokat.

Fekete kávénál mind a ketten elszomorodtunk. Úgy tapasztaltuk, hogy nagyon idegenek lettünk már egymáshoz és nem tudunk beszélni egymás nyelvén. Titokban mindegyikünk szeretett volna már szabadulni a másiktól.

— Szoktál aludni ebéd után? kérdezte a gazdám szeliden. — Mert én mindennap alszom egy órát.

— Majd megpróbálom én is...

A dolgozó szobájába vezetett, ő maga bevonult a hálósobájába.

Jó ideig nyitott szemmel feküdtem a diványon, egy kövér dongóra figyelve, mely egymás-

után vagy hússzor vágódott az ablaknak, aztán rettenetes unalom fogott el és mérgemben elnevettem magamat. Mit keresek én ebben a házban? miért fekszem én most ezen a díványon? miért ajándékozom oda a fél napomat ennek az idegen embernek?

Olvasni valót kerestem a cimborám könyvei közt. Jogi munkákat találtam, törvénykönyveket, lexikonokat, Petőfit és sárga borítékos regényeket, minőket a pályaudvarokon kínálnak az utazóknak. Az íróasztalon nagy csomó írás feküdt, azokat is végignézttem. Egy bekötött, vastag füzet akadt a kezembe. A könyomatu címlapon ezt olvastam: *Az első fecske, elbeszélés, írta * * ** A második lapon egy jegyzet: *kézirat gyanánt!*

Ki írta ezt az elbeszélést? Hogyan került ide, kisebb és rendes polgári periratok társaságába? Mindegy! Ha egyébre nem jó az első fecske, legalább boszantani fog és akkor már nem unatkozom.

A következőkben elmondok a füzet tartalmából néhány töredéket, a mely megmaradt az emlékezetemben. Azt is — természetesen — a saját szavaimmal leszek kénytelen elmondani.

Az első fecske.

Sűrűn havazott.

Az idő éjfél felé járt és a József-utcai házsorok homályba borultak. Csak az egyik kisebb palotában, melyet gazdái ujabban bérházzá alakítottak át, lehettek még ébren; a földszinten és az emeleten lámpafény szűrődött át az ablakfüggönyökön.

Éjfélkor a földszintes lakásban pisztolylövés dördült el. A lövés után — mely alig hallatszott ki az utcára — jó ideig várakozással teljes csend borult a sötét folyosóra, aztán egyszerre riadás támadt a házban; futkosás és ajtócsapkodás.

Mária akkor még olvasva virrasztott emeleti lakásában, a hová nem hallatszott el a dördülés. Nem tudott megválni kedves könyvétől, melyet most olvasott el vagy tizedszer. Az érdekes könyv címe különben: *Hyrtl — Descriptive Anatomie*.

Letette azonban a könyvet, mikor odakünn hirtelen megszólalt az előszoba csengetyűje, szemtelen kitartással vinyogva. Aztán valaki a cipője sarkával dühösen döngetni kezdte az ajtót...

Inkább csodálkozva, mint ijedten lépett ki Mária az előszobába. Az ajtót azonban nem nyitotta ki.

— Ki van odakünn? kérdezte erős, nyugodt hangon.

— Hamar, kisasszony, hamar! könyörgött kívül egy szepegő térfihang. — A gazdám keresztül lőtte magát!

— Ki a gazdája? Hol lakik?

— A méltóságos úr, a földszinten. . . A díványon találtuk — csupa vér. . .

— Rögtön megyek.

A dolgozó szobából kihozott egy kis bőröndöt, a milyenben orvosok szokták tartani a sebészeti szerszámaikat. Már akkorra előkerült a cseledetszobából az öreg Kata is.

— Hová megy, kisasszony?

— A sebesülthöz.

— Nem okos dolgot művel. A miniszter megengedte a doktor kisasszonynak, hogy a női kórházban gyógyítson, de a magángyakorlattól eltiltotta.

Mária vállat vont.

— Akkor is segítségére mennék a haldokló-nak, ha nem volna orvosi diplomám. Emberi kötelességemtől nem tilthat el a miniszter. Hozd a bundámat!

Vállára kanyarította a bundáját és lement a széles lépcsőn a földszintes lakás ajtajáig, melynek keskeny réztábláján e név volt olvasható: *Risztory György gróf*.

Az első szobában, a hatalmas sárga ernyő alatt égő állólámpa fényében, egy széles bőrkere-

veten, ott feküdt a sebesült eszméletlenül, sápadt arccal, ökölbe szorított kezekkel. Frakkban volt; a hófehér plasztronon, a ragyogó gyémánt gomb alatt, nagy vérfolt piroslott.

Mária nyugodt hidegvérrel hozzá látott a seb megvizsgálásához, közbe halk hangon kérdéseket intézett a cselédekhez. Később a kis groomot és a házmesteréket, a kik fogvacogva állottak az ajtóban, kiküldte az előszobába, csak a komornyikot hagyta maga mellett.

— Még él, mondta aztán.

A lövés a tüdőt érte, a golyó a szív fölött haladt el és benn maradt a testben.

— Meg fog menekülni? kérdezte a szolga. Mária vállat vont.

— Nem tudom.

A doktorkisasszony határozott föllépése és hidegvére szinte hipnotikus hatást tett az emberekre. Egy óra felé a gróf, antiszeptikus kötéssel a mellén, már hálósobájában feküdt. Mikor az ágyba emelték, halk hangon megszólalt:

— Nem akarom, hogy a rendőrséget értesítsék... És az ujságokat sem... Senkit se zaklassanak miattam...

— Ne beszéljen, szólt rá Mária.

— Nem akarom a botrányt, szólt a sebesült, de aztán Máriára esett a pillantása és elhallgatott.

Mária később előfogta a komornyikot.

— Bizonyos benne, hogy a gróf öngyilkossági kísérletet követett el? Én rám azt a benyomást tette, hogy a lövés egy-két lépés távolságból érte.

A szolga elmondott mindent, a mit tudott az esetről. Mikor a lövést hallotta, be akart sietni a gazdájához, de az ajtó be volt zárva. A házmester segítségével törték be. A gróf már akkor eszméletlenül feküdt a kereveten. Senki sem látta a gróft hazajönni. Ha éjjel jött, nem csöngette ki a házmestert, hanem az utcáról egyenesen benyitott a lakásába, egy kis tölgyfaajtón keresztül, melyet a hálósobája mögött levő fülkébe töretett.

— Hol van az a fegyver, a melylyel a gróf magára lőtt?

A sebről ítélve, a lövés kiskaliberű fegyverből történt. A revolvert azonban hiába keresték.

Mária véget vetett a keresgélésnek, kijelentve, hogy virrasztani fog a beteg mellett; senkire sincs szüksége, a komornyik is menjen aludni. Később oda lépett az ágyhoz és érdeklődve szemlélgette a beteget, a ki álomszerű kábultságba merült. Körülbelül karmincöt esztendőös lehetett. Karcsu termetű, izmos ember volt. Férfiasan szép, bár kissé már fonyadt arcáról a halálos sápadtság

nem tudta elmulasztani az elmésség, a malícia és az elbizakodottság kifejezését.

A lakás berendezése arra vallott, hogy gazdája nagy lábon élő világfi. A keresetlen elegancia és a disztíngvált izlés jellemezte ezt a lakást, melynek hatalmas angol kerevetei gazdájuk raffinált elpuhultságáról tettek tanuságot. A lakásról Mária következtetéseket vonhatott a lakó hajlamaira és jellemére is. A sok fegyver azt bizonyította, hogy szenvedélyes vadász, az exotikus vadászati trofeumok arról tanuskodtak, hogy vadászva járt délszaki vidékeken is. A dohányzó szobában csinos könyvtárt talált, egy futólagos pillantás, melyet a bőrkötetekre vetett, meggyőzhette, hogy Risztory gróf nem foglalkozik a tudományokkal, a modern franciákat azonban és főleg az analitikusokat, jól ismeri. Hogy mindenek fölött pedig nagy tisztelője a női nemnek, azt számos kép és szobor bizonyította, mely utóbbiakon a doktor kisasszony kiegészíthette anatómiai ismereteit.

Kíváncsiságának engedve, melyet magában érdeklődésnek nevezett, Mária nesztelen léptekkel járta be a lakást.

Mikor a hálószoba mellett levő fülkéhez ért, elmosolyodott: két üvegszekrény a gróf kalap- és cipőgyűjteményét tartalmazta. Hanem aztán hirtelen elkomolyodott: a széme megakadt egy fehér

kesztyűn, mely a földön feküdt. Fölemelte. Keskeny kézre szabott finom fehér keztyű volt. A keztyűből erős mályva-illat áradt. . .

A fülke sarkát zöld függöny takarta el. Mária fölemelte a függönyt és most megpillantotta az utcára vezető kis ajtót, melyről az inas beszélt. E pillanatban hideg léghuzam csapta meg arcát: az ajtó félig nyitva volt! A kulcs a zárban.

— A merénylő nő, a ki ismerte erre a járást... Mikor a gróf a kerevetre rogyott, a gyilkos esze nélkül elrohant. . .

Mikor Mária visszatért a beteg-szobába, a gróf nyitott szemmel feküdt ágyában. Jó sokáig figyelmesen nézte ápolóját.

— Az emeleti doktor kisasszony? — kérdezte bágyadt mosolylyal.

— Az vagyok. De ne beszéljen kérem.

— Akkor hát beszéljen ön... Olyan kelles hangja van....

— Bocsánat, gróf úr, nem azért vagyok itt, hogy önt mulattassam, hanem hogy ápoljam... A szomszéd-szobában töltöm az éjt... Ha szüksége lesz valamire, nyomja meg a csengetyűt....

*

A kézirat, melynek olvasásába belemerültem, ilyen formán folytatja az elbeszélést:

Elmult egypár nap. Risztory állapota roha-

mosan javult és Mária azt mondta a háziaknak, hogy a beteg két-három hét alatt teljesen föl fog épülni. A golyó benne maradt ugyan a testében, de az nem baj és nem is veszedelem.

Mikor Mária egyszer megint a beteget látogató doktor komoly ábrázatával belépett a lakásba, a gróf megszólalt:

— Bájos doktorkám, szabad most már beszélnem?

A doktor láthatólag kellemetlen meglepetéssel, kicsinylően mérte végig páciensét.

— A gróf beszélhet, de keveset és halkán.

Azzal kissé meghajtotta a fejét és távozni akart.

— Miért hagy magamra? kérdezte Risztory.

— Hiszen önhöz van szavam.

Mária megfordult.

— Mi tetszik?

— Zavarban vagyok, hogyan köszönjem meg önnek, hogy megmentette az életemet.

— Véget fogok vetni zavarának. A gróf nem marad a lekötelezettem, ha öt forintot, vagy — ha vagyoni viszonyai megengedik — tizet fizet egy látogatásomért. A pénzt a kórházi alapnak szántam, mivel magam nem vagyok följogosítva magángyakorlat folytatására.

Azzal megfordult a sarkán és távozni készült. A gróf elképedve nézett utána.

— Maradjon, kérem!

— Nem maradok, nincs már itt semmi dolgom.

— Nincs? Majd adok önnek dolgot!

A kötésbe markolt, hogy letépje a melléről...

Mária egy szökéssel ott termett az ágya mellett és erős fogással elkapta a kezét.

— Gróf úr! Mit tesz?

— Letépem a kötetést, a mit rám rakott, ha nem hallgat végig...

Mária rendbe hozta a kötetést, aztán sötét arccal tekintett a grófra.

— Mit akar tőlem?

— Üljön le és hallgasson rám.

Mária leült.

— Mondja kisasszony, mi jögon vet meg engem? Megvetés és kicsinylés hangján beszél velem, méltatlannak tart még arra is, hogy hálás legyek ön iránt...

— Visszaadom a kérdést: mi jögon vet meg engem?

— Én — önt?

— Azzal fogadott, hogy bájos doktorkának nevezett. Kérdem először: Miért vagyok én doktorka? Kicsinyli a tudásomat? Azt hiszem, bebizonyítottam önnek, hogy én egész doktor vagyok...

A grófi az ajkát rágta.

— Bizonyára nem kicsinylem.

— Hát akkor?

— Magam sem tudom. . . . Nem kicsinylés akart lenni, inkább — gyöngédség.

Mária szürke szép szemével merészen és hidegen nézett Risztory arcába.

— És mi jogon gyöngéd irántam?

— Istenem! Kell ahhoz külön jogcím? Azt hiszem, a ki önt látja, bájosnak fogja találni. . . .

— Bájosnak talál! Ujra kérdezhetem most: miért vet meg engem?

— Teremtőm! Nem értem önt, kisasszony. . . . Sértés az, ha valakit bájosnak találnak? Ön nem tudná magáról, hogy szép?

— Tudom magamról, hogy fiatal, egészséges és rendes alkatú vagyok. Ha ez szépség, akkor szép vagyok.

— Tehát elismeri, hogy szép. És ha én is elismerem, azzal megsértem?

— Azzal sért meg, ha megmondja nekem, mert abból a lealázó föltevésből indul ki, hogy ilyen jelentőség nélkül való külsőségek konstatálásával örömet okoz nekem; azaz: ön hiúnak tart; más szóval: ostobának! Ahhoz pedig nincs joga önnek, gróf úr, a ki kevesebbet tanult és kevesebbet tud, mint én.

A gróf elnevette magát.

— Százszor többet tud nálam, a ki százszoros számár vagyok! Bocsásson meg izetlenségemért. Igérem, hogy jövőben udvariasabb leszek . . .

Mária vállat vont.

— Ha már belekezdünk az őszinteségbe, mondok önnek még valamit. Nem kérek abból a külön udvariasságból, melyet önök a nők számára tartogatnak. Azt akarom, hogy tiszteljenek engem, úgy, miként egy kötelességtudó és becsületes embert tisztelni szokás. Én önnek csak ember vagyok, nem nő. Nevetségesnek és lealázónak találom a nő kiváltságos helyzetét — a mint önök nevezik . . . Önök, a kik a nőt gyermeknek, virágnak, állatnak, tárgynak és minden egyébnek nevezik, csak embertársuknak nem. Arcomba szökik a vér és föllázad az emberi méltóságom, ha elgondolom, hogyan gondolkoznak önök felőlünk. Meglátják egyikünket az utcán és csinosnak találják a járását meg az alakját — mintha csak valami nemes állatról volna szó. . . Aztán udvarolni kezdenek neki. Ostromolják bókka, virággal és verssel. . .

A kisasszony doktor egy kicsinylő mozdulatot tett a kezével és elhallgatott. A gróf csillogó szemmel nézte.

— Az első fecske — mondta aztán halkan!
— Egy új kor tavaszának első fecskéje.

— Tavasz! Fecske! — mondta Mária gúnyosan. — A gróf talán verseket is ír?

— Most már nem. . . . De mondja, ismerni fogják az önök világában a szerelmet?

— Mit tud ön szerelemről? Önnek vannak rossz szokásai, a melyekre rákapott és a melyekről nem tud letenni; ilyen a dohányzás, a kártyázás és az, a mit ön szerelemnek nevez. Önnél megvan mindig a szerelem, csak az objektuma változik. . . . Ha majd elkövetkezik az új idő, a mi időnk, akkor nem a nőket fogja szeretni a férfi, hanem a nőket, individuális szerelemmel. . .

— Ha hű marad elveihez — szólt a gróf, — akkor nem veheti rossz néven egy kérdésemet. Szeretett ön már olyan individuális szerelemmel?

— Nem — szólt Mária kissé elpirulva, de nem kerülve a gróf tekintetét. — Azt hiszem, nem is fogok szeretni soha. Az individuális szerelem föltétele két rokonlélek találkozása. Hol találjak rokonlelket én, szegény árva cölöp, az új korszak határmesgyéjén?

A kisasszony doktor az óráját nézte.

— Most a kórházba kell mennem.

A gróf elgondolkozva tekintett utána.

— Tulajdonképpen roppant pikáns! — mormogta magában. — Azt hiszem, könnyen bele tudnék szeretni. . . .

Ha Risztory gróf jobban ismerte volna önmagát, konstataálta volna, hogy máris bele szeretett a doktorába. A különös leány fantasztikus, idegenszerű varázst gyakorolt a grófra, a kit betegsége kissé szentimentálissá tett.

Az este Mária doktor és az öreg Kata közt a következő párbeszéd folyt le.

— Hogy van a beteg? — kérdezte Kata.

— Egy pár nap mulva újra kezdheti a léhaságait . . . Örülök különben, hogy megismerhettem ezt a különöst embert . . . Fiziológiai szempontból érdekes és ritka típust képvisel . . . Összes férflismerőseim közt ő az egyetlen, a kiből megvan az, a mit *bájnak* szoktak nevezni . . . Csodálatos, hogy ez a női tulajdonság nem esik a férfiasága rovására . . . Elképzelem, hogy közönséges asszonyokra szenzációs hatással lehet az ilyen ember . . .

*

— Szerencse, hogy olyan vagyok, a milyen vagyok, mondta Mária, mikor egypár nap mulva meglátogatta betegét. — Ha egy csepp prüderia volna bennem, nem látogatnám meg többet, mert hiszen már jóformán egészséges . . .

— Ha nem látogat meg többet, gondoskodni fogok róla, hogy újra beteg legyek.

Mária félvállról mérte végig betegét.

— Vallja be, gróf, titokban mégis szokott verseket írni?

— Mért ütközik meg azon, ha azt mondom, hogy szükségem van önre? Ha így bánik velem, kénytelen leszek sajnálni, hogy nem férfi.

— Ugyan?

— Szeretném, ha férfi volna . . . Akkor megkérném, hogy legyen barátom, mert — úgy érzem — nem tudok már ellenni ön nélkül. Önnek ugyan nincs szüksége rám, mert nem adhatok semmit, ön azonban mindent adhatna nekem . . .

— Példának okáért?

— Példának okáért: tartalmat adhatna az életemnek. A betegségem ideje alatt foglalkoztam ezzel és úgy láttam, hogy az én életem rettenesen üres. Így már folytatni sem érdemes . . . Tudom, hogy ennek magam vagyok az oka, vagy azok, a kik neveltek. Romlott ember vagyok . . . Henye és léha . . . Semmiben sem hiszek . . . Elveim sincsenek . . . Hazárd vérmérsékletem van, szeretem az izgalmakat . . . Önző vagyok és lelkiismeretlen . . . A mi megtetszik nekem, az után kinyujtom a kezemet . . . A mit megúntam, azt eldobom . . . Fél tőlem, Mária?

— Nem félek, de sajnálom . . . Azt hiszi különben, hogy ezek a tulajdonságai megszerzik önnek a barátságomat?

— Azt hiszem. Mint orvos nem vállalja el

minden könnyű beteg gyógyítását, de nem tagadja meg segítségét a súlyos betegről.

— És ha azért nem akarok foglalkozni az érdekes esettel, mivel reménytelennek tartom?

— Tudnia kell, hogy a beteg bizalma fontosabb tényező az orvosi tudományban, mint az orvosé . . .

A komornyik belépett s egy levelet adott át gazdájának. Risztory megütközve szemlélte a boríték kuszált, szeszélyes női írását. Nem bontotta föl a levelet, hanem maga elé tette az asztalra. A borítékból finom, de erős mályvaillat áradt.

— Most ír először ama éjszaka óta? kérdezte Mária, a ki élesen figyelt a gróf minden mozdulatára.

Risztory elcsodálkozva nézte vendégét.

— Először . . . De mit tud ön erről?

— Annyit tudok csak, hogy ezt a levelet ugyanaz a kéz írta, a mely önre fogta a fegyvert . . .

— Honnan tudja ezt? álmélkodott a gróf.

— A merénylő akkor éjjel itt felejtette a keztyűjét, a melynek éppen ilyen mályva-illata volt, mint e levélnek . . . Különben olvassa el a levelet.

A rövid levél így szólt:

»Legyen irgalmas és engedje meg, hogy a lába elé borulva kérjek bocsánatot örült tettemért, a mely önt csak arról győzheti meg, hogy esze nélkül imádja — *Jolán.*«

— Mit szándékozik most tenni? kérdezte Mária, mikor átfutotta a levelet, melyet Risztory eléje tett.

— Nem tudom.

— Szereti még?

— Azt sem tudom, hogy szerettem-e valaha. Ez az asszony nagyon bájos, nagyon kacér és egészen kiszámíthatatlan. Tipusa annak, a mit ön a régi kor asszonyának nevezne. Egyenes ellentéte önnek. Nem ember, hanem gyermek, virág avagy csinos állat... Lehet az ilyet szeretni?

— De ő szereti magát?

— Szeret, ha szerelemnek lehet nevezni a hiúság, a kíváncsiság és a romlottság vegyi kompozitumát... A féltékenysége egyenesen a hiúságából fakadt... A fegyvert is akkor fogta rám, mikor egy levélből, melyet véletlenül az asztalomra felejtettem, azt gyanította, hogy szeretem egy régi ellenségét. Mindent megbocsátott volna, csak ezt az egyet nem... Rám szegezte a revolvert, melyet magánál szokott hordozni, a mióta kedve jött a halállal kacérkodni... Valljon be mindent — kiáltotta — vagy megölöm! A bábékalapos hölgy, a fegyverrel a kezében, olyan ellentárlhatatlan neveltség volt, hogy a könnyezésig kacagtam. A jó kedvem annyira bántotta a hiúságát, hogy a kis gyáva elvesztette az eszét... Lőtt... A többit már ön is tudja...

— Förtelmes! mondta Mária, megrázkódva.

— Förtellem volt eddig az egész életem . . .

— Mit fog tenni? kérdezte Mária később.

Risztory vállat vont.

— Nem tudok elhatározáshoz jutni. Az ut kétfelé válik előttem . . . Ha virágbokkrétát küldök a szép asszonynak és bejelentem neki a látogatásomat, biztos vagyok benne, hogy könyek közt kacagva fogad majd . . . Aztán ott kezdem az életet megint, a hol félbe hagytam . . . Meglehet, hogy ez az én végzetem, teknősbékaként a mosárban élni . . .

— A hasonlataival el fogja rontani az étvágyamat. És a másik út?

— Gondolkoztam azon, hogy talán mégis lehetne új életet kezdeni . . . Tisztább, nyugodtabb és tartalmasabb életet . . . A saját erőmből azonban nem tudok rá vállalkozni . . . A lelkiismeretem régóta eltompult, az akaraterőm elgyöngült . . .

A komornyik ekkor újra belépett és jelentette, hogy a méltóságos asszony inasa választ vár a levélre.

Risztory lassan fölkel és íróasztalához telepedett. Tollal a kezében fordult Máriához, a ki keresztbe font karokkal ült az ablakban.

— Azt fogom írni, a mit tollamba mond.

— Nem avatkozom a dolgába.

— Miért avatkozott a dologba, mikor átlőtt

mellel feküdtem? Akkor nem félt a felelősségtől,
— miért fél most?

— És ha kész vagyok önnek tanácsot adni,
miféle kötelességet vállalok magamra?

— A barátom lesz.

Mária vagy tíz percig gondolkozott. A gróf
ezalatt lehajtott fővel ült íróasztala előtt.

— Írja! — mondta végre a leány.

És a tollába mondta a következő levelet:

»Asszonyom! Nincs semmi megbocsátani
valóm. A mit ön tett, az megérdemlett bünteté-
sem végrehajtása volt. Türelmesen szenvedtem
el ezt a büntetést és most már bevallhatom
önnek bűnömet is, a melyet még senki sem
ismer: hazudtam, mikor önnek szerelemről be-
széltem.«

— — — — —
Jogászkori cimborám diványán feküdve, eddig
jutottam az olvasással. Aztán félbe kellett hagy-
nom, mivel a hálószoza ajtaja megnyílt és az
ügyvéd belépett.

— Jóízűen aludtam! — mondta nyujtóz-
kodva. — Ha úgy tetszik, kocsit hozatok és
elhajtatunk a hajóállomáshoz . . .

Visszatettem a füzetet az íróasztalra és aznap,
mikor a szigeten jártunk, nem is gondoltam töb-
bet az Első fecskével. Egypár nap mulva kül-
földre utaztam és útközben már éppen nem értem

rá Risztory gróffal és a doktor-kisasszonynyal törődni. Csak a rákövetkező télen jutott eszembe megint a névtelen szerző elbeszélése és akkor nagy kíváncsiság fogott el. Hanem azért az ügyvédnek csak tavasszal hoztam szóba az Első fecskét, egy véletlen találkozás alkalmával.

— Első fecske? Soha sem hallottam ilyen könyvről. Tévedés lesz a dologban; bizonyára másutt olvastad.

— Az íróasztalodon meg tudnám mutatni a helyet is, a hol a füzet a többi írás közt feküdt.

— Megálljunk csak! Augusztusban, mondd? Akkortájtban a Kiss-féle csődtömeg gondnoka voltam és Kiss összes írásai nálam voltak egypár napig. Meglehet, hogy azok közt volt az Első fecske.

— Tehát Kiss volna a szerzője?

Az ügyvéd elkacagta magát.

— Esernyőkészítő és magyarul alig tud . . .

— Fölfogom keresni az esernyős Kisst.

— Az bajos lesz. Úgy tudom, hogy még elmúlt ősszel elköltözött Délamerikába.

— Akkor Risztory gróf és a doktor-kisasszony alkalmasint vele vándoroltak.

Két esztendővel később különös véletlen esett meg velem. Két napra lerándultam Kolozsvárra, a hol valami dolgom akadt. Fájó foggal és meg-

dagadt képpel érkeztem oda. Huszonnégy órán át gyötört a fogam, azután dühös elszántsággal bekopogtattam a fogorvoshoz.

Jó sokáig kellett a várószobában lézengennem. A rendelő szobából egy boldogtalan embertársam nyöszörgése és gargalizálása hallatszott ki. A várószoba asztalán egy pár nagy, fekete keztyű teküdt és egy borzas köcsögkalap. A kalap alatt kékkötésű füzet. A kezembe vettem a füzetet, találmra kinyitottam és szórakozottan olvasni kezdtem.

— — — — —

Bizalmas komornája különös híreket hozott Jolán bárónénak a József-utcai palotából. A gróf nem jár emberek közé. Reggel kilovagol rendesen, a délutánt és az estét otthon tölti. Egy-két barátja jár csak hozzá, más senki. A gróf sokat olvas. És ennek a különös átalakulásnak Risztory legújabb imádottja az oka, egy doktor kisasszony, a ki félesztendő óta lakik az első emeleten . . .

(Teremtőm! — mondtam magamban — hiszen ezek az én régi ismerőseim: a József-utcai Risztory gróf és Mária doktor. Azt hittem, hogy kivándoroltak Dél-Amerikába, hogy ott megalapítsák az individuális szerelem köztársaságát és most, ime, összetalálkozom velük a kolozsvári dentista várószobájában . . . Lássuk hát, hogy mit művelnek tovább!)

Egy nap Mária mályva-szagu levelet kapott.

— Ő ír! — mondta a doktor kisasszony meglepetten. — Vajjon mit akar tőlem?

»Tisztelt kisasszony! Ön nem folytat ugyan nyilvános orvosi gyakorlatot, de ismeretes dolog, hogy kivételes esetekben nem szokta megtagadni embertársaitól segítségét. Egy boldogtalan szenvedő, a ki minden reményét az ön tudományába helyezte, esdve kéri, értesítse őt, mikor áldozhat neki egy órát. — *Jolán* báróné.«

— Jól sejtettem, hogy szemtelen — mondta magában Mária.

Aztán okoskodni kezdett: Ha véletlenül nem ismerném Risztoryt, akkor bizonyára nem tudnék ellentállani a báróné kérésének. És most a Risztory kedvéért térjek le az egyenes útról? Senki kedvéért nem változtatom meg az elveimet! Elfogadom a bárónét . . .

Másnap Jolán báróné, sistergő selyemből készült eperszínű ruhában, lépett a József-utcai házba. Bájosan, mosolyogva ölelte meg a doktor-kisasszonyt, a ki állig érő fekete ruhában fogadta. A két asszony aztán jó ideig mereven, telhetetlen kíváncsisággal és erőltetett mosolylyal nézte egymást.

— Veszedelmesen bájos — gondolta magában Mária.

— Szemtelenül szép! — konstataulta magában a báróné.

— Hírből ismer már, ugy-e? — kérdezte később Jolán.

— Egy jó barátom, Risztory gróf, több ízben említette előttem a báróné nevét, — mondta Mária szokott merészségével.

A báróné a Risztory név hallatára oly alázatosan mosolygott, mint a Bellini Magdolnája.

— Tudja, kisasszony, kérdezte Jolán, — hogy önt egészen másnak képzeltem?

— Másnak?

— Azt hittem, hogy férfias szabásu ruhát, rövid haját és pápaszemet visel . . . A helyett egy elragadó szépséget találok . . .

— Beszéljünk a betegségről, báróné!

Igen, a betegsége! Ideges volt, álmatlanságban szenvedett, hallucinációi, nevető és síró görcsei voltak. Néha rettenetes félelem fogta el. A rózsza szagától undorodott, a kátrányszagot imádta. Ha valamelyik utcában aszfaltot raktak le, a szaga kedvéért két óráig is ácsorgott a füstös katlanok körül . . .

Másnap a báróné délután váratlanul betopant Máriához, mikor Risztory éppen ott ült a doktor kisasszony szomorú kis szobájában. A gróf hidegen meghajolt és távozni akart, Mária egy parancsoló pillantására azonban leült megint. Érdekelte a doktor kisasszonyt — tisztán lélektani szempontból érdekelte — hogyan fognak a

volt szerelmesek egymással szemben viselkedni. Kifogástalanul viselkedtek; a gróf udvarias volt és fagyos, a báróné szeretetreméltó és szerény.

Harmadnapra is együtt találta a kettőt a báróné.

— Tolakodó vagyok, mondta Jolán, — tudom, de nem tehetek másképp. Édes Máriám, legyen elnéző egy szegény félbolonddal szemben. Nem képzelem, hogy milyen csodálatos, megnyugtató hatással van rám az ön fölséges nyugalma. Engem csak az ön társasága gyógyíthat meg, semmi más.

A gróf később azt mondta a doktor kisaszszonynak, hogy ezentúl majd más időben fogja meglátogatni.

— Fél a bárónétól? — kérdezte Mária élesen.

— Tudja, hogy nincs okom félni.

— Meglássuk! Nem akarom, hogy a báróné kedvéért megváltoztassuk az életszokásainkat. Én semmiben sem titkolózom, az ön barátságát sem akarom rejtegetni . . .

*

A gróf azt a megjegyzést tette magában, hogy ellentétesebb két női típust képzelni sem lehet, mint azt a kettőt, melyet Mária és a báróné képvisel. Az egyik a régi típust reprezentálja. Ez a rokokó Daphne, a ki bájos, csélcsap,

jószívű, alattomos, könnyelmű és ravasz egyszerre. Azonkívül még elmés, babonás, szentimentális és szemtelen. A másik a jövő asszonya : tiszta, éles, becsületes és öntudatos. Ő egyenrangú társa kíván lenni a férfinak, zsarnoka épp oly kevéssé, mint rabszolgája.

Mária, bár ezentúl már maga hívta meg a bárónét és érthetetlen makacssággal ragaszkodott hozzá, hogy Risztory részt vegyen összejöveteleikben, csakhamar elszomorodva konstataulta, hogy a gróf nem közömbös Jolán iránt. Tanuskodnak erről azok az elmés és rejtett célzások, melyek néha elröppentek a báróné szájáról és a melyeket a gróf mosolyogva fogott föl. Ez a titkos egyetértés bántotta Máriát és szokott nyiltságával egyszer szóba is hozta a gróf előtt.

— Nevessen ki, de bánt az ön modora..Nem a féltékenység, csak a sértett büszkeség, vagy ha úgy tetszik : a hiúság beszél belőlem.

— Rémképek gyötrik — mondta Risztory boldog mosollyal. — De ha valóban úgy gondolkozik, miért kényszerít mégis, hogy a bárónéval találkozzam?

— Mert ki akarom önt gyógyítani. Ha nem játnám együtt önöket, akkor mindig az a gondolat bántana, hogy ön csak a báróné távollétében tud erős és józan lenni.

A doktor kisasszonyon — (folytatja aztán

tovább az Első fecskéről szóló elbeszélés —) csudálatos változás ment végbe. Ő, a ki mindig meg tudta őrizni fagyos nyugalját, ideges, zárkózott és kedvetlen lett. Néha igen rossz színben volt és szenvedőnek látszott, pedig főszépsége viruló egészsége volt. Néha különös ötletei támadtak. Analizálni akarta Jolán hatásainak titkát. Mivel bolondítja a férfiakat? Az öltözködésével? Az ideges modorával? Azzal, hogy beszédközben néha oldalvást hajtja a fejét? Megérdemelné ez az asszony, hogy saját fegyverével sebezze meg: a kacérsággal.

Mikor a báróné egyszer megint fölkereste *imádott Máriáját*, meglepetten látta, hogy a doktor kisasszony igen elegáns szabásu, bár raffinált egyszerűségű, világos ruhát visel. Fűző ugyan nem volt rajta, de erre — a báróné szavait használom — hál' Istennek nem is szorult rá. A haját is divatosabban fésülte.

Az este történt, hogy Mária oly fölfedezést tett, mely arcába kergette a vért. Jolán lakcipője az asztal alatt a gróf angol topánjának veszedelmes szomszédságába tévedt. A gróf kabátján egy gardénia virított és a báróné már több ízben elég világos célzásokat tett a virágra . . . Mária egyszerre véget vetett a kacér játéknak.

— Adja nekem azt a virágot, gróf!

— Ugyan mit csinál vele? — kérdezte a

báróné, a ki tudta, hogy Mária izetlennek találja a nők virág-kultuszát.

— Ezt!

A keblére tűzte, sőt belesimította a ruhája fodrai közé.

— Tudtam, hogy szereti, mondta magában a báróné.

*

Előkelő fiatal urak zártkörű álarcos bált rendeztek az operában. A bárónénak az a bizar ötlete támadt, hogy el fog oda menni, és Risztory — a ki újabban megint többet járt a társágba — megígérte, hogy ő is ott lesz. Aztán Máriát kezdték biztatni, a doktor kisasszony azonban hallani sem akart léha tervükről.

A bál napján szóba hozta a dolgot Risztory előtt.

— Igazán el fog menni?

— Nem szívesen, mert maga nem lesz ott . . . De lekötöttem a szavamat . . .

Este a gróf unatkozva járt az álarcosok tömegében, mikor egy lángvörös dominó a karja alá fűzte a kezét. A báróné volt.

— Csakhogy eljött! Már attól félttem, hogy a nevelőnője nem ereszti el . . . Szegény Gyurkám! Mi lett magából!

Fecseggve és kötekedve járták körül a termet,

aztán leültek az egyik sarokban, egy óriás legyező-pálma alá. A gróf úgy találta, hogy a bárónénak ma jó napja van . . .

Most egy fehér dominó, a ki eddig dölyfösen utasította vissza a fiatal urak közeledését, letelepedett a szomszédságukba. Legyezőjét az állához szorítva úgy ült ott, mintha várna valakit, — csillogó szürke szeme pedig féltékeny éberséggel követte a fecsegő pár minden mozdulatát. Most tuttogássá tompult a beszélgetés, Risztory pedig mosolyogva csóválta a fejét. Végre egy kis alumíniumkulcsot vett ki és odanyújtotta a vörös dominónak.

— Elhiszi most már? kérdezte.

A vörös dominó a keblébe csusztatta a kulcsot.

— Elhiszem . . .

A fehér dominó éles tekintetét nem kerülte el ez a jelenet.

A vörös dominó eltűnt a tömegben, a gróf még vagy félóráig ülve maradt helyén, aztán az óráját nézte és otthagytta a bált.

Mikor az előcsarnokba lépett, egy fehérkeztyűs kéz érintette meg a karját. A fehér dominó volt.

— Én vagyok gróf . . . kísérjen haza . . .

— Hogyan, Mária? Ön az? És én nem tudtam, hogy itt van!

— Láttam, hogy jól mulat, és nem akartam háborgatni . . .

A doktor kisasszony szófukar volt a kocsi-ban. Idegesnek és kedvetlennek látszott. Mikor kiszálltak a József-utcában, Mária a kapu mellett levő kis tölgyfaajtóhoz lépett.

— Nem szükséges felköltenünk a házmestert, bemehetünk az ön ajtaján is.

A gróf sorra kezdte tapogatni a zsebeit.

— Nagyon kellemetlen, — elvesztettem a kulcsot!

A fehér dominó gúnyosan elnevette magát. Odafenn, a saját lakása ajtaja előtt, egyszerre megint nagyon barátságos lett.

— Álmos? — kérdezte.

— Legkevésebbé sem.

— Akkor jöjjön be, a dolgozó szobámban elbeszélgethetünk még egy félórát . . .

A gróf, a ki tudta, hogy Mária nem törődik az emberek ítéletével és ismerte barátnője tiszta gondolkozását, nem akadhatott fönn a meghíváson, a melyhez hasonlóban már máskor is részesült.

Mikor Mária levetette dominóját, a gróf meglepetten látta, hogy kivágott fehér ruha van rajta, mely remek karját födetlenül hagyja. A doktor kisasszony kivágott ruhát viselt!

Tizenöt percig beszélgettek csak — a gróf közbe idegesen nézte az óráját — midőn odalenn az utcán kocsidübörgés hallatszott. A kocsí a ház előtt, vagy a közel szomszédságban állapodott meg.

A gróf fölkelte helyéről.

— Valóban, nem alkalmatlankodhatom tovább . . .

— El akar menni? kérdezte Mária, a ki elálló lélegzettel figyelt az utcáról fölhangzó zajra.

— El kell mennem . . .

Mária ekkor fölemelkedett a helyéről és lán-
goló arccal állott meg a gróf előtt. A keble viha-
rosan pihegett, az ajkát pedig megremegtette a
mérhetetlen keserősége. Jó ideig farkasszemet néz-
tek egymással. A gróf pillantása, ez az izzó és
könyörgő pillantás, a melyben már-már fölillant
a diadalmámor, — oly hatással volt reá, hogy
a leány lehajtotta a fejét és elfordult tőle. Alig
hallható, puha hangon mondta, alig észrevehető
mosolylyal az ajkán:

— Ne menjen . . .

— — — — —
Eddig olvastam a kolozsvári fogorvos váró-
termében. Hogy Mária még mit mondott Risztory
grófnak, azt már nem tudhattam meg, mivel a
rendelő szoba ajtaja kinyílt és egy sápadt arcú,
borzas úr vánszorgott felém, kendőjét arcához
szorítva.

Az ajtóban pedig megjelent a fogorvos, egy
nagy gonddal öltözött, aranyláncos úr, a ki fényes
acélfogót tartott a kezében és rettenetesen moso-
lyogva csalogatott befelé:

— Legyen szerencsém! Parancsoljon beljebb sétálni!

Beljebb sétáltam. Előbb még egy búcsuzó pillantást vetettem a verőfényes rendelő szobára: a borzas úr már akkor fölhúzta a két fekete keztyűjét, a fejére tette a köcsögkalapját, a hóna alá vette az *Első Fecské*-t s aztán sietve elkotródott.

A következő órában nem törődtem sem az elegáns Risztory gróffal, sem az érdekes Mária doktorral, sem a kacér Jolán bárónővel. Még az este elutaztam Kolozsvárról és aztán évekig nem is hallottam semmit az *Első fecské*-ről.

A nyáron Bécsben jártam. Mikor hazajöttem, Pozsonyig ketten utaztunk a félkupében, Pozsonyban pedig beszállt hozzánk egy harmadik úr. A harmadik úr azon kezdte az ismerkedést, hogy szó nélkül ledobta a bőröndömet a hálóból és a saját bőröndjét tette a helyére. Én erre leemeltem a harmadik úr bőröndjét és így szóltam hozzá:

— Ha nem teszi vissza rögtön a kufferemet a helyére, kidobom a magáét az ablakon!

Ellenfelem ekkor megragadta a bőröndömet és így válaszolt:

— Tessék, de a maga cókmókja az enyém után repül!

Nem mondom el, hogyan oldottuk meg a dilemmánkat, a kalauz és a vasuti főnök segít-

ségével; elég annyi, hogy Budapestig együtt utaztunk, még pedig igen feszült hangulatban.

Alig hogy a vonat megindult, ellenfelem egy vastag füzetet vett ki a zsebéből és olvasni kezdett.

Érsek-Ujváron a vonat megállott egypár percre, az ellenfelem ekkor kiszállott és a peronon beszédbe ereszkedett egy zsandártiszttel. A füzetet ott hagyta az ülésen.

— Vajjon mit olvas ez a vadállat? kíváncsiszkodtam.

Megnéztem: *Az első fecske. Elbeszélés, írta* ***

Istenem — most megtudhatnám, hogy mi lett a kisasszony doktorral! A bőröndös vadállat előtt nem alázhatom meg magamat annyira, hogy kölcsön kérjem tőle a könyvet, de míg künn pletykázik a zsandárral, hamar megnézem a regény végét.

Megkerestem a füzet utolsó lapját. Egy levelet olvastam, melyet Mária intéz Risztory grófhhoz.

— — — — —

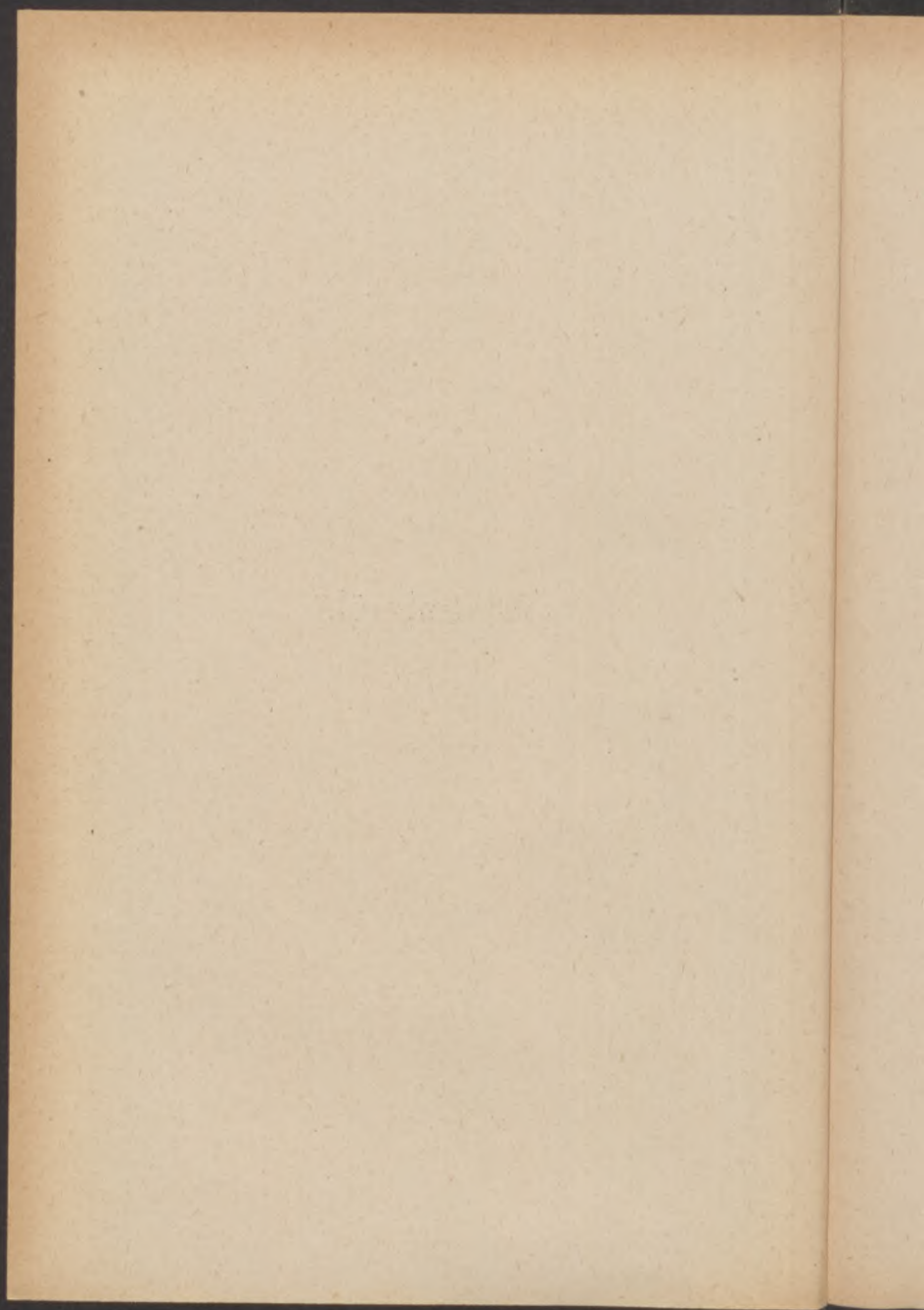
»A mit régóta gyanítok — írja a doktor kisasszony — »arról tegnapelőtt bizonyosságot szereztem. Jolán báróné a kezembe adta a bizonyítékokat, hogy ön Lilát, a szubrettet szereti. Nem azért írok most, hogy szemrehányásokkal illessem, hanem hogy tudomására hozzam elutasításomat.

Ma már útban vagyok kelet felé, a hol a női orvosoknak nagy keletjük van. Elme-
gyek, mielőtt önnek még alkalma nyílna, hogy
megsajnáljon« . . .

A levél ezzel még nem ért véget, (sőt meg-
lehet, hogy a tanulmányos része csak azután követ-
kezett volna,) de a goromba úr időközben meg-
jelent a kocsai ajtajában és én lopva visszacsús-
ztattam a füzetet a helyére.

Ellenséges pillantásokat cserélve, folytattuk
utunkat Budapest felé.

Az emberölő

Ha Prutkay őrnagy, ez az emberbe oltott orrszarvu, valami idegen helyre ment, az emberek meghökkenve néztek össze. Hát ezt ki ütötte pofon?

A fekete ábrázatján valóban egy óriás tenyér nyoma piroslott, már vagy tizenöt esztendő óta. A pofont legalább is két-három lóerővel mérheték az arcára, mert az állkapcsa ma is ferde volt tőle, a fél száját pedig félszeg mosolylyá torzította a rosszul beforrt seb.

Az óriás pofon nyomát egy elintézetlen ügy emlékeként viselte az őrnagy; az ügy közte és egy öles barna medve közt folyt le, valamelyik erdélyi havason. A medve különben nyugodt lelkiismerettel gondolhatott vissza az összekocnásra, melyet nem ő kezdett és melyet a maga részéről tisztességgel fejezett be. Még a miatt sem kellett restelkednie, hogy Prutkay arcát egész életére elrutította, mert az őrnagy, szavahihető tanuk vallomása szerint, már azelőtt is förtelmes képű férfiú volt. Förtelmes volt a lelke is a házsártos, erőszakos embernek.

A nagyfoku népszerűtlenség, mely az őrnagy úr személyét övezte, az Alpáry-párbajjal vette kezdetét. Azóta bizalmas körben csak úgy nevezték: az a vén gazember!

Az őrnagy, a ki egyébiránt is kóbor természetű ember volt, e botrányos párbaj óta ideje javarészt külföldön töltötte. Nem mintha terhére lett volna neki honfitársai gyűlölete, hanem — mint mondani szokta — utálta a pesti pletykákat.

A szegény Alpáry pedig két esztendő óta alszik az ibolyától illatos családi kriptában.

Huszonnyolc esztendő volt, mikor a vén gazember golyója leterítette, mint a hajtásra került nyulat. A sírköve márványból faragott, szelid génuszt ábrázol, a ki mélabúsan nézi a kettétört lantot... Mert a megboldogult, bár nagy vagyon örököse volt, nem ölte idejét vadászaton és kártyaasztalnál, hanem könyveinek és a zenének szentelte életét. Epedő, mélabús dalait, melyek a miszticizmusz iránt fogékony lelkéből fakadtak, ajkára vette a nép és az országban ma is szólnak még Alpáry dalai. És ennek az életnek, mely nyugodt, melankolikus és mély volt, mint az erdei patak folyása, ennek a harmonikus életnek egy éles diszakkord vetett véget, egy párbajpisztoly csattanása. A pisztoly Prutkay őrnagy kezében füstölgött.

A házsártos öreg, mikor megtudta, hogy

ellenfele beleit széttépte a golyó, közömbös arccal ment ki a vasutra, mintha egy kártya szívét lőtte volna ki a céltáblán. Megint elutazott valahová, a ki tudni akarta, hogy hová, annak azt mondták: Valahová a pokolba . . .

Az emberek kutatták a párbaj okát. Az előzményekből nem lehetett kiokosodni. Annyit tudtak csak, hogy az őrnagy, miután éveken át idegen földön kóborolt, krokodilusokra vagy vizilovákra vadászva, megint hazajött Budapestre és első este elment az operaházba. Ott összetalálkozott Alpáryval. A fiatal ember jókedvűen kezelt nyújtott neki.

— Jó estét, kedves bátyám! Hát megjöttél?

Az öreg megint a csúz bántotta, mert az arca elsárgult az epétől, a két gonosz kis rinocerosz-szeme pedig villogott, mint a tűr hegye. Köhögött, krákogott, zsebre tette a két kezét, majd odafordult a színházi szolgálóhoz.

— Hallja — izé — mondja meg ennek a fiatal rüpöknek, hogy ne tartsa a tenyerét az orrom alá!

Pedig egy vármegyéből való urak voltak és a két család rokonságot is tartott egymással.

Ennyi volt az egész: semmi! A csúzos vén fenevad egy pillanat alatt ösztönszerűen meggyűlölte Alpáryt, miként a varangy gyűlöli a szentjánosbogarat.

Az ősz anya aztán zokogva borulhatott a fiaravatalára, miközben a cigány még egyszer, utoljára, elhúzta Alpáry bús, halálos sejtelmekkel telt nótáját. Prutkay akkor már gyapotsipkával a fején és vastag szivarral a szájában ült a génuai gyorsvonaton és érdeklődve tudakolta egy olasz utitársától a vidék részleteit.

Prutkay nevének pusztá említése is elég volt arra, hogy idehaza egész sereg ember szívét keserű haraggal töltse el. Gyilkosság volt, a mit Alpáryn elkövetett, közönséges gyilkosság. A csalhatatlan biztosság, melylyel a vén spadasin a fegyvert kezelte, módot nyújtott neki, hogy förtelmes lelke vadállati ösztöneinek a *lovagiasság szabályai szerint* tegyen eleget.

Legjobban és legszívósabban gyűlölte, a szerelmes asszony fanatizmusával gyűlölte a vén gazembert Pongráczné.

A híres szép asszony nevét valaha sokat emlegették az Alpáryéval együtt. A fővárosi pletyka közönséges szerelmi viszonyról beszélt — és e csökönyös következetességgel föllépő hírt számos apró bizonyítékkal erősítették — a valóságban azonban csak valami érdekes barátságféle fűzte Alpáryt Pongrácznéhoz. Néha összetalálkoztak, ilyenkor elmés szofizmákban variálták a szerelem örök témáját, a szép asszony, saját hideg temperamentumának tudatában és barátja tiszte-

letteljes tartózkodásának láttára, megvető mosolylyal válaszolt a világ rágalmaira.

— Engem nem bánt, önt se bántsa, mondta Alpáryhoz akárhányszor.

A hűvös barátságba csak akkor vegyült a szenvedély egy akkordja, mikor Alpáry már halálos ágyán feküdt. Az asszony felzokogott fájdalmas rémületében, aztán egyszerre úgy érezte, hogy nagyon szerette barátját. Mikor pedig a halál megváltotta a boldogtalant szenvedéseitől, az asszony megsíratta, mint elvesztett boldogságát. Érezte, hogy nem fog többet szeretni és volt egy pillanat, mikor átkozta kicsinyes okosságát, melylyel legyőzte és eltagadta szerelmét. Az öreg Prutkayt pedig — óh, hogy gyűlölte. Mint egy ekete, formátlan szörnyeteget, egy hideg, ocsmány hullót, mely meg-megjelent lázas álmaiban, rászégezte zöld szemét és halálos félelemmel töltötte el.

A nyáron történt, hogy a véletlen összehozta megint ezt a két halálos ellenséget. Pongráczné egyik tengeri fürdőben időzött és egy nap egy gyanus alakot látott a parton sétálók közt. Másnap megint összetalálkoztak és az asszony rettenetes sebforradásáról most már megismerte Prutkay őrnagyot. Elsápadt a félelemtől és az undortól. Soha sem gondolta, hogy valaha még szemtől-szembe fogja látni a vén gazembert. Az őrnagy megemelte sapkáját.

Ezután gyakrabban látta az öreget, a ki egész nap a parton lézengett. Hol a rakodó bárkák körül házsártoskodott, hol a gyerekekre ügyelő cselédekkel gorombáskodott. Szokása szerint mindenkiel törődött és mindenbe beleártotta magát. Ha az utcán két kutya verekedett, közéjük ment és a botjával szétválasztotta őket.

Pongráczné egyszer alkonyatkor a tengerbe kinyúló keskeny mólón sétált. Mire visszafordult, szembe találta magát az őrnagygyal. Jobbra-balra a tenger — most már nem térhetett ki előle . . .

A félelemtől és a haragtól elhalványodva nézte az emberölőt.

— Jó estét, nagyságos asszonyom. Nem ismer reám?

Az asszony nem tudott mindjárt válaszolni. Csak nagy sokára suttozta:

— Mit akar tőlem?

— Semmi különöset. Csak szeretném tudni, miért nem fogadja a köszöntésemet?

— Miért?

Most már nem félt az öregtől. A szeme szikrázott az őszinte, mélységes gyűlöletől. Összeharapott fogakkal suttozta:

— Gyilkos!

Az öreg kurtán elnevette magát.

— Ej, — hát *azért*? Ez furcsa!

Majd hozzátette:

— Pesten egyszer azt beszélték, hogy *az az úr* önnek kedvese volt . . .

— Hazugság! Hazugság! — kiáltotta Pon-gráczné lángoló haraggal.

— Tudom, hogy hazugság, — mondta az öreg nyugodtan. — Annak *az úrnak* nem volt vére, csak hiusága. Talán nem is akarta, hogy ön a kedvese legyen, megelégedett azzal, hogy a világ önt annak tartja.

— Még rágalmazza a boldogtalant?

Az őrnagy elgondolkozva nézte a tengert, majd odafordult az asszonyhoz.

— Soha sem beszéltem erről — de önnek elmondom, miért öltem meg *azt az urat*, mert nem akarom, hogy megsirassa. Úgy esett, hogy Fiuméből hazajöttem . . . Még aznap este elmentem az operába . . . Elöttem, az első sorban, ott ült *az az úr*, virággal a kabátján és messzilátóval kezében, ön pedig ott ült a páholyában, egy társalkodónő formájú asszonysággal . . . Ön a színpadot nézte, *az az úr* pedig önt nézte . . . Az első felvonás vége felé ön fölemelkedett helyéről, magára vette a bundáját, mosolyogva bólintott *amaz úr* felé és eltűnt a páholyból. *Az az úr* egy percig várt, aztán fogta a kalapját és felvonás közben, nesztelen léptekkel ugyan, de jókora feltűnést keltve, szintén eltűnt a színházból. Az emberek mosolyogtak, néhányan az üres páholy felé néz-

tek és én magam is azt gondoltam magamban: No, ezek ugyan értik egymást!

(Pongráczné arca lassankint elpirult a gallérjáig, az öreg pedig nyugodtan folytatta.)

— Az első felvonás elmúlt, a második felvonás is vége felé közeledett, mikor *az az úr* egyszerre megint megjelent a színházban. Nesztelen léptekkel jött, most is jókora feltűnést keltve. Mikor megint elfoglalta a helyét, egyik mellette ülő barátja odaszólt neki:

— Haza kísérted a szép Pongrácznét?

— Haza kísértem. Tudod — visszajöttem megint, hogy feltűnő ne legyen . . .

— Ah, értem . . .

A két fiatal úr díszkrétül mosolygott össze. Én ekkor ezt gondoltam: *Ez az úr* tulajdonképpen rüpők.

(A szép asszony arca ekkor már lángvörös volt.)

— A második felvonás után, folytatta az őrnagy, fölmentem a buffetbe, hogy megigyam egy pohár cognacot . . . A guta majd megütött, mikor ott láttam önt, nagyságos asszonyom, néhány barátnője társaságában a vörös kereveten ülve . . . Valami szenzációs új ruhamintáról folyt a szó . . . Mondom: a guta majd megütött, mert hiszen *az az úr* azt mondta, hogy haza kísérte önt. Emlékezhetik, hogy megszólítottam önt. Ön

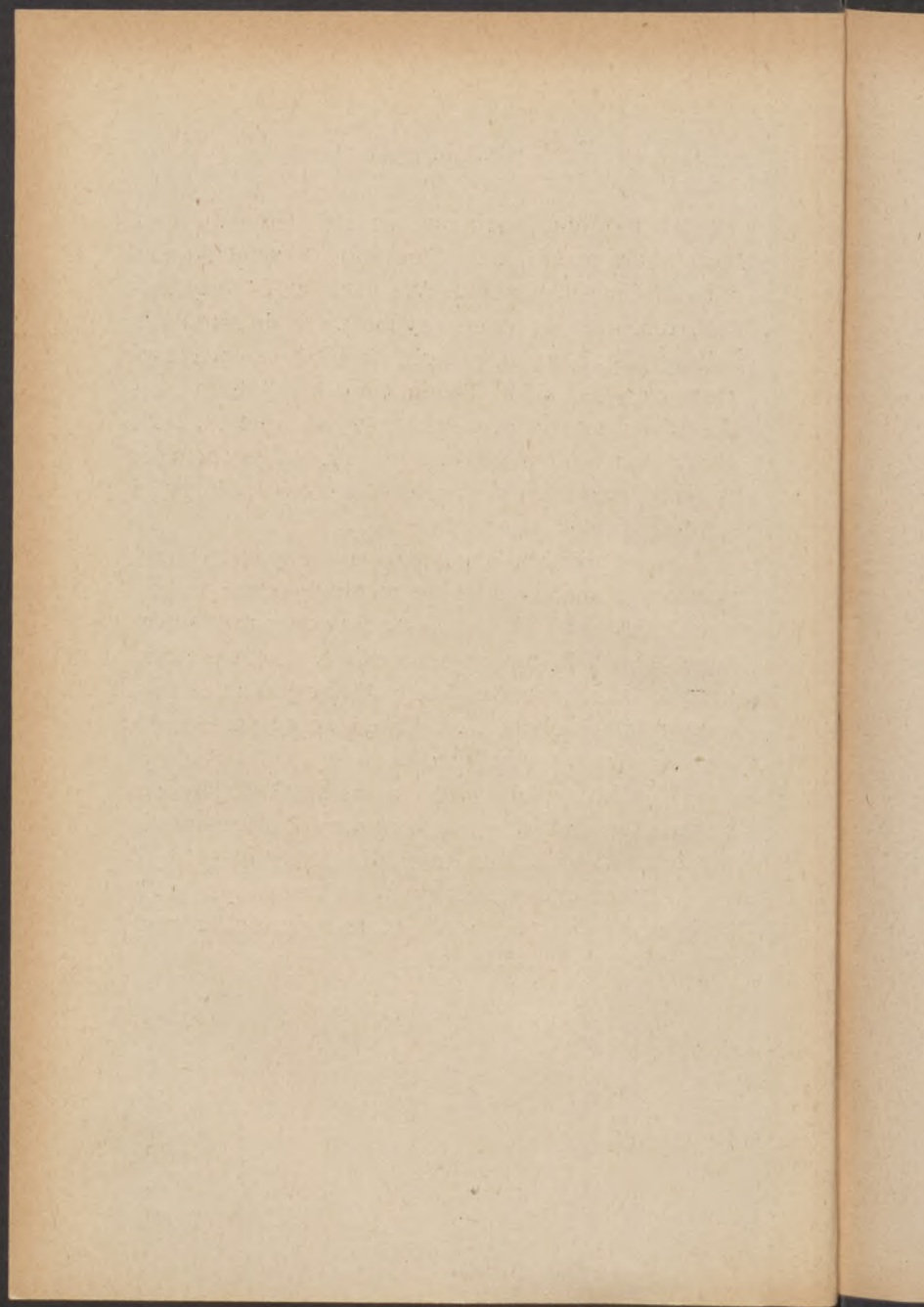
nevetve mondta, hogy már az első felvonás alatt haza akart menni, de a lépcsőn összetalálkozott a barátnőivel és azóta egyre itt ülnek és pletykáznak, ruhákról és más egyébről. A barátnői is reáhagyták, hogy úgy volt, később a cukrász-kisasszony is, a kit bizalmasan kivallattam . . . *Az az úr* nem is beszélt önnel az este . . . *Az az úr* nem volt a kedvese önnek, talán nem is vágyott azzá lenni, ő csak azt akarta, hogy a színházi bérlők annak tartsák . . .

Nincs tovább, nagyságos asszonyom. Vissza-mentem a nézőtérre, hogy meghallgassam a harmadik felvonást is, — *az az úr* ekkor megismert, felém sietett és mosolyogva odanyujtotta a fehér-keztücs kezét. Persze, hogy dühbe jöttem és pok-rócgoromba voltam . . . Ennyi az egész.

Az őrnagy elhallgatott.

Később, mialatt az asszony csökönyösen nézte a tengert, az öreg egyszerre összecsapta a két bokáját és kurtán mondta: Alászolgája!

Elment, magára hagyva az asszonyt, a ki még egyre elgondolkozva nézte a partnak vágató tajtékos tarajú hullámsort.

A jó fiú.

A nyíló galagonya- és kökénybokroktól olyan fehér volt a dombblejtő, mint a tavaszi vihartól tajtékzó tenger. A kis város végén a fehér özönvíz, mely elöntötte az egész vidéket, zátonyra talált és hatalmasan felágaskodó hullámokkal ostromolta, óriási kavargó tölcsérrel körülfolyta a Torontálné kis kertilakát. A nyíló mandulafák és barackfák, a körtefák és a bodzafa-bokrok virágzó fürgetege kidagadt a kertkerítés fölött, odabenn pedig elöntötte az utakat, csipkés hullámai körülözönlötték a házat és körülnyaldosták az alacsony tetőt. Olyan volt, mintha a tavasz kiáradt volna medréből és el akarná nyelni az egész világot.

A hegyi uton állottunk, a kőkereszt alatt, a hol hajdanában Török Ábrist, Bercsényi hadnagyát, lováról leütötték a labancok.

A tavaszi nap édesen süttött az arcunkba, a kis városból pedig békés vasárnapi harangszó hallatszott. Nekem úgy rémlett, mintha minden egyes harangkongás hosszú uszályu, fehér fan-

tom képében, hulló csillag módjára, lassu ívben végigszántaná a napfényes égboltozatot.

A harangszó eszünkbe juttatta a régi diák-misé, mely elől meg-megszöktünk, ha vasárnap reggel itt gomboztunk a Török Ábris keresztjének rücskös talpán, Sándor cimborám meg én. Egymásra vihogtunk diákos jókedvünkben, aztán egyszerre szörnyen ostobának találtuk, hogy egyszerre, csak úgy tegnapról mára, szakállas, meglett emberekké lettek a gombozó diákok. Talán csak megálmodtuk, a mi azóta történt . . . Az egyetem, a hivatal, az öregedés és a kopás: semmi sem igaz belőle. Kis diákok vagyunk megint, nem játszunk többet férfiasdít, megint a mi titkos tolvajnyelvünkön beszéltünk. Senki sem érti, ha megfordítva ejtjük ki a szavakat.

— Rámasz gyav!

— Rökö!

Talán még hajba is kaptunk volna és meg-hempergettük volna egymást a gyöpön, ha meg nem szólal a kerítés mögött egy csengő hang.

— Ügyvéd úr! Kérem szépen!

A virágzó bokrok közt, mint a najád a tájékozó habokból, egy csinos, sötét leányarc bukkant föl.

— Ügyvéd úr!

Ez Sándornak szólt . . .

— A nénike kéreti, ha ráérne egy pillanatig . . .

— A Torontálné kis unokája, mondta a cimborám.

A mint a ház felé menve, sarkon követtük a mosolygó kis leányt, titokban meg-megtaszígáltuk egymást, mint hajdanában, diákkorunkban, ha az erdész Sárija billegtette előttünk hetykejárásu, formás lábacskaít, a gimnázium előtti járópadlón.

Az öreg Torontálné ott ült a kertilak üveg-folyosóján. Galambbősz, rózsásarcu, szelid szemű, édes megadással mosolygó öreg asszonyka volt. Húsz esztendő óta várta a halálát, mert szívbeteg volt, de az ilyen megrepedt üveg néha tovább tart az ép üvegnél. Soha sem láttam még szemtől szembe, de jól ismertem az egész pereputtyát, valamint ő is az enyémet.

— A barátja is meghallgathatja, a mit akarok, — szólt az öreg asszony. — Egy kis változást szeretnék tenni a végrendeletemen . . .

— Már megint? — mondta Sándor.

A szoba ajtaja nyitva volt és a szemben levő falon egy képet láttam. Arckép volt, egy pelyhes ajku, tizennyolc esztendőös gyerek képe, a ki bakaezredesi egyenruhát viselt.

Az öreg asszony tehát meg akarta változtatni a végrendeletét.

— Úgy gondoltam, jó lesz, ha ezt a kis gyümölcsöst is a Janikának testálom . . .

Sándor komolyan csóválta meg a fejét.

— Ejnye, — hiszen a házát is rátestálta!

— Azt is, — mondta Torontálné szelid mosolylyal.

— És a földjét is?

— Azt is . . .

— De hiszen nemrégiben még úgy beszél-tük meg, hogy legalább a gyümölcsös a nagyobb-biké legyen, Ákosé?

— Most mégis úgy gondolom, hogy jobb lesz, ha Janikának hagyom . . .

Szelid, zavart mosolylyal mondta, de a mo-solya alól kiéreztem acélkemény makacsságát. Sándornak láthatólag sehogy sem tetszett ez a dolog és kapacitálni akarta Torontálnét

— Ákos fiának tehát nem hagy semmit?

— Ákos elég jól bírja magát . . .

— Janika is jól bírja magát. Legényember és ezredesi fizetést kap . . .

— De hátha valami baja esik? Hátha ké-sőbb rosszra fordul a sora?

— Ákossal is megeshetik . . .

— Óh, Ákos, majd csak segít magán va-la-hogyan . . .

— Pedig Ákos családos ember!

— Ha bajba kerülne Ákos, tudom, hogy Janika nem hagyná cserben. Neki arany szive van . . .

— És Ákos talán rossz fiú?

— Ne mondjon ilyet, ügyvéd úr!

Az öreg asszony szeliden mosolygott. Szemmel látható volt, hogy a katonafiát jobban szerette a másiknál.

Sándor összeráncolta a homlokát.

— Ha a köteles részt is megvonja tőle, akkor ki kell tagadnia.

Torontálné nyugodtan bólintott a fejével, aztán szeretettel magához vonta a mosolygó kis leányt, Torontál Ákos leányát.

Elhallgattak, én meg a szobában függő képre mutattam.

— Talán a fia képe? kérdeztem.

— A Janikáé! — mondta az öreg asszony büszkén.

— Ilyen fiatal és már ezredes?

— Nagyon fiatal . . . Még negyven esztendőös sincs . . .

— Negyven? Ezen a képen tizennyolcnak látszik!

Az asszonyka pirulva sütötte le a szemét, Sándor pedig elnevette magát.

— Ezt a képét még kadét korában festették meg . . . A mint aztán előléptették, Torontálné mindig hozzáfestetett egy csillagot, majd hozzáfestette az arany gallért is.

Elmosolyodtam az anyai szív édes együgyü-

ségén, de elkomolyodtam, mikor felém fordult a Torontálné vizsgáló, okos pillantása, mely oly különös ellentétben volt arcának szelid, igénytelen kifejezésével.

— Mikor látta utoljára a fiát? — kérdeztem később.

— Régóta nem láttam, mert messzi vidéken él, Boszniában és az ezrede nem tud ellenni nélküle . . . Hanem ír, minden esztendőben ír nekem, hosszú levelet. És ajándékokat is küld . . . Ezt a szép karosszéket is tőle kaptam . . . Ő mindenre gondol és el fog jönni . . . Karácsonykor biztosan el fog jönni . . .

— Ha ír néki, hát írja meg, hogy tisztelem, mondta Sándor.

— Megírom!

Elmentünk és a kis leány elkísért bennünket a kapuig. Ott megszólalt.

— Csinálja meg, ügyvéd úr, azt az írást, mert különben nem lesz nyugtunk a nagymától . . .

— Megcsínálom, kis leány!

Mikor aztán megint a Török Ábris keresztje alatt voltunk, szóba hoztam Torontálnét.

— Különös asszony! Az egyik fiát kitagadja a másik kedvéért. Pedig jóra való fiu Ákos is.

Sándor meghökkenve nézett rám.

— Hát te nem ismered ezt a dolgot?

— A Janikáét.

— Nem. Magam sem tudom, hogy miért, de eddig úgy rémlett előttem, mintha Torontál Jankó elesett volna Boszniában . . .

— Hetvennyolcban, mikor hadnagy korában Boszniába ment, az első lövés, mely eldördült, őt találta mellbe . . . Ott temették el a Száva partján . . .

— Mit beszélsz! És az édesanyja nem tud róla?

Az öreg asszony akkoriban halálán volt és a családja eltitkolta előtte a hírt. Később fölépült valamennyire, de az orvosok azt mondták, hogy az első izgalom előidézheti a katasztrófát . . . Így történt, hogy a hazugságot állandósították. Mikor az öreg asszony gyanakodni kezdett, leveleket hamisítottak Jankó írásával és mikor később türelmetlenkedni kezdett a fia lassu előléptetése miatt, előléptették a szegény Jankót. Ma már ezredes . . . A hazugságot nem vott nehéz fenntartani, mert Torontálné nem igen jár ki a házából, a cselédjei és ösmerősei pedig ki vannak tanítva. Sokan a városban különben tényleg azt hiszik, hogy Torontál János él és egy ezredet vezényel . . .

Leültünk a kuruc-kereszt talpára.

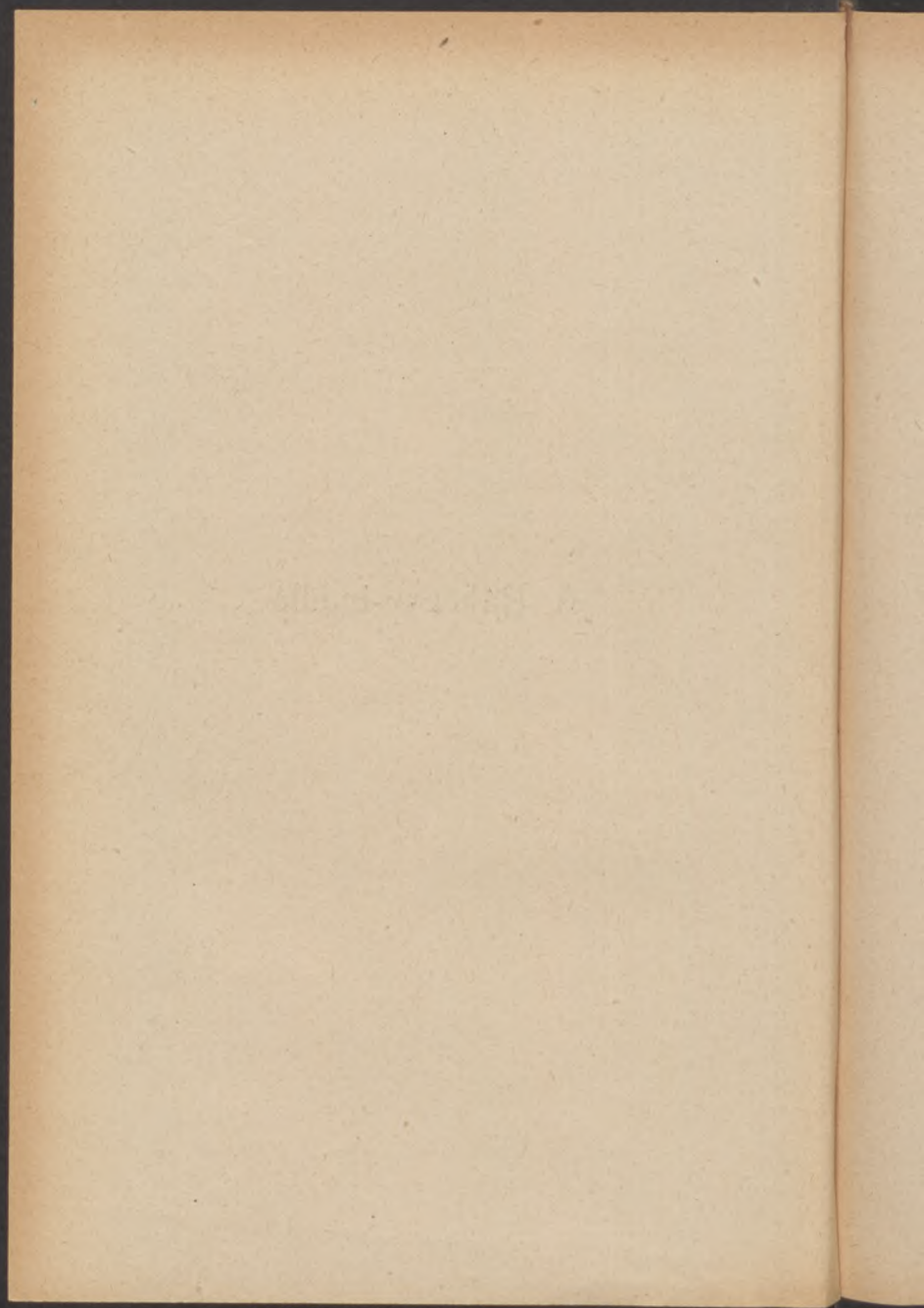
— És az öreg asszony boldog!

— Végső elemeiben az ő boldogsága is csak olyan reális, mint akármelyikünké.

Elhallgattunk és a tavasz dagadó árja közepett elgondolkoztunk Torontálnéról, a kít anyai szívének sejtelmes ösztöne arra kész, hogy jobban szeresse egyik fiát a másiknál.

Az egyiket, a ki délceg, lovagias, kötelességtudó, gyöngéd, hálás, a ki királyi hercegekkel szokott ebédelni és a kít a felség hadi parancsai-ban meg szokott dicsérni . . . A ki minta-képe volna a katonának és a fiúnak, ha nem volna egy titkos fogyatkozása: az, hogy tizenhat esztendővel ezelőtt meghalt.

A Rákóczy-induló

»Bleszkányi Fedor hadnagy úr e hó 25-én, este 11 óra után, bortól fölhevült állapotban megjelent a Málcsik-féle vendéglő kerti helyiségében, s miután feltűnő modorával magára vonta a jelenlevő polgári közönség figyelmét, helyet foglalt egyik üres asztalnál, maga mellé rendelte a kerti helyiségben játszó népzenekart és eljátszatott egy zenedarabot. Néhány bankjegyet adott a karmesternek és háromszor ismételtette az imént előadott darabot. A hadnagy úr negyedszer is el akarta játszani ugyanazt a zenedarabot, de mivel a vendéglős, vendégei sürgetésére, eltiltotta a karmestert a darab ismétlésetől, a zenekar beszüntette a további játékot. A hadnagy ur ezen való neheztelésében annyira megfélemedezett magáról, hogy erőszakkal kivette a karmester kezéből a hegedűt és többször oly erővel verte a vendéglős fejéhez, hogy a hangszer eltört. A hadnagy úr ezzel sem elégedett meg, hanem kihúzta tiszti oldalgyevert, és miután a zenekar cimbalmát összezúzta, leütötte az asztalokon álló lámpákat és üvegeket, sőt a védtelen polgárokat is fenye-

gette testi épségükben. Csak akkor hagyott fel garázdálkodásával, mikor Pankotay Ödön százados úr a helyszínére érkezett. A hadnagy úr föl-lebbvalójának egyszerű felszólítására hüvelyébe rejtette oldalfegyverét és nyugodtan távozott a kaszárnyába.«

Körülbelül ilyenformán hangzott a följelentés, melyet a X-ik ezred tiszti gyülekezetének tárgyalnia kellett. Még mielőtt azonban a tisztikar kimondhatta volna, hogy az ügy becsületbírószági eljárásra alkalmas, Bleszkányi Fedor, a ki akkoriban gyöngélkedése miatt ideiglenes szabadságot élvezett, távirati uton bejelentette, hogy lemondott a tiszti rangjáról és hogy kilépett a cs. és kir. hadsereg kötelékéből. Az ezred tehát utasította a panaszos vendéglőst és a cigányprimást, hogy forduljanak panaszukkal a polgári bírósághoz és a maga részéről nem foglalkozott többet az ügygyel...

*

Mikor Bleszkányi garázdálkodásáról értesültem, annyira elcsudálkoztam, hogy keresztet vettem magamra, mint az oláh. Soha ilyet! Bleszkányiról, a ki az egyenruhában is megmaradt alföldi parasztnak, mint osztrák szoldáteszkáról cikkeznek a lapok! Bleszkányi, a jó, kövér, lusta Bleszkányi kardot rántott! Elkacagtam volna

magamat, ha a dolog nem lett volna olyan szomorú. . . .

Jámbor, álmadozó természetű fiúnak ismerem, a ki az ezredében humoros alak számba ment. Emlékszem: rendszeren hallgatagon ült asztalánál, csípősségeinket udvarias mosolylyal nyugtázta. A bort nem igen győzte ugyan, de ha be is csípett, galambszelidnek mutatkozott. Ha meg végkép elázott, akkor legfőlebb elpityeredett. Bajtársai különben azzal gyanúsították, hogy titokban költeményeket szokott írni. Ezért Petőfi Fodrinak is nevezték.

Nem értettem a dolgot, de végül is megnyugodtam abban, hogy Bleszkányi, mint mondani szokás: kitörte a nyakát. Jó ideig még figyelemmel kísértem a lapok öngyilkossági híreit, mivel azonban Bleszkányi neve sokáig nem fordult elő, egészen megfeledkeztem róla.

*

Tavaly télen véletlenül összetalálkoztam vele. A rendőrségnél volt dolgom és egyik irodában ott találtam a szegény Bleszkányit a többi díjnokkal versenyt körmölve. Polgári ruhájában nagyon kopott volt; arcban is öregedett. Vagy csak én láttam öregebbnek, mert borotvátlan volt.

Kezet fogtam vele.

— Szervusz, Fodri! Hogy vagy?

— Lassan, lassan! adta vissza egykedvűen.

Nem tudtam vele mit beszélni.

— Szeretnék veled találkozni. Hová szoktál járni?

— A *Nagy perec*-ben kosztolok, mondta.

— Nem jársz néha a *Lissza*-kávéházba? Én esténként ott vagyok . . . Beszélgethetnénk a régi időről.

— Talán eljövök egyszer. . .

Azzal elváltunk.

Biztosra vettem, hogy nem fog a Lisszába jönni, a régi időről beszélgetni. Nem is jött; egy fél évig se láttam.

*

A nyáron, a Svábhegyről jövet, este bevettem egy budai csapszékbe a Margithid tájékán. Hogy mit kerestem ott, arra már nem emlékszem tisztán, — ismerőst azonban semmi esetre. Mégis találtam egyet. Ott ült, egyedül egy asztalnál, nehéz pillákkal, jobbra-balra billenő fővel. Bleszkányi Fedor volt; hallgatta a muzsikát. Nehezen ismert csak reám; mikor megismert, láthatólag megörült; a zsebében kotorászott és pezsgőt akart hozatni.

— Hadd el, öreg, megteszi a csiger is!

— A mint gondolod, mondta udvariasan.

Most láttam, hogy nem annyira boros, mint inkább álmos. Keveset ittunk, aztán beszélgettünk. Ő maga terelte a szót arra a nagy árvízre, a mely elsodorta mindenét.

— Már megbékültem a sorsommal, mondta. Semmit se sajnálok már, csak a lovamat, a Fruskát. Szeretném tudni, ki az új gazdája? Jól bánik-e vele?

Ez így szokott lenni sok katonával, a kitől elveszik a kardot. A becsületét nem sajnálja, a kardját sem. A becsület, a kard, nem él, azt nem lehet szeretni, de a ló él, azt lehet szeretni.

— Hogy eshetett az a bolond dolog? kérdeztem. Te, a ki olyan csendes vérű fiu voltál mindig. . .

Nem válaszolt, hanem ivott. Már azt hittem, hogy megbántottam a kíváncsiságommal, mikor jósokára beszélni kezdett.

— Elmondom. A Rákóczy-induló tett tönkre. Nevetsz? Hallgass reám! Nem tudom, más ember is úgy van-e vele: semmi a világon nincs reám olyan hatással, mint az a fölséges, vad zene. Ha megszólal, valami titokzatos démon kerít hatalmába. Megragad, fölráz nyugalmamból, — a mi erő, tűz, dühös lelkesedés, rombolási ösztön, isteni és állati szenvedély a lelkemben van, azt vadul összekavarja. . .

— Nem fogsz megérteni, hisz' én magam sem értem. Ismerem ezt a betegséget, félek attól a zenétől és néha mégis úgy megkívánom, mint a beteg a morfiumot. . . Ott ülök a vendéglőben. A zene játszik, mint most is, de én nem is törő-

döm vele. Egyszerre valami hatalmas villámos ütést érzek az egész idegrendszeremben . . . Mi az? Hej! a Rákóczy-induló! Végem van! Nem hallok semmit, csak látok: — egy irtóztató vízió vonul el szemem előtt. Az induló első daktilusainál hullámozni kezd alattam a talaj és az egész mindenség. Fekete, hosszúra nyújtott hullámok vágatnak felém, elnyelve mindent: az asztalokat, az embereket, a falakat. Csak engem emelnek magukkal, mint egy labdát. Alattam a végtelen, hullámozó óceán; fölöttem fekete felleglégiók sorakoznak az égboltozaton. És ez az egész kétségbeejtő feketeség ütemesen hullámoz és harsog, mintha ezer orgonasíp szólana egyszerre. .

Aztán keskeny rés nyílik a fekete felhőfalon, a melyből sápadt, tejszínű fénykévék törnek elő. A rés óriás felhőkapuvá tágul, a fény erősödik és vörös lesz, míg az egész mindenség biborvörös éjszakai fényben lángol . . . A tenger is sötétvörös, — vértenger! Most a felhőkapuból fantasztikus hadoszlop tör elő. Ágaskodó, fekete paripákon titáni, harcias alakok, görbe karddal, kerek pajzsokkal a markukban, kopjával, zászlókkal. . . A vezér már előtttem van, az utóhad lassan kígyózik elő az égbolt szédítő mélységéből . . . Vannak köztük páncélos vitézek, kalpagos levették, medvekaagányba burkolt vad martalócok, szűrös kurucok, dolmányos honvédek . . . De valameny-

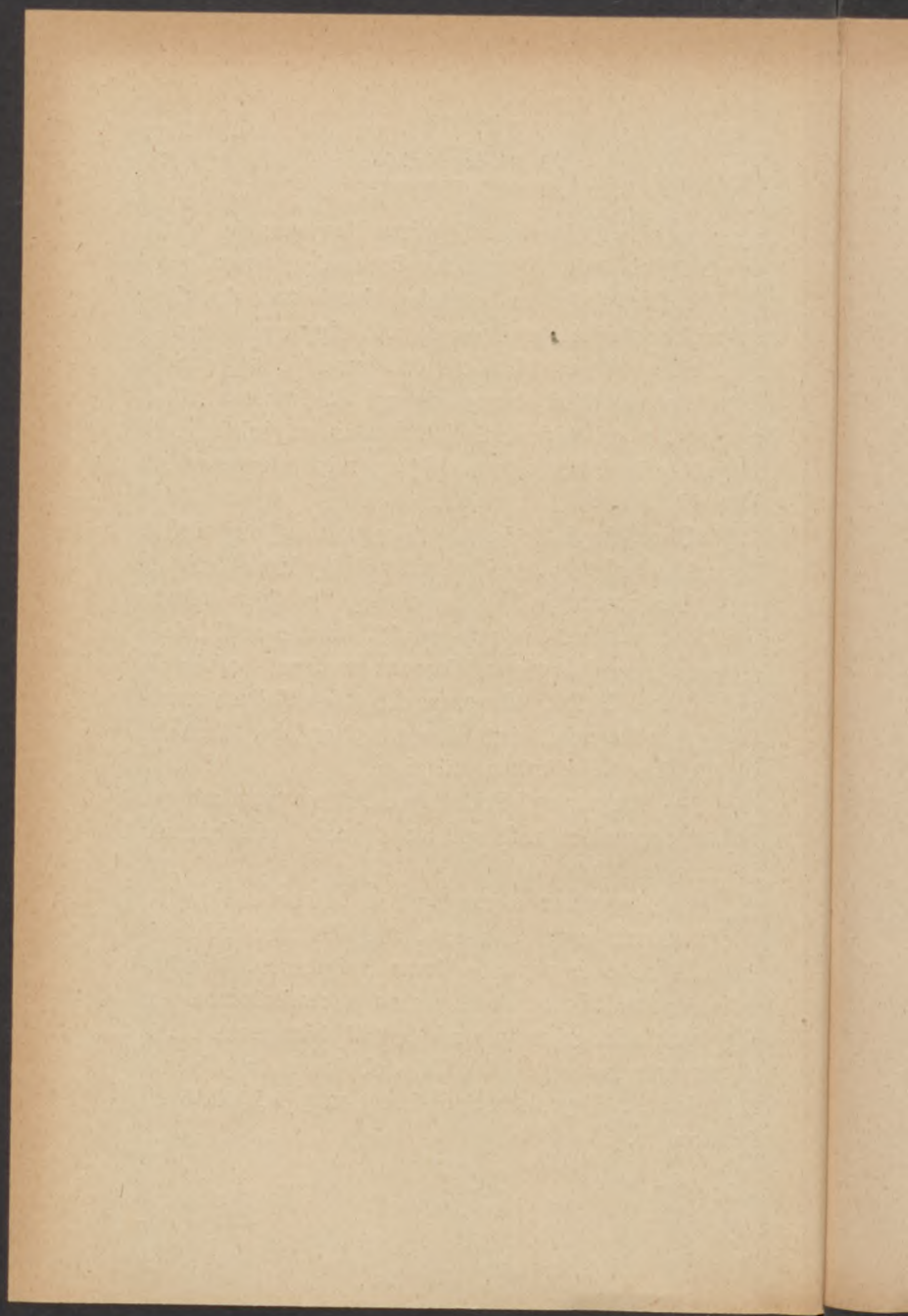
nyinek a ruhája tépett, véres, fegyverzete tört, csorbult. Sápadt, irtóztatóan összevérzett arcukon halálos fáradtság és végtelen búskomorság ül; szemükben sötét, gyilkos dac... Egy egész nemzet fiai, a kik évszázadok óta ismétlik ugyanazt a halálos attakot, hogy valami félelmetes szörnyeteget távol tartsanak láthatatlan anyjuktól. . . Hajrá! a hadoszlop tova vágjat, mint a fergeteg. . . Látod?

Bleszkányi Fodri talpra ugrott és lángvörös arccal, szikrázó szemekkel tett néhány lépést előre.

Irgalom atyja! — a cigány, a kert túlsó végén, éppen a Rákóczy-indulót kezdte reá! Oda-siettem Bleszkányihoz, karon fogtam, csitítani próbáltam. Hiába. Visszataszított és dühösen mért végig, aztán oda lépett a cigányhoz és fölemelt ököllel kezdte a taktust ütni.

— Bleszkányi Fodri, gondoltam magamban, neked úgy sincs már mit veszítened, hát bátran itt hagyhatlak!

Ott hagytam a csapszéket. Mikor a Margit-hídra értem, egy pillanatra megállottam. Alulról kuszált zene és zavaros lárma hallatszott. Mintha valaki réztálcákat rakott volna a cimbalomra és úgy verne ki rajta valami pokoli himnuszt. . . . Aztán mintha valaki ököllel dobolna a nagy bőgő hurjain. . . Egy harsogó hang meg teli tüdővel kiáltoz. . .

A kis leány beteg

Az ajtó függőnye megsuhant, a vöröskeresztes ápolónő simára fésült feje megjelent a könyvtár-szobában. Odaát meg valami halk nyöszörgés hallatszott.

A tanár ur nem hallotta, elmélyedve dolgozott íróasztalán, tolla sebesen szántott végig a fehér papíron.

A fehér papíron nyilegyenesre gyöngyözött betűsor, — az írás maga is oly erős, logikus és kérlelhetetlen, oly harcias, mint a gondolat, melyet szóba fűz . . .

Az írás csatakiáltás az évszázados háboruban: itt a tudós, ott a hit fanatikusai!

A tudós elméje acéléles, szíve jéghideg, lelke kristálytiszt. . . . Kezében a tudás fáklyája. A mint vakító fénynyel a hegyestorony templomok homályába világít, odabenn szétfoszlik a tömjénfűst, sápadtabban csillognak a gyertyák, az aranykoronával kérkedő szentek meg a véres mártírok alakjai eltorzulnak . . .

— Nagyságos úr!

A vöröskeresztes asszony szól a tanárhoz, halk hangon.

— Nagyságos ur, jönne át egy kicsit, a kis-asszonyka nagyon nyugtalan . . .

Rögtön leteszi a tollat, eszébe jut, hogy a kis leány beteg.

A kis leány ott fekszik összegyűrt párnáin, kuszált hajjal, zavaros szemmel, láztól égő arccal.

— Te vagy, apa? Ülj hozzám, mondanék valamit.

A tanár megfogja a kis leány két kezét. Kicsi, forró kez, puha és erőtlen, mint a selyem-fátyol.

— Apa, mondanék valamit . . . Tudod, én azt hiszem, hogy meg fogok halni . . .

A tanár egyszerre magához kapja az egész pehelykönnyű termetet, melynek szőke feje erőtlenül hanyatlik vállára. Kétségbeesetten néz a mosolygó arcba.

Így, éppen így mosolygott reá, évekkal ezelőtt, egy másik lázvörös arc, melyhez ez oly csodálatosan hasonlít. Mosolygó gyermekarc — egy ifjúkori álom édes emléke. Lázas volt az az álom és édes, nagyon édes és nagyon rövid, mint a csók, melyet egy szerelmes pár vált virágillatos hajnalon.

A leány halkán beszél.

— Nem akarok meghalni, jobb élni . . . A szép ruháimat sajnálom, a virágaimat, a madaramat, meg téged is, apa . . .

A tanár ezért megcsókolta a keze csuklóját, a leány pedig tovább beszélt halk, szakgatott hangon:

— Nem tud engem meggyógyítani senki, csak valaki: a tóparti csodatevő szűz . . . Igen! Herta nővér mondta, tudod, az a szép, sápadt szent a kolostorban . . . Egyszer este kivezetett a boltives folyosóra, mikor a hold odasütött . . . Igen! Azt mondta, a fülembe sugta: a tóparti szűz ott lakik a víz fölött, a sziklacsucson, bádogtetejű templomában . . . nagyon szereti az orgonaszót meg a gyertyafényt, azért éjjel-nappal száz gyertya ég előtte, meg szól az orgona . . . Hatalma van a fiatal leányok élete fölött, az égben pedig nem tagadják meg semmi kívánságát . . . Ha egy fiatal leány halálán van, akkor el kell küldeni egy jámbor asszonyt a szűzhez, hogy hirt vigyen a veszedelemről . . . a jámbor asszony vigyen ajándékul annyi vastag viaszgyertyát, a hány éves a beteg leány, aztán tegyen a fejére bádogkoronát, térden állva csuszszon a Mária-oltár körül és mondjon el hét üdvözlégyet . . .

A leány szava elakadt, kissé gondolkozott, aztán hozzátette:

— Tizennégy éves vagyok, hát tizennégy gyertya kell, jó vastag gyertya . . . A Náni asszony mehetne, a mosóné, az jól tud imádkozni . . . Hanem a Rézi is menjen vele, mert a Náni szeret inni és be találná inni a gyertyáimat . . .

Ostobaság! De mit nem tesz meg az ember egy kis leány kedvéért, ha a kis leány beteg? Egy beteg gyermek szeszélye is megér tizennégy gyertyát.

A Náni asszony utra kelt, a Rézi is vele ment. Egy ponyvás tetejű szekéren mentek, mindketten vasárnapi ünneplőben. A Náni asszony büszke volt a missziójára, mint egy kínai követ, a Rézi meg előre örült a búcsujáró legények léhaságainak.

A tanár azalatt a leányát ápolta, a könyvről pedig egészen megfeledkezett.

Pedig milyen könyv volt az!

Szakasztott olyan, mint a szerzője: acéléles, jéghideg, kristálytisza.

Egyik helyén mondja:

» . . . számalom fogja az emberbarátot, ha látja a sötét csodahit áldozatait. Aggok, gyermekek, fanatikuskok, nyomorékok, hosszú sorban vánszorognak a csodatevő bálványkép elé. A mit a hegyek ózona még meggyógyíthatna, azt elsorvasztja a tömjénfüsttől, gyertyagőzről romlott le-

vegő, a nyugalomra vágyó idegeket elgyötri a rejtélyes kultusz ingere, az orvosság, az erősítő táplálék árát elnyeli az örökké éhes áldozati persely. . . .»

A Náni asszony rendben elvégezte az imád-ságait, saját jóvoltából meg is toldotta néhány miatyánkkal és hiszekegygyel, be is dobta a perselybe, a mi a szűznek kijárt, visszajövet sietett is egy kicsit, mert nem szeretne volna, ha más mosdatná meg, öltöztetné fel az aranyos kisasszonykát, ha időközben meg találna halni.

A kisasszonyka nem halt meg, szépen fel-lábolt.

A tanár nyugodtan be is végezhetné, ki is nyomathatta könyvét.

Több világosságot! Írta: *Mikrokozmosz doktor*, — ez volt a címe.

Milyen könyv volt! Fölényes, harcias, ellent-állhatatlan, — ilyet csak oly ember írhat, a ki lerázta évezredes előítéletek bilincseit és nem hajt térdet semmiféle bálvány előtt, mert nem remél, nem vár semmit, megtalál mindent önmagában. Egy ember, a ki nem fél semmitől, nem fél a haláltól sem, mert tudja, hogy az nem egyéb az organikus lét befejezésénél és nem félelmetesebb a születésnél. Egy ember, a ki tudja, hogy a világ nem templom, hanem műhely . . .

A világosság barátai örömmel fogadták a

könyvet, három feketecsuhás pap pedig tüstént neki ült választ írni, sárga epébe mártva tollát.

A kis leány annyira fölépült, hogy fürdőhelyre mehettek. Elmentek a tóparti fürdőbe.

— Föl kell látogatnunk a csodatevő szűzhez, mondta a leány, — meg kell köszönnünk a szívésségét . . . Mert egy leány egyszer fogadalmat tett a szűznek és nem tartotta meg, — mikor letelt a nap és az óra, a leány egyszerre egy szúrást érzett a szíve tájékán és szörnyet halt . . . Herta nővér mondta, igen . . .

Mit nem tesz az ember egy kis leány kedvéért, ha a kis leány beteg? Aztán — egy kis hegymászás jót fog neki tenni . . .

Végimentek a lombos parton. Odafele, a bádogos toronyban, diadalmasan zúgtak a harangok. Karonfogva mentek, a leány fehér szoknyában, karjára akasztva szalmakalapját.

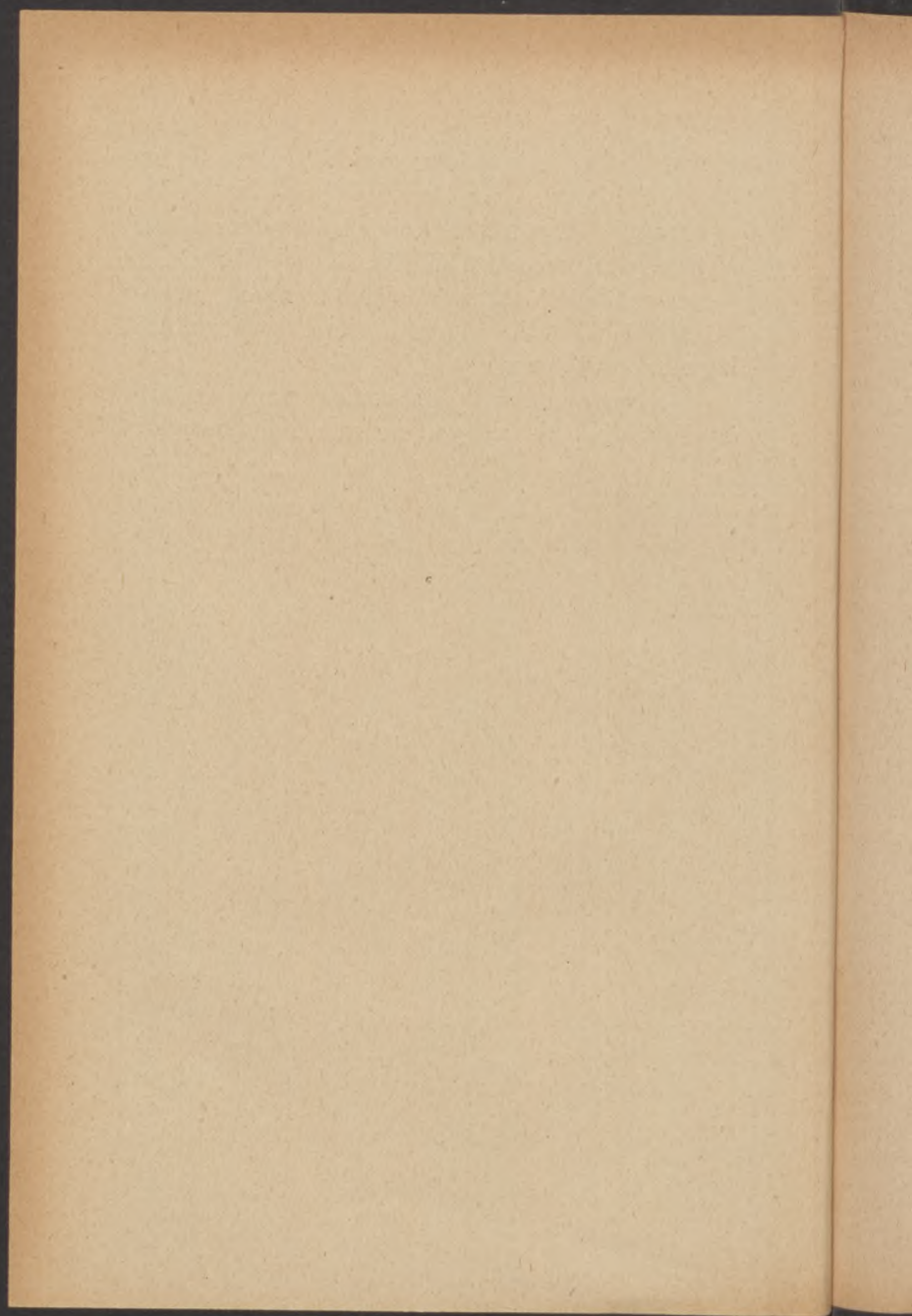
A csodatevő szűz ünneplő ruhájában fogadta vendégeit, aranyhimzésű, szélesredőjű, kék bársonyruhában, ezüst koronával fején. Akkora nagy koronával, mint egy főköttő. Lába előtt száz gertya égett, trónusa körül ezüst felhőben kavargott a tömjénfüst, az orgona meg zúgott.

A pap felmutatta a híveknek a csodatevő ruhafoszlányt, a kis leány egyszerre térdre vetette magát, a tanár pedig, egyedül állva a térdeplők között, úgy érezte, mintha elvesztette

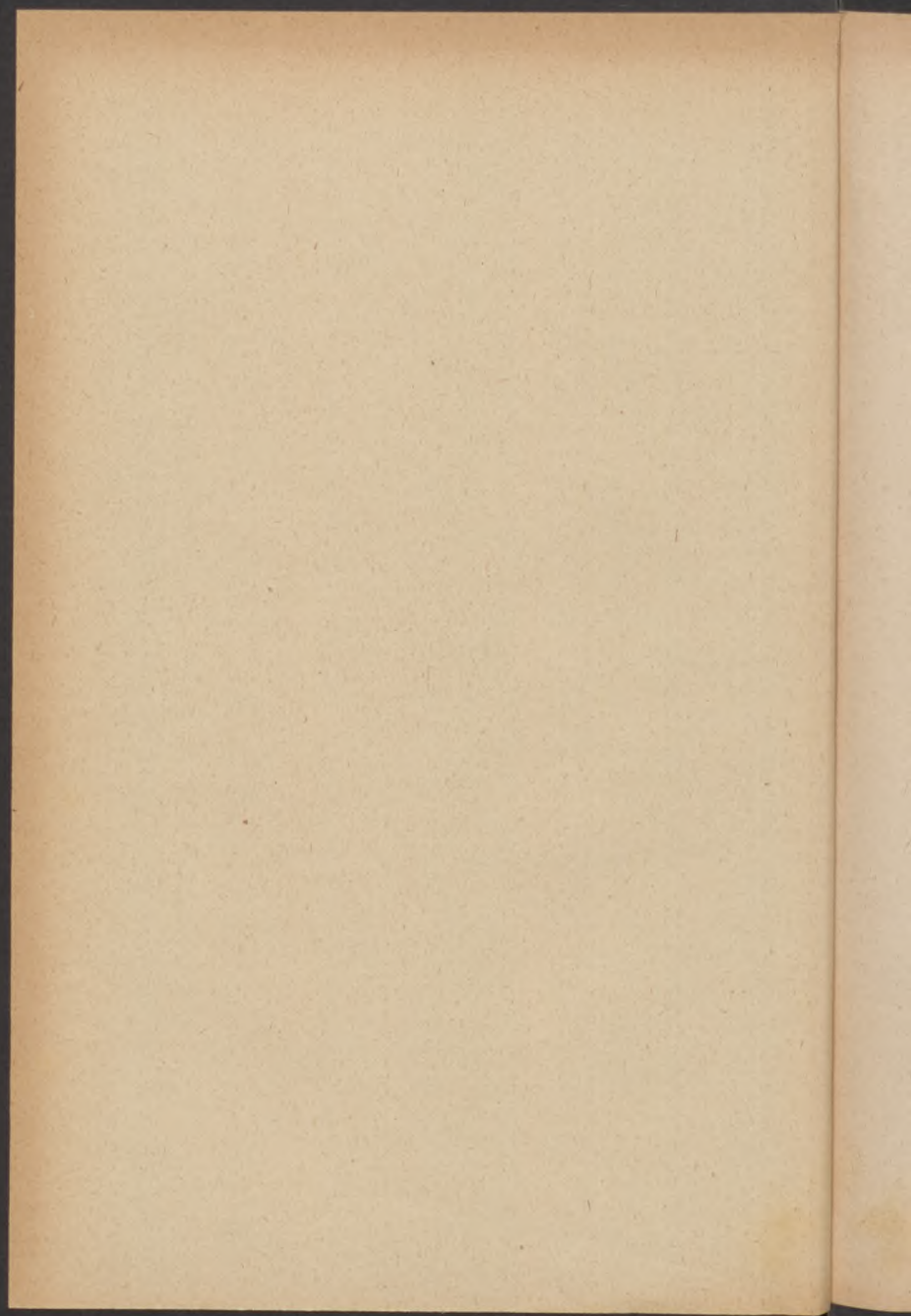
volna egyik inggombját, azért lehajtotta a fejét és keresgélgni kezdett a földön.

A csodatevő szűz kőajkai mereven mosolyogtak. Ha beszélni tudott volna, valószínűleg azt mondta volna:

— Nagy volnál te, óh ember, nagy és fölséges, csak a kis leányod ne volna néha beteg . .

Lehel

A nánási várkastély a parti domb tetején emelkedik, sötét fenyvesek alján. Fekete rácsos, ósdi ablakai a Vágra néznek. A főépületet Mátyás korában építette valami velencei mester, a lagunák ó-gótikájának komor motívumai szerint. A kastély különben inkább falainak óriás tömegével, mint stílusának arányaival imponál. Az oldalszárny kapujától, a hajdani bástyák helyén, ma márványkorlátokkal és gyöpös lejtőkkel szegélyezett kerti terrászok hosszú sora vonul le a víz partjáig. A kastély boltíves erkélyének magasságából tekintve, olyan ez a park, mint egy óriás lépcső, melyre virágos arabeszkekkel himzett, zöld szőnyeget terítettek. Valami kisebb fajtájú király igen jól ellakhatnék itt.

A kastély hajdani gazdái egy ideig tényleg kis királyok módjára székeltek a Vág fölött. A török- és a németjárás zavaros napjait a régi Bertalan grófok, azok a rakoncátlan és cselszövő oligarkák, arra használták föl, hogy hatalmukba kerítsék a szomszédos vármegyéket és városokat. Pénzt verettek, vámot szedtek a Vágon, néha meg-

támadták szomszédjaikat, a náluk nem kevésbé rakoncátlan és cselszövő Hadfalussy hercegeket. Hol a némettel szöveterkeztek, hol a pogánynyal, hírük pedig eljutott a római pápáig is, a ki több ízben külön kiátkozó bullában emlékezett meg róluk.

Ma már csak egy ember viseli a Bertalan nevet: az is asszony. Egy szép szőke asszony, özvegye az utolsó Bertalan grófnak, a volt párisi nagykövetnek és aranygyapjas vitéznek.

A grófné — a ki özvegységének napjait télen Párisban, nyáron pedig vágvölgyi kastélyban töltötte — már elérte azt a kort, mikor a grófnékat kellemetlenül kezdi érinteni a gótai almanaknak az az indiszkrécioja, hogy számon tarja a születésök évét. Habár különben az arca már nem is volt rózsás, hanem érdekesen halvány: még szép asszony számba mehetett; olyanféle érett szépség volt, minőnek a nagy Zrinyi Ilonát szoktuk elképzelni: fölségesen kevély, magas, karcsu és izmos. A szemének felső pillája egyenes metszésű volt és állandóan eltakarta a pupillája felét; emberösmerők ezt a fölényes elmésség, az energia és a forró vér jelének mondják. Meglehet, hogy elméssége tartotta vissza a grófnét attól, hogy első házasságában szerzett tapasztalás után másodszor is férjhez menjen.

Egy nyári nap alkonyán történt, hogy a kastélyba vendégek érkeztek. A grófné leánykori barátnője, Hadfalussy hercegnő, meg a kis fia.

A grófné a terrász lépcsőjén várta vendégét és mikor a két özvegy, tíz esztendő után megint megölelte egymást, kicsit elérzékenyedtek és sírva fakadtak. Különösen a hercegnő sírt keservesen, mint mondják, nyárspolgári módon boldog volt a házasságában.

A hercegnő alig volt öt esztendővel idősebb a barátnőjénél, de ha az ember egymás mellett látta őket, bátran a grófnő édesanyjának nézhette volna. Fiatalabb korában is igénytelen külsejű beteges nőcske volt, most meg, hogy a haja két esztendő alatt teljesen megőszült, egész öreg anyókévé töpörödött. Sárga kis arcát csak a szemette rokonszenvessé, ez a jóságos, szelíd tekintetű anyai szem, mely annyit könnyezett csöndes éjszakákon.

A grófné volt az első, ki erőt tudott venni megindulásán.

— Meddig maradsz nálam? — kérdezte.

— Csak két napig, édesem, mert orvosi rendeletre Karlsbadba kell mennem; de a fiamat hat hétig nálad hagyom, aztán majd eljövök érte... Nem akarom magammal vinni a fürdőbe, mert féltetem a nagyvilági élet zavaros benyomásaitól... Jó, okos gyermek, nem lesz sok bajod velem...

— És hol van a kicsike?

— Most a podgyászszal bajlódik. . . Szeret egy kicsit fontoskodni. . .

E pillanatban valaki, két óriás bőrrönddel a vállán, fölszaladt a lépcsőn. A hercegné korholó hangon fordult feléje.

— Lehel! Miért avatkozol a cselédek dolgába?

— Olyangyöngelegények ezek a lakájok, kismám, négyen sem bírnak egy tisztességes kufferrel. . .

A grófnő hangos kacagásra fakadt.

— Hogyan, édesem, hát ez a *kis* fiad?

— Lehel! Köszönts a néninek, Lehel!

Lehel letette a terhét és a jónevelésű fiu udvarias zavarával hajolt meg a grófné előtt.

Tizennyolc éves fiu lehetett, de két fejjel magasabb volt az édes anyjánál, a válla és a karja pedig erős volt, mint egy fiatal gladiátoré. Meglátszott rajta, hogy meg tudna verekedni egy fiatal bikával — pedig a rózsás arca bájos és szelid volt, mint egy fiatal leányé, a tekintete pedig tiszta és ártatlan.

— Éhes vagy Lehel? kérdezte a hercegné gyöngéden.

— Óh, de mennyire! sóhajtott a fiu őszintén.

Ő mindig éhes volt. Ő tulajdonképpen még soha sem lakott jól életében, mert a villáját mindig csak az édesanyja kérésére tette le a kezéből és sohasem a saját jószántából.

Hadfalussyné megnyugodva utazott el Karlsbadba, miután a kis herceget nevelőstül a grófné gondjaira bízta. Tényleg nem volt a fiúval sok baj; az édesanyja igazat beszélt; engedelmes, okos gyerek volt.

Igaz, hogy a nap nagy részét nyaktörő sportgyakorlatokkal töltötte el, de a nevelő megnyugtatta a grófnét, hogy e tekintetben nem kell a herceget félteni semmitől. Ugyes és erős, mint egy akrobata, úgy lovagol, mint egy csikós és evezni is tud, akár egy matróz. Ha a vad csikó sehogysen akár a kezére járni, kemény rántással leül-teti a földre, ha megfordul alatta a csónak, legrosszabb esetben két mértföldet is elúszik a Vágon. Különben is az anya nevelési tervébe tartozik, hogy a fia tanuljon szembe szállani minden veszedelemmel. Hadd gyönyörködjék a saját izmai játékában, száguldozzon végig a verőfényes réteken és kalandozza be tomboló jókedvében a fenyves rengeteget.

Akármilyen viharosan pezsgett is a hatalmas gyermek életkedve: megérezte rajta az asszonyi nevelés, alapjában véve lágy szívű és szelid fiú volt. A grófné iránt ösmeretségük első napjától kezdve, valami gyerekesen lovagias rajongást mutatott; a nevelője, az a vékony mellű pap, egy pillantással könnyen el tudta kormányozni; mindenkiel szemben, a cselédekkel szemben is,

udvarias volt a gyöngédségig és jószívű a gyöngédségig. Ez a fiu, a ki nem ejtett ki még a száján egy hazugságot és a kinek nem volt még egy tisztátalan gondolata, csodálatos lelkesedéssel csüngött az édesanyján. Mindennap írt neki a fürdőbe, egy-egy hosszú, bolondos levelet, valóságos szerelmi vallomást. Néha felolvasta levelét a grófnénak, a ki megindultan nevetett és titokban irigyelte barátnőjét.

Ebédután, ha a pap elment egyet szundítani és ők ketten tovább ültek az asztalnál, a háziasszony a könyvezésig el tudott kacagni Lehel naivságán.

— Adok magának egy cigarettát, Lehel, mondta Bertalanné.

A fiu megrázta a fejét.

— Édesanyám nem akarja, hogy dohányozzam.

— Soha sem fog dohányozni?

— Talán majd ha férfi leszek . . .

— Ösmerek ám sok fiatal urat, a ki a maga korában úgy viselkedik, mintha férfi volna . . .

A kis herceg nevetett.

— Én is ösmerek! A fiatal Pardubicz bárók — monoklit viselnek, a fülükig érő kráglit, aztán rácsolnak és lóversenyekre járnak fehér gamásniban . . . A kabátjuk csupa vatta és hatot közülök félkézzel földre vágok . . .

— Mi szeretne maga lenni, férfikorában?

— Katona, mint az édesapám. Szeretném, ha a muszka háborút elhalasztanák addig, míg én is elmehetnék . . . Hogy aprítanám őket!

— Borzasztó ám a háboru!

— Nem félek!

— És nem sajnálná azokat a szegény embereket, a kiket meg kellene ölnie? Képzelve el őket: sápadt arccal, véres csonka tagokkal hevernének ott, otthon pedig megsiratnák őket szüleik meg a gyermekeik . . .

A fiu arca elborult. Erre ugyan még nem gondolt . . .

— Akkor talán még se leszek katona, mondta szomorúan . . .

*

Kicsit lusta asszony volt különben a grófné, mint az ilyen junói termetű nők többnyire, most azonban, hogy mulatságosnak kezdte találni gyám-
anyai tisztét, gyakran hosszabb kirándulásokon is elkísértette magát a kis herceggel. Kocsin elhajtattott vele a szomszédos apátságig és a fiu, a kinek különben öröme telt benne, hogy szárnyukra ereszsze a gyors muszkákat, ilyenkor szilárd ököllel fogta a gyeplőt és óvatosan figyelt az útra. Ha meg csónakban ültek, akkor éles szemmel ügyelt a fodros árban úszó fatörzsekre.

Egyszer megesett, hogy az alkonyat az uradalmi fenyvesben érte őket.

— Most már jó volna hazamenni, — vélekedett a grófné.

A fiu, a ki már pompásan ismerte a járást a rengetegben, egy mesgyére tért.

— Öt perc alatt otthon leszünk!

Otthon is lettek volna, ha egy veszélyes folyásu hegyi patak nem szeli át az útjukat.

— Hát ezen hogyan megy át az ember? — kérdezte Bertalanné.

— Úgy, hogy leveti a cipőjét meg a harisnyáját, aztán átgázol rajta.

— Okosabbat nem tud? — nevetett a grófné.

— Fél, hogy meghül? Én nem szoktam meghűlni!

A kis herceg levetette a cipőjét és átdobta a túlsó partra.

— Jőjjön, majd átviszem!

A grófné megrázta a fejét. Nem, öreg napjaira nincs kedve Daphnis-t és Chloe-t játszani...

— Igazán nem tudom, hogy miért nem akarja... Az édesanyámat már akárhányszor vittem... Háromszor ekkora terhet is elbírok ám!

A grófné elmosolyodott.

— Igaza van, fiam... képzelje el, hogy megint az édesanyját viszi és nem is fog csatlódni...

A fiu karjára ültette a grófnét, könnyen és gyöngéden, mint a pólyás babát, aztán óvatosan belegázolt a kavicsos mederbe. A ruha csipkéi széles hullámban simultak a melléhez, a nyakán pedig a szép asszony két karjának szorítását érezte. Lassan ment előre, a patak közepén a szép asszony megállította.

— Egy pillanatra!

Egy óriás fenyő hajolt a patak fölé, annak letépte egyik galyját és oda tűzte a fiu kalapjára.

— Most már mehetünk . . .

Egy-két lépést előre tett Lehel, aztán megint csak megállott.

— Nehéz vagyok?

— Nem, nem . . . Dehogy!

Mégis, úgy látszott, mintha egyszerre ólom-súlylyal nehezednék a karjára ez az édesen meleg selyem- és csipkégombolyag, mely elvette a lélegzetét és arcába kergette a vért. A patak csendes vize egyszerre szédítő sebességgel vágta-tott a bokája körül, a parti fák pedig forogni kezdtek a szeme előtt.

A parton aztán fölvette megint a cipőjét és szó nélkül haladt tovább a grófné oldalán. Szórazott volt és komoly.

*

— Lehel barátom, maga három nap óta rettenetesen ellustult . . . Ki sem mozdul többet a

kastélyból . . . Pedig a szürkékre is ráférne már, hogy megjárassa őket egy kisé . . .

— Majd befogatok, — mondta a kis herceg szolgálatkészen. — Hová megyünk?

— Én nem megyek sehová sem, mert fáj kisé a fejem, de maga hajtson át az apátságba . . .

Lehel arca kisé elborult, de szó nélkül engedelmeskedett. Félóra múlva a kocsi már tova robogott a part mentén kanyargó országúton, gyorsan, mint a szélvész. A grófné pedig, a kinek tényleg fáj kisé a feje, egy angol könyvvel a kezében letelepedett a legfelső terrász sarkán álló kerti pavillonba.

Két lapot olvasott csak, abból sem maradt meg semmi a fejében; a pillái aztán lecsukódtak és ő elaludt kényelmes kerti székében. Nem is volt igazi álom, inkább valami álomszerű, édes zsibbadás. Puha, kellemes köd borult az öntudatára, de azért mindent érzett és mindent hallott, a mi körülötte történt. Érezte a fenyőszagot és a szék karjának a szorítását és hallotta a tücskök cirpelését és távozó komornájának halk lépteit, — de képtelen volt megmozdulni, vagy a szemét kinyitni.

Jó ideig szendergett így, mikor lassankint az a biztos tudat kerekedett felül benne, hogy valaki szemben ül vele, a kis puffon és figyelmesen nézi az arcát. Azt is tudja, hogy kicsoda: ő — a kis

herceg. A grófné szeme le van hunyva, de azért tisztán látja a fiút, a mint a boldogságtól ittasan, a bálványimádó rajongásával, csillogó, szomjas szemmel nézi, közbe meg a kalapjával óvatosan zavarja el a zümmögő szúnyogokat . . . Egészen más a fiu tekintete most, nem többé gyermekiesen nyugodt, inkább zavaros és tüzes. A grófnét nyugtalanítja és megzavarja ez az állhatatos tekintet. Viaskodik az idegeit megbénító zsibbadás ellen, föl akar emelkedni, meg akar szólalni: de semmire sem képes, csak sóhajtani tud. A fiu aztán egyszerre gondol egyet, mélyen lehajlik és bár az ajkával csak a ruhája szegélyét érinti: a grófné mégis minden idegével érzi ezt a perzselő csókot. Lehel aztán fölemelkedik, még egyszer visszaneéz és eltűnik a bokrok közt.

Bertalanné hirtelen fölriad álmából. Körülnéz: semmi! A komornájától hallotta később, hogy a fiatal herceg már régóta visszatért útjáról, azóta a kertben látták és most a szobájába vonult . . .

A vacsoránál látta megint. A kis herceg nagyon nyugodtnak látszott, ámbár az arca sápadt volt kissé. Némán, lesütött szemmel ült helyén. Csak egyszer pillantott föl, mikor azt hihette, hogy senki sem látja: megint az az idegen tűz ragyogott a szemében.

Másnap a grófné levelet írt barátnőjének.

— Vidd el, édesem, a fiadat, vidd el, mert szerelmes belém. Sajnálom, hogy így van, én nem tehetek róla . . .

*

Mikor a hercegné negyednapra eljött a fiáért, nem tudakolta a részleteket és a grófné nem is mondta el neki.

— Nem jó színben vagy, Lehel, — mondta az anya.

— Az éjjel egy kicsit fájt a fejem . . .

— Úgy látom, a levegő nem tesz neked jót. Jó lesz, ha haza megyünk?

— Oh, a levegő itt nagyon jó, de én kalap nélkül jártam a napban . . .

Elhallgatott és elpirult.

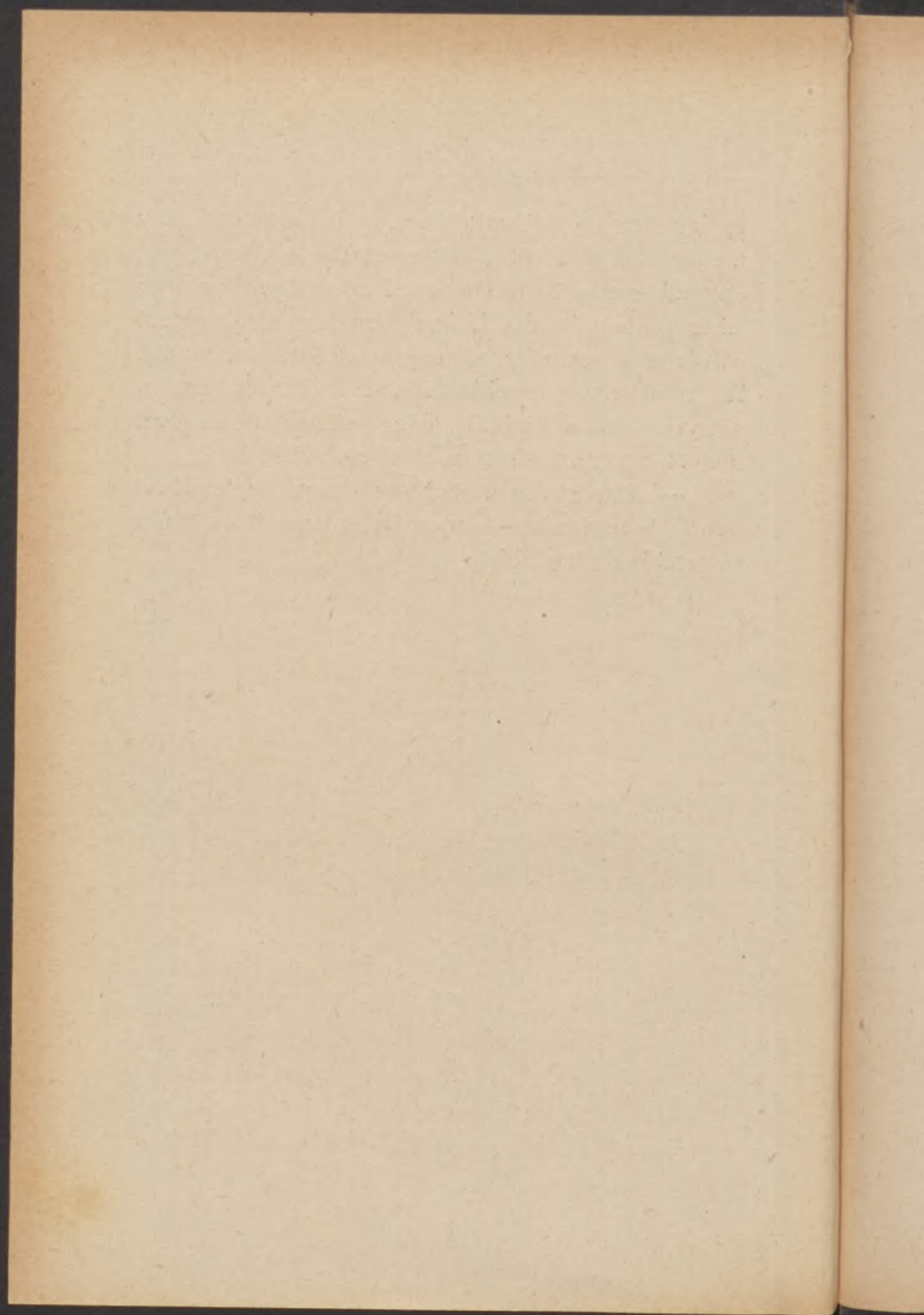
— Már hazudik! mondta Hadfalussyné magában. — Most hát vége a gyermekkor nyugalmas tisztaságának, mindenkorra vége a tavaszi verőfénynek . . . Jön a perzselő, viharos nyár, az ifjúkor, minden küzdelmével, hazugságával és tisztátalan titkolózásával . . . Eddig az én fiam volt, ezentúl mindenkié lesz, csak az enyém nem . . .

Mikor a kocsi megindult, Lehel sötét arccal ült az édesanyja oldalán. Az ajkát rágtá, a szíve pedig — a mely fölött egy fenyőgalyat őrzött — oly viharosan dobogott, mintha meg akarna szakadni forró, dühös bánatában.

Nem mert többet visszanézni a kastély felé

és így nem is láthatta, hogy az erkélyen egy magas női alak áll, a ki keresztbe tett karokkal, elgondolkozva bámul a kocsi nyomában kavargó fehér porfelhő után. Utána bámul, míg könny nem szivárog a szemébe, a melytől elborul a tekintete. A mint aztán zsebkendőjével fölitatja ezt a könnyet, valami különös, édes sejtelem érinti meg, melyet nyomon követ a bús lemondás.

— Ha én még egyszer húsz esztendővel fiatalabb lehetnék, — mondja suttogva, — húsz esztendővel fiatalabb!

Emberek a hegytetőn

Margaret B. Ayndell

Emberi hang hallatszott a hegytetőn, a hol az elhagyottság csendjét csak a sziklák közt tévelygő szél süvöltése és a ragadozó madarak károgaása szokta zavarni.

Ádám és a felesége ott jártak a hegycsúcs pusztá, lepörzsölt gyöpen, a törpe fenyőbokrok és fehér szikladarabok közt, melyek úgy heverészték szanaszét, mint egy özönvíz előtti állat korhadó csontjai. Ádámné aztán fölmászott az egyik messzes kőszálra, a legmagasabbikra, a mely messzire fölnyúlt a levegőbe, mint a vízben fuldoló ember keze. Fölötte semmi sincs, alatta, a tízezer lábnyi, hajmeresztő mélységben, mohlepte vakandtúrássokként símulnak az erdős halmok a hegyóriás lábához. A halmok közt van egy tenyérenyi világos folt: a fürdő parkja, hol mikroszkopikus tarka pettyek, piros és fehér napernyős infuzóriák végzik a déli sétájukat. A vékonyan csillogó vízfonal szélén pedig egy kis fekete féreg tolja magát előre, fehér füstöt eregetve: a déli gyorsvonal, a mely a szemhatáron

ezüstködbe borult oceánként elterülő rónaság felé halad.

Ádám lefeküdt a vörhenyes gyöpre, messzi-látóval a kezében. Nem a vidéket, hanem a feleségét nézte, a ki lobogó ruhával támaszkodott a hegymászó-botjára. Az asszony arca sápadt volt; szótalan megindulással, szinte rémülten nézte a kolosszális térséget, a melyben a lelke eltévedt, mint a madár, a melyet a vihar elsodor a nyílt tengerre.

Az asszony kívánságára jöttek föl ide. Korai szürkületkor indultak, végigmentek a fürdőhelyet övező parkon, napfölkeltkor pedig betértek a szüzsies, baltát nem látott őserdőbe, hol a bükk-fák lombja a szélben zizegő, titokzatos kupolát vont a kidőlt faóriások korhadó törzse felé. Aztán végtelen, fehér kőomlásokon haladtak végig, majd egy kiszáradt patak sziklás medrében folytatták útjukat. Minden kanyarulatnál azt hitték, hogy már elérték a hegy legtetejét, a tetőre érve pedig újabb lejtőt láttak maguk előtt, elérhetetlennek látszó, ködös magasságban.

Összekapcsolt kezekkel, egymást emelve haladtak fölfelé: elől a férfi, nyomában a társa. Néha meg-megálltak, összenéztek, sápadt mosollyal és lihegve. Ádám hatalmas tüdeje szívta a vadon szabad levegőjét. Valami gyermekes büszkeség töltötte el, hogy kiemelhette az asszonyt a

völgynek párás köréből. Ő nem szerette azt a levegőt odalenn, a fürdői élet idegsorvasztó páráját, hol titokzatos, előtte érthetetlen beszédekkel gyötörték és a hol rejtelmes vágyak idegenítették el tőle az asszonyt.

Most, mikor megfeszített izmokkal és harmonikusan összevágó léptekkel törtek a magasba, a hűvös szélben szétfoszlottak sötét töprengései és hetek után először érezte megint, hogy az asszony mégis csak az övé. Az övé, a vadon föl-séges csendje közepett, az övé itt, hol senki sincs, a ki elragadhatná tőle. A felhőket szántó keselyűk rémült szárnycsapásokkal menekülnek, az erdei nyulak és őzök pedig hanyathomlok illanak el a bokros lejtőkön, ha közeledik a teremtés leg-félelmetesebb ragadozója, az ember. Az ember pedig, gyöngébb társa kezét togha, kevélyen teszi reá lábát a hegyóriás szűzies nyakára.

Ádámné jóideig elgondolkozva nézte a vidéket, aztán egyszerre nem látott semmit. Felhők torlódtak össze a völgy fölött, aranyos hátú, barna felhősárkányok, melyek lomhán gomolygó csordákban úsztak a levegőben és útjukban elnyeltek az erdőket, a fürdőt és a folyót. Az egész mindenség elmerült a ködben, a világból nem maradt meg semmi, csak egy pusztá, vad kis földdarab, a hegy csúcsa, a mely elhagyottan úszott a szürke semmiségben, mint egy parányi

korálsziget a távoli oceánon. Minden elveszett a ködben: a föld, az emberek. És elvesztek azok a titokzatos erők is, a melyek fölülemelkednek az emberek tömegén és irányítva, parancsolva és zsarnokoskodva belenyulnak az egyesek életébe. A társaság, a szokás, az illem, a divat . . . Nincs! Nem is volt soha. Csak Ádám álmodta ezeket a zűrzavaros ostobaságokat, mikor a mész-kőnek támasztva fejét, egy pillanatra lehunyta a szemét.

Csak ők vannak a világon, a két ősember, a szélesvállu, bátorszemű férfi és a délceg, rejtelmes pillantású asszony. Barnahaju mind a kettő.

Egyszerre valami különös nesz üti meg Ádám fülét; a ködös mélység hangot ad, szabályszerű időközökben csökönyösen ismétlődő hangot, mintha valami óvatosan közeledő fenevad talpa alatt mál-lana a kő. A ködfátyol mögött egy óriás körvo-nalakban szétfolyó, fantasztikus alak bukkan föl. Fölemelt fővel, kétlábán jár: a ragadozók legfé-lelmetesebbike, az ember.

És a mint ruganyos, erőteljes léptekkel ha-lad föl a lejtőn, egyenesen Ádámnak tartva, a ki párja oldalán pihen a sziklák közt: Ádámnak egy különös hallucinációja támad. Ő maga az ősem-ber, saját fájának dédapja: a harcias, barna bar-langlakó. Az ott, a ki közeledik, a szőke ellen-ség, idegen, ravasz nemzetség szülötte. Hetek

óta érzi már közellétét. Hetek előtt fölbukkant az erdőben, azóta folyton a nyomában van és egyre szűkülő ívben környékezi. Esténként, ha künn ül párjával a víz partján, látja a szőke ellenséget, a mint fantomként oson el a túlsó parton. És olykor is látja, mikor hazatér a vadászatról, látja meglapulni a távoli fatörzsek mögött. Öklében kőbaltáját szorongatja, nesz nélkül surran el a bokrok mögött, izzó pillantása pedig egyre az asszonyt keresi, a barna ember asszonyát . . . És az asszony? Hallgat, a lelke pedig egyszerre bezáródik a férje elől is, mint a mimóza kelyhe . . .

A szőke most egyenesen feléje jön. Vállát és csipőjét állatbőr borítja, hosszú karján és lábán vasizmok feszülnek, irtóztató kőbaltáját vállán viszi. Főlemelt fővel, barátságot színelve közeledik. A barna ember körülnéz, a szeme megakad egy hatalmas kődarabon. Ha ezt most hirtelen fölragadná és szóhoz nem juttatva ellenségét, szétloccsantaná az agyvelejét . . .

A szőke megállott előtte és megszólalt.

— Ah, tehát ez a rengeteg még sem annyira elhagyott, mint gondoltam? Azt hittem, csak magam vagyok szenvedélyes hegymászó . . .

Aztán mosolyogva Ádám felé nyújtotta a kezét.

— Engedje meg, hogy hasznomra fordítsam ezt a szerencsés véletlent és bemutassam magamat: Reinard báró vagyok . . .

Látásból már jól ösmerte Ádám a kalandos hirű fiatal bárót, a személyes ösmeretséget máig sikerült elkerülnie. Most nem védekezhetett ellene többé és mikor kelletlen arccal elfogadta a feléje nyújtott kezét, egy gyors, gyanakodó pillantást vetett a feleségére . . . Vajjon tudott-e a báró idejöveteléről? Előre kicsinált dolog volt? Ki tudná? Az asszony arca nyugodt és kifürkészhetetlen maradt, mint a bezárt ablak. Ilyen maradt akkor is, mikor a báró udvarias kérdéseire válaszolt.

Mind a hárman ott álltak a mélység előtt. A felhők foszladozni kezdtek és egy résen át látni lehetett a fürdőt, a vasutat és egy darabot a kéklő rónaságból. Tehát még sem volt álom — gondolta Ádám magában — a világ, az élet, az emberek, az illem és a divat nem álom, hanem valóság. Minden való, — álom csak a nyugalom.

Az asszony imádkozik

Library of the
University of Toronto

I.

Nem történt meg, a mit most el akarok mondani, csak álom volt. Valaki álmodott: egy ijedős, szerelmes asszony, miközben alkalmasint lidércnyomás gyötörte . . .

Éjfél volt és Magda, a ki gyöngye lázzal feküdt le az este, egyszerre fölriadt álmából. Az éj némaságában egy irtóztató hang hallatszott, inkább állati üvöltés, mint emberi hang, olyan vérfagyasztó és baljóslatu volt. És egyszerre meg-elevenedett az éj sötétsége is. Vörös lámpafény csillogott az ablakok alatt, a lépcsőn pedig egy nehéz testet cipeltek föl, nyöszörögve támolgató emberek. Aztán mélységes csend lett megint.

Az asszony a szíve rémült dobogásán olvasta a múlt másodperceket. Nem tudott mozdulni, sem szólni, gondolkozni sem tudott, csak annyit érzett, hogy valami történt. Valami ki-mondhatatlan bánatos esemény. Egy többé soha jóvá nem tehető szerencsétlenség, a mely ezer-

mázsás, fekete terhével ráhengeredik a rémülten dobogó szívére.

S most már tudta is: a férjét, Lajost, holtan hozták haza a vadászatról. A legkedvesebbik pajtása lőtte agyon, véletlenül . . .

Azt mondta Magda: Nem igaz, nem igaz! Hazugság, — álom! Én most ágyamban fekszem, álmodom . . . De reggel fel fogok ébredni s akkor nem lesz igaz semmi!

Az apja meg az édesanyja ott álltak az ágya mellett. Sirtak vele, simogatták és beszéltek is hozzá.

— Kelj föl, Magdánk, szegény Magdánk. Nem álom, hanem siralmas valóság: ifju urad holtan fekszik az ebédlő diványán.

Magára kapott valamit és odafutott az ajtóhoz: az ura ott feküdt a diványon, sápadtan, mozdulatlanul, összevérézve. Körülötte meg idegen emberek állottak, feketeruhás, fakóképű öreg emberek, a kik fejükkal bólintgattak és halk kórusban sóhajtották: Óh, a szegény özvegyasszony!

Magda lábujjhegyen közeledett a divány felé.

— Lajos, kelj föl, — mondta halk, remegő hangon. — Ez rossz tréfa ám . . .

Aztán maga is megborzadt attól a kiáltástól, a melyet hallatott. Térdre rogyott, rávetette magát a halott urára, hozzásimult és szenvedélyesen, szinte dühösen magához ölelte.

— Nem bánom, akár álom, akár valóság. Ha valóság, akkor együtt fognak bennünket eltemetni, ha meg álom, akkor együtt fogunk felébredni . . .

Megint egyedül találta magát a néma sötét-ségben. Dacosan lehunyta a két szemét és aludni akart, álmra fordítani az eseményt és félálmában is érezte, hogy mellette van az ura hideg és mozdulatlan teste.

A lelke pedig végigkalandozott a közelmúlt emlékein.

Hat hónapos házasságok voltak. Még jóformán gyerekek voltak mind a ketten, mikor megfogadták, hogy egymáséi lesznek. Egykorúak voltak, Lajos talán félesztendővel idősebb, mint Magda . . . Mielőtt egymáséi lehetek volna, hosszú és elkeseredett küzdelmükben próbálták ki a szerelmüket. Mindenki ellenezte a házasságukat, az egész világ az ellenségeik sorába szegődött, még az édes szülőjük is. Hanem ősi szokás szerint a szerelmesek energiája végül mégis kifárasztotta az öregek ellenállását és megtarthatták a lakodalmat.

A hat hónap, a mi aztán következett, úgy mult el, mint egyetlen tavaszi hajnal. Oly ifjú volt akkor még a boldogságuk, hogy nem mertek benne hinni. Minden éjjel azt álmodták, hogy még iskolába járó gyermekek, a kik az ablakon át kacérkodnak egymással. Ha aztán felébredtek,

megkönnyebbülten sóhajtottak föl: De jó is ilyen öregnek lenni, férjnek és feleségnek, a kiknek a csókjait nem tartja számon se a tanító, se a nevelő . . .

Minden eszébe jutott megint Magdának, mikor álmában ott feküdt a halott ura mellett. Tudta, hogy csak álmodik és mégis hideg szomorúság, majd sötét félelem vett erőt rajta. Föl akart ébredni, küzködött a ködös ár ellen, a mely akarata ellenére sodorta magával, de minden erőfeszítés után megbénultan hanyatlott vissza megint. Végül imádkozni kezdett kétségbeesésében. Csudálatosan zavaros imát mondott.

— Édes, jó Istenem, add, hogy álom legyen minden, a mi most a lelkemet gyötri. És add, hogy fölébredjek megint és világosság legyen körülöttem és béke a szívemben . . .

A kérése teljesült. Valaki megrázta a karját és a szíven megszűnt az az irtóztató nyomás. Az ágya mellett gyertya égett.

— Magda! Mi bajod? Miért sírsz álmodban?

Az úra szólt hozzá, de azért jó negyedóráig is eltartott, míg az asszony teljesen visszanyerte öntudatát. Addig szenvedélyes zokogással ölelte magához Lajost és egyre csak azt hajtogatta:

— Álom volt! Úgy-e? Álom volt!

II.

A mit most mondok el, az már nem volt álom.

Tizenöt esztendővel később történt, hogy egyik fővárosi lovardában párbajban agyonlőttek egy urat. Inkább véletlen baleset volt, mint tragédia, mert senki sem kívánta a halálát, még az ellenfele sem, a ki harminc lépésnyi távolságból, irgalmatlan rossz pisztolylyal lőtt rá. Egy vad tivornyán történt, hogy a két jó cimborá ellen-ségeskedésbe került, valami sáfránhaju szépség kedvéért. Mikor (inkább a világ, mint becsületük kedvéért) egymásra sütötték a pisztolyukat, azzal a szándékkal tették, hogy azután majd meg fogják egymást ölelni . . . A véletlen azonban más-kepp akarta és a győztes fél elszégyelte magát.

— Ezt igazán nem akartam . . . Egy ilyen semmiség miatt! Most már szeretném, ha szégyén Lajos inkább pofon vágott volna . . .

Pedig ezentúl következett csak a dolog kellemetlen része: a halott embert át kellett adni a családjának, a melylyel édes-keveset törődött életében, hogy legyen, a ki gondoskodik róla a halála után.

A felesége, Magda, a kiről azt beszélték, hogy válni készül tőle, hosszabb idő óta már vidéken lakott a szüleinél, de a segédek táviratára azonnal fölutazott a fővárosba.

Az özvegyasszony sápadt arccal és nedves

szemmel lépett az ura koporsójához. Az emberi részvét csalta szemébe a könyeket, de nem a hitves gyásza. Ő özvegynak érezte magát már régóta, a mióta az ura a becsülésével együtt elvesztette a szerelmét is. Sőt, ha őszinte akart lenni az asszony, be kellett magának vallania, hogy nincs oka zúgolódnia a Gondviselés ellen, mely egy fekete vonással befejezte Lajos erkölcsi csődjének zárószámadását: fájdalmas megáláztatások szakadatlan soránál egyebet már nem várhatott volna tőle.

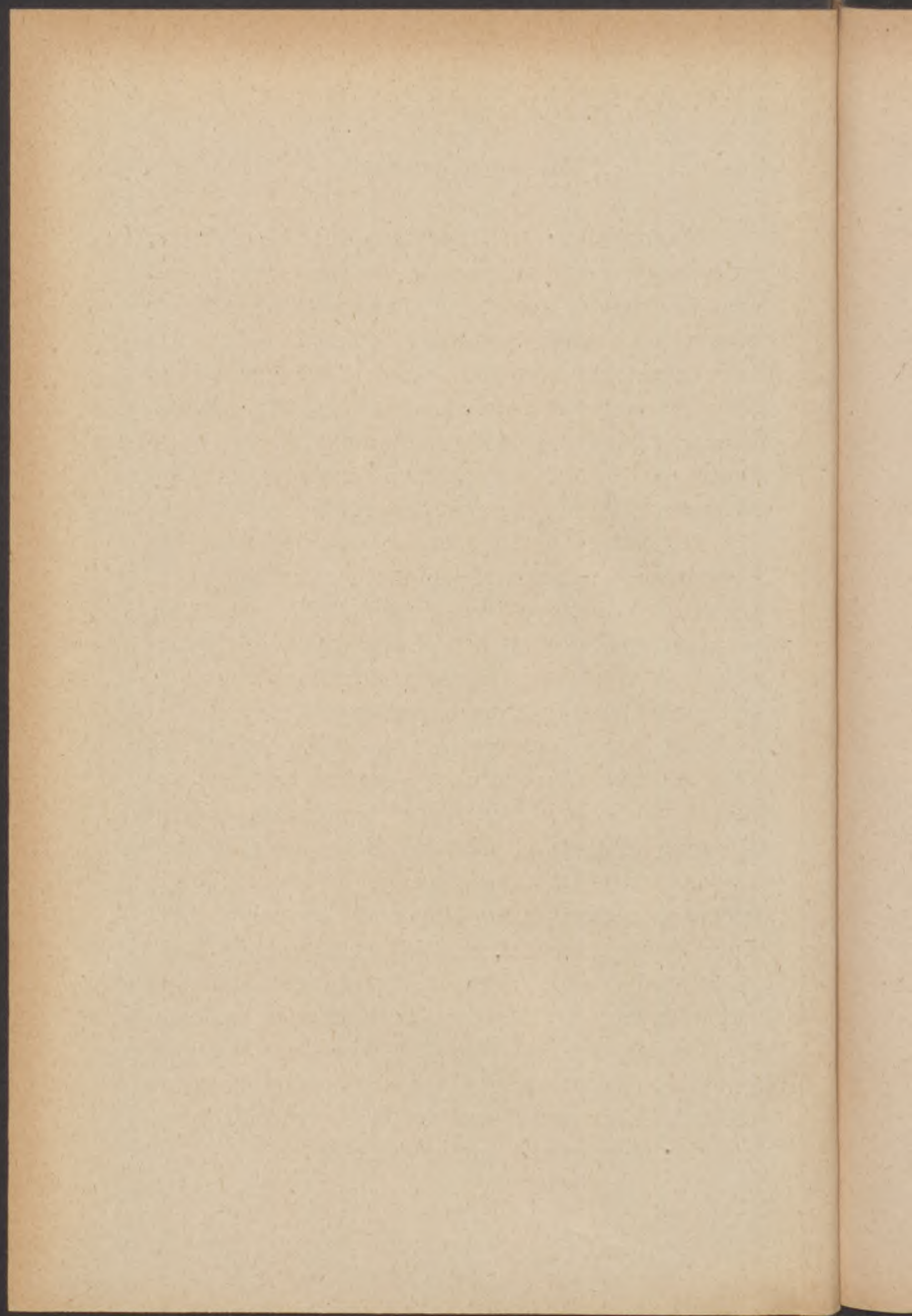
Egy imázsámolty talált a koporsó lábánál, arra letérdepelt Magda és imára kulcsolta két kezét. De nem tudott imádkozni, inkább tenyerébe hajtotta arcát és elgondolkozott a multja fölött. Vajjon mivel szolgált rá arra, hogy annyira boldogtalan legyen? A míg az ura szerette — a mi ugyan rövid ideig tartott — addig nemes volt, önzetlen és jóindulatu. Mikor aztán ráunt a felesége határtalan odaadására: sívárlelkűnek és önzőnek mutatta magát. Nem titkolta többet, hogy a fonnyadó asszony már nem vonzza őt, ő pedig, mintha egyre fiatalodnék, szükségét érzi, hogy kitombolja ifjú kedvét. Egy kényelmes teóriát csinált magának az udvarias férjről és a türelmes feleségről . . . Oh, avval az udvariasságával gyűlöltette meg magát végleg a lealázott asszonynyal!

Magda meg ott tépedelt előtte. Azon járt az esze, hogy neki most meg kellene siratnia az urát és illendő volna, ha nemcsak a ruháján, hanem a szívében is özvegyi gyászt viselne. De nem lehet! Ha könnyezik: csak önmagát siratja meg. És a mit a szívében érez, az nem gyász, hanem valami szomorú megkönnyebbülés, hogy elmúlt az örökös veszedelem, mely a családja nyugalma és büszkeségét fenyegette . . .

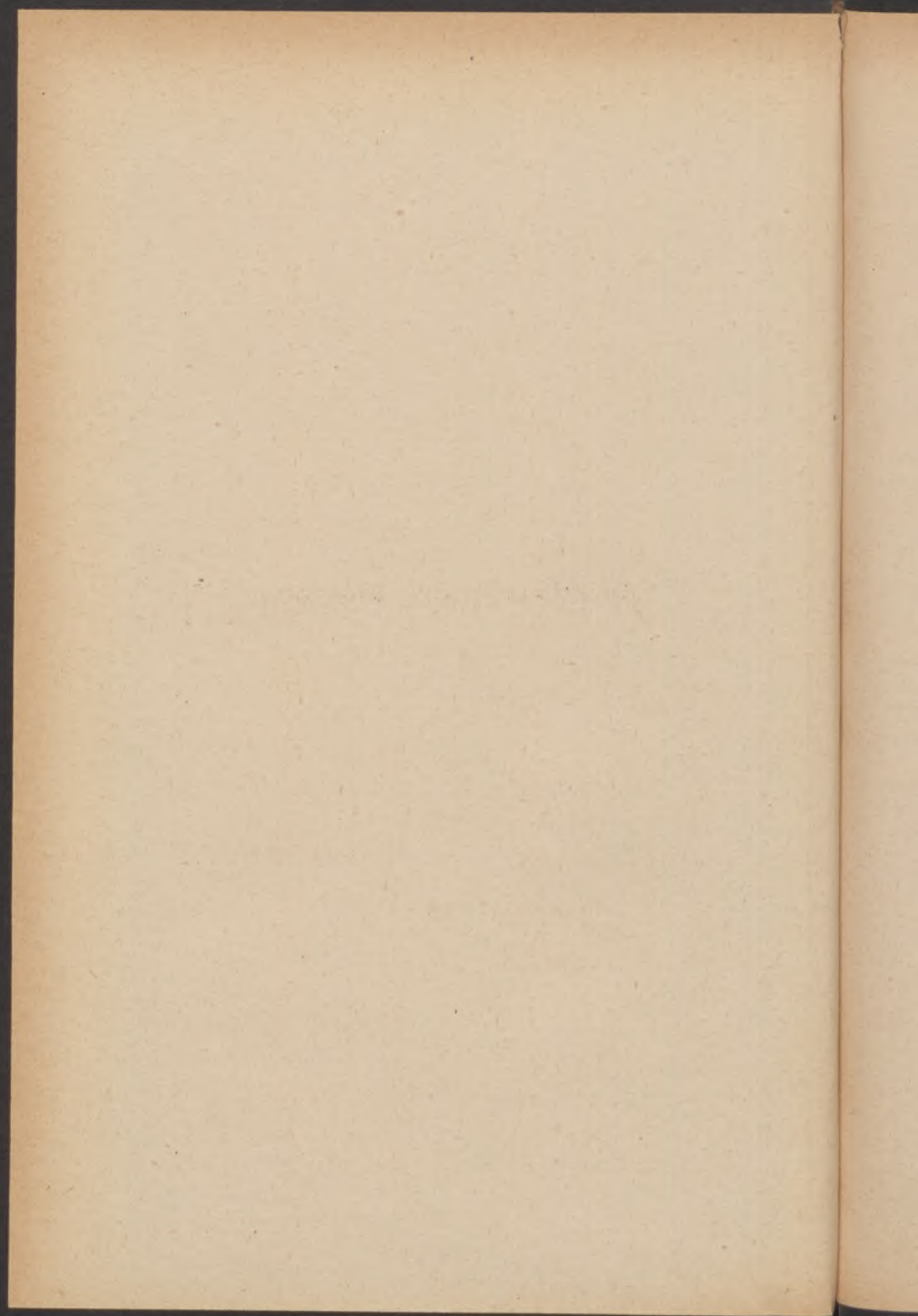
Az özvegy aztán félénken oda lépett a koporsóhoz és habozva fölemelte a szemfödőjét. A halott arca megnyúlt kissé, sápadtabb is volt és jóval fiatalabbnak látszott. Éppen ilyen volt, ilyennek látta a felesége, egyszer, álmában, mikor átlőtt mellette hozták haza a vadászatról . . .

Az asszonynak hirtelen a fejébe szökött a vére, váratlanul megérintette megint az a szenvedélyes fájdalom, a melynek tengerében egykor álmában fuldoklott. Szédülés fogta el s miközben lehunyta szemmel támaszkodott a koporsójának, különös, zavaros vágy fogta el, a melyet halk szavakban rebegett el, mintha imádságot mondana:

— Oh add, nagy ég, hogy mindez csak álom legyen . . . Minden, a mi tizenöt esztendő óta történt, szörnyű álom . . . És édes valóság, hogy az én ifju uramat halva hozták haza az erdőből és én soha sem szűnő könyárban kisírhatom utána a két szemem világát.

A félreismert asszony

Szerdaynéről följegyezte a krónika, hogy büszke, kissé hiú, eléggé csinos, kimondhatatlan ideges és alapjában véve kifogástalan életű úrhölgy volt.

Mindazáltal kacér volt. A kacérságának azonban különös volt a természete: ő nem úgy kacérkodott, mint a könnyüvértű asszonyok szoktak, hanem mint azok a szentimentális leányok, a kik férjhez szeretnének menni. (Az ilyen asszonyok hasonlatosak ama gyanus kártyásokhoz, a kik pénz nélkül ülnek le játszani. Csak nyerni akarnak, de a veszteségre nem készülnek el.)

A szép asszony valóban férjhez is akart menni. Természetesen valami előkelő, legalább is vagyonos, jellemes és — ezt elsősorban kellett volna mondanom — a szerelemtől lángoló férfihoz. Nem akarta, hogy csinos legyen a jövődöbelije, — a csinos férfiakat, mint sok más asszony is, ő is lenézte, — inkább legyen előkelő külsejű, gondolta. Kissé komornak képzelte, nagyon gyöngédnek, a vakmerőségig bátornak és az őrzöngésig féltékeny embernek. Olyan félté-

kenynek, hogy egy kacér pillantásaért megölje a feleségét.

A nyersanyagot ehhez a férfi-mintához egy utazása alkalmával szerezte be. Egyszer Tirolban járt és valamelyik fürdőhelyen egy angol herceget látott, a ki a beteg feleségét maga emelte le a kocsiról. Félutcat libériás inas állott a kocsi mellett, de az angol nem engedte, hogy megérintsék a sápadt, szőke hercegnét, hanem hatalmas karjára vette, mint a pólyás babát. Nagyon elegáns, szélesvállu, barna arcu férfi volt és végtelen gyöngéd embernek látszott a herceg. Az ilyen embert nagyon lehet szeretni.

Ezek után különösen hangzik, ha elmondom, hogy Szerdaynének férje volt és hogy elég jó békességben együtt is élt a férjével. Ez a Szerday úr igen rokonszenves képű, de tényleg kétségbeejtően flegmatikus úr volt, a ki minden idejét és erejét a rétháti nagy láp lecsapolása kérdésének szentelte.

Két esztendő óta jóformán se látott, se halott; fülig belemerült a lápjába. A feleségét, — a mióta elültek házasságuk első viharai és a mióta az asszonynak rögeszméjévé lett, »hogy a férje nem képes őt megérteni«, — a feleségét, mondom, sehogysen akarta komolyan venni. Kissé félvállról, olyanformán beszélt vele, mint egy kedves és elkényeztetett gyermekkel szokás, a kivel

az ember nem akarja éreztetni, hogy únja a csalogását.

Nem egy ilyen *félreismert* asszony jár-kei a világban. A nagy csalódásuk rendszerint akkor következik be, a mikor a férjük első ízben — ingujjra vetkőzik ebéd után. Attól kezdve nem tudnak többet megbékülni a helyzetükkal. Látszólag csendesesen élnek az uruk oldalán, titokban pedig hóbertos terveket szőnek, melyek mind ama nagy, elementáris boldogság körül fordulnak, a melylyel — meggyőződésük szerint — a sors adósuk még. Erről a bizonyos boldogságról csak akkor mondanak le, ha őszülni kezd a hajuk. Kivétel csak az a félreismert asszony, a ki festi haját: ő soha sem mond le.

Ismétlem, hogy Szerdayné kifogástalan asszony volt, de azért, mint a jóvérü iskolásleány, örökké szerelmes volt valakibe, vagy legalább is érdeklődött valaki iránt, a kit titokban figyelemmel kísért, hogy hátha ő az a bizonyos valaki, az igazi, a ki őt meg tudná érteni.

Egyszer aztán az történt, a mi a mesékben szokott történni: eljött az a bizonyos, az igazi.

A földbirtokosok közt, a kiket a lép lecsapolásának kérdése közelebbről érdekelt, volt valami Simon nevű úr is. Nem volt már egészen fiatal ember, de testileg, lelkileg is egész fejjei kimagaslott a vármegyei hadból. Előkelő modoru

hallgatag, kissé sötét arcu és izzó tekintetű ember volt, olyan, a kinek pillantása villámos ütés-ként éri az ideges nőt. A multja is elég regényes volt. Gazdag családból származott, de fiatal legénykorában ellenkezésbe jutott a szüleivel és kivándorolt Braziliába, a hol kávé vagy talán dohányt termelt és a helyett, hogy elkallódott volna, vagyont szerzett a saját emberségéből. Mostanában nem igen beszélt tengerentúli élményeiről, de meglátszott az egész emberen, hogy erős viharokat állott ki.

Szerdayné az első találkozás után esze nélkül belebomlott Simonba. Míg vendége volt, közömbösen elbeszélgetett vele, de mikor magára maradt és gondolkozni kezdett, valami titkos zár pattant ki a szívében és az asszony egyszerre megértette, hogy a sok férfi, a kit eddig ismert, nem volt férfi és a szerelem, mit eddig érzett, nem volt szerelem.

Szerelmében is következetes maradt önmagához és úgy viselkedett, mint egy fiatal leány; ábrándos lett és ellustult, folyton Simont emlegette, közbe meg el-elpirult, mintha tetten érte volna önmagát. A különben annyira elbizakodott asszony egyszerre szelid és kezes lett; a keszkenőjét teleítatta a Simon parfümjével, a ruháin is a Simon kedves színeit viselte.

Az indiánus, — ez volt Simon becéző neve,

— nőekkel szemben jóval tapasztaltabb lehetett az átlagos férfiaknál, mert jó ideig barátságnak nézte Szerdayné rajongó ragaszkodását és megőrizte fölényes nyugalmát. Színt csak akkor vallott, mikor a szép asszony, barátjának rettenetes nyugalmán fölindulva, szenvedélyes jelenetet rögtönzött.

Úgy történt, hogy Szerdayné megkarmolta a kezét egy virág tövisén. Az indiánus fölította a vércsöppet zsebkendőjével és mosolyogva végigsimított az asszony puha, finom kezén. Szerdayné ekkor megborzongott.

— Fázik? kérdezte az indiánus becsületes naivitással.

Ez több volt, mint a mennyit a szép asszony elbirhatott. Fatuskó ez az ember, vagy mulat rajta? Dühbe jött, gorombáskodni kezdett, majd sírva fakadt és meg akart halni. Olyan félelmetes erő volt ebben a kitörésében, hogy az indiánus komolyan megszeppent.

— Az Istenért, mi bántja?

Annyira nem volt fatuskó Simon sem, hogy mikor a szép asszony könnyes szemébe pillantott, meg nem értette volna a rajongó odaadás, a gyöngéd könyörgés kifejezését.

Két-három hétig ráért ezen gondolkozni az indiánus, aztán azon vette észre magát, hogy nem tud már tovább gondolkozni, a saját gondo-

latai elvették az eszét. Úgy járt, mint a vincel-lér, a ki megrészezsik a saját termésétől. Mikor újra fölkereste Szerdayné, hamar megértették egymást. Ekkor is Szerdayné volt a támadó fél. Fínom asszonyi ösztönével megérezte, hogy mi lappang már most Simon komor nyugalma alatt és vallomásra kényszerítette.

— Mit játszik velem? Minek alakoskodik? Bűn az, ha az ember elmondja azt, a mit gondol?

— Nem tudom tovább elhallgatni: szeretem. És maga is szeret, ugy-e?

Az asszony édesen mosolygott zavarában.

— Ellent kellene mondanom, érzem, hogy drágábbra kellene magamat tartanom — de nem lehet . . . Nem fog azért elítélni?

Simon úgy emlékezett, hogy Julia is ilyesmit mond Romeónak. Hogy a szerelmes asszonyok mind egyformák!

De a férje! Arra nem is gondolt, hogy a szép asszonynak férje is van . . . Szerdayné erre csak keserűen mosolygott.

— A férjem? Nekem nincs férjem! Az az ember, a kit a világ a férjemnek nevez, akkor volna csak boldog, ha megszabadulhatna tőlem . . . Nyűg vagyok a nyakán!

A férjéről kezdett beszélni, a ki őt soha sem tudta megérteni, sívár családi életükről és a saját martiriumáról. Olyan keserű, kicsinylő hangon

beszélt Szerdayról, hogy az indiánusban fölülkerekedett a jó fiú és védelmébe vette barátját.

— Nem rossz ember, — de nem illik magához . . .

Ettől kezdve mindennap eljárt Szerdayékhez, korántsem mint az asszony szeretője, hanem mint a vőlegénye. A férj házában végigélték a mátkaság boldog tavaszát, nem engedvén el egymásnak amaz apró-cseprő viharokat sem, a melyeknek elvonulása után tudvalevőleg annál édesebben tűz alá a szerelem napja.

Ha magukra voltak, a jövőjükéről beszélgettek. Az indiánus, a ki energikus ember volt és minden föladatot, melyet az élete eléje tűzött, gyorsan és alaposan szeretett megoldani, kész tervvel lépett a szép asszony elé.

— Legjobb lesz, ha egyszerűen elviszem Szerday házától. Ne ijedjen meg: egyenesen az édesanyámhoz fogom vinni . . . A jó asszony azt teszi, a mit akarok és sírva, de tárt karokkal fogadja majd magát . . . Aztán rögtön fölkeresem Szerdayt és elmondom neki, hogy mi történt. Olyan helyzetben találja majd magát, hogy föltétlenül bele kell egyeznie a gyors válásba . . . A mint egybekeltünk, külföldre utazunk és fél esztendőit Olaszországban és Franciaországban töltünk. Akkorára lecsendesedett a föltűnés és mi békében bevonulhatunk a simonfalvi kastélyba . . .

Később rátértek a részletekre is és szóba hozták a simonfalvi lakásuk berendezését. Az indiánus elmondta minden tervét, csak az aszszony szobájáról nem akart beszélni, azt meglepetésnek tartotta fenn. Bevallotta azonban, hogy a pejsikóját iskoláztatni akarja, az lesz a felesége paripája.

Szerdayné lángvörös arccal és édes mosollyal hallgatta ezeket.

— Mikor lesz az? — kérdezte alig hallhatóan. — Mikor?

— Hamarabb, mint gondolja! Készüljön és bízzék meg bennem. Ha elérkezett a pillanat, nem fogok habozni.

Szerdaynének akkoriban egyszerre sok dolga akadt a házban. A ruháit rakosgatta, az ékszereit rendezgette, meg a kedves könyveit. A cselédek nem képzelhették el, hogy mi készül, az ura pedig nem törődött vele . . .

Végre megjött a várva várt értesítés. Egy este Simon inasa levelet hozott Szerdaynének.

»Holnap délelőtt tíz órakor kocsin várom a temető alatt. Tegyen úgy, mintha sétára indulna. Alkalmasint esni fog az eső, de azért legyen pontos.«

Szerdayné remegő kézzel írta meg a választ:

»Pontos leszek!«

Az indiánus az éjjel nem aludt semmit. Éjjel

felé irtóztató izgatottság vett erőt rajta; bekocsizott a városba, aztán elment a szép asszony háza elé. Szerdayné ablaka ki volt világítva. Hajnali három órakor megeredt az eső, de a szép asszony lámpája még akkor is égett.

Reggeli kilenc órakor a négyes fogat már ott állott a szakadó esőben, a temető fala mögött. Simon tíz óráig türelmesen várt. Semmi! Gyötrő türelmetlenséggel figyelt a ködös utcába, mikor az óra a féltizenegyet is elverte. Tizenegy — és senki sem jön!

Most egy bepólyázott női alak közeledett, esernyővel a kezében. Nem Szerdayné volt, hanem a szobaleánya. Levelet hozott Simonnak. A plajbászsal írt, átázott céduláról nagy nehezen a következőket betűzhette le:

»Édes barátom! Nem lehet! Meg akartam tenni a kívánságát, de nem lehet! Tízszer is lementem a kapuig, de a mint kinéztem az idegen, ködös világba, visszaretentem megint. Ha elgondolom, hogy mit szólna a világ és hogy mit szólna az én szegény, jó férjem, — nem lehet! Ezerszer nem! Meghálnék, ha megtenném. Összetett kézzel kérem, hogy bocsásson meg és ne háborgassa többet a nyugalmam. Isten önnel!«

Simon háromszor is elolvasta a levelet, a míg megértette, aztán rekedt hangon szólt rá a kocsisára:

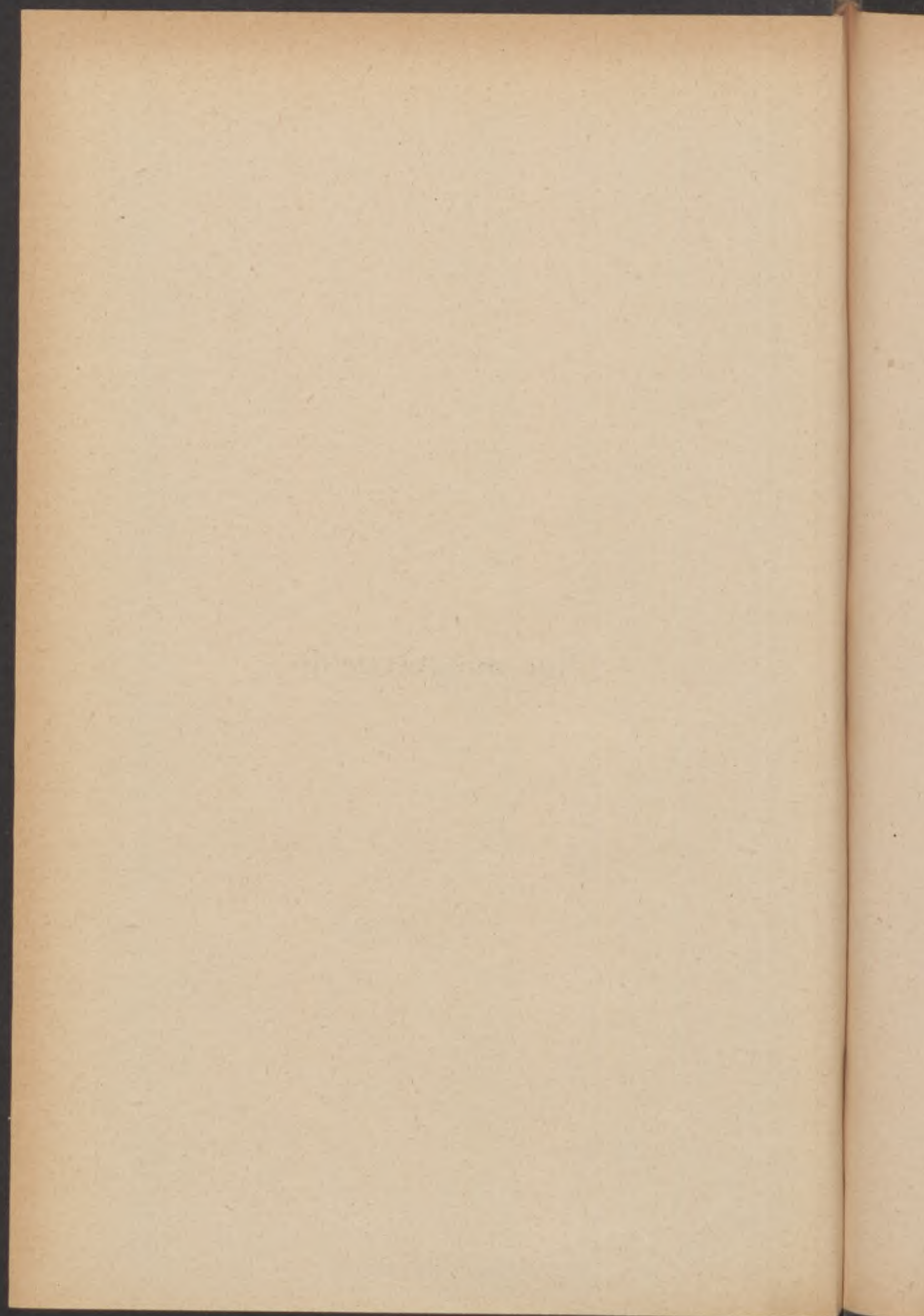
— Haza!

Jó sokáig, majdnem fél esztendeig, nem látták aztán a városban, a hol azt beszéltek, hogy az indiánus megint külföldön utazgat.

Fél esztendő mulva, mikor meg kellett látogatnia az új főispánt, váratlanul összetalálkozott megint Szerdaynével.

A szép asszony első pillanatban nagyon megszeppent, de mikor Simon hűvös udvariassága megnyugtatta, csakhamar szentimentális lett. Ez később is megesett vele akárhányszor, ha az indiánus csengő négyese elrobogott az ablaka alatt. Ilyenkor csak nehezen tudta fölvidítani az a költői hajlamu fiatal tanár, a kivel újabb időben teoretikus fejtegetéseket folytatott a meg nem értett asszony martiriumáról és a kinek verses kötetét az ágya párnája alatt őrizte.

Olga megöregszik

Jer, szomoru szemű istennője a lombot her-
vasztó ősznek, és segítsd megénekelnem a jegyenye-
termetű asszonyt, a ki azzal hivatkozott, hogy
sikerült megállítania az idő kerekét, s a ki —
miután igen sokszor ünnepelte meg harminchar-
madik születésnapját — egyetlen délután megöre-
gedett húsz esztendővel.

Mert nem való, a mivel csacska mesemon-
dók példálózna, hogy az ember élete hasonlatos
az égő gyertyához, a mely percről-percre szemmel
láthatólag fogy. Inkább hasonlatos az a vízmosásos
parthoz, melyet évekig észrevétlenül kíváj az ár,
míg aztán a legelésző kecske könnyű lába alatt
dörögve leszakad.

*

A boltosok igen sokáig *kisasszonynak* nevez-
ték a fiatal menyecskét, ismerősei pedig a *gyer-
mek-asszony* névvel kényeztették. Később a *szép
asszonynak* nevezte az egész város. Végül az *ér-
dekes* és a *még mindig szép asszony* lett a neve.
(Az irigyei pedig mindenkor *kacérnak* nevezték.)

Olga férje megöszült és hosszú szakált nő-
vesztett, a hajdani udvarlói pedig, ezek a szép

vékony aljegyzők és nyalka hadnagyok, idővel kövér főispánok és törzstisztek, vagy kedvetlen öreg nyugdíjasok lettek. Ha az öreg urak össze-
találkoztak Olgával az utcán, csodálkozva és gyönyörködve fordultak utána.

— Nem fog az ilyen asszonyon az idő! Még ma is többet ér a fiatal gárdánál.

A fiatal urak pedig mosolyogva mondták:

— Valaha nagyon szép lehetett...

Túlságosan divatos ruhákat viselt, hetyke léptekkel járt, a termete karcsu volt, a szeme pedig csillogott a kacér jókedvtől.

— Ezredes, az Istenért, el ne árulja, hogy mióta ismerjük már egymást!

— Ugyan vallja be már egyszer, szép asszony, hogy hány esztendő?

— Mit kíván tőlem, boldogtalan! Tanulja meg, hogy egy asszony annyi idő, a mennyinek látszani tud...

Lámpafény mellett, különösen ha kivágott ruha volt rajta, még királyi szépség volt. A válla, a karja üde és tiszta volt, mint a márvány, az arcán pedig kacér gödrök mosolyogtak. Nappal sem mutatott sokkal többet harminc esztendőnél, ha az ember húsz lépésről nézte. Csak egészen közletről látszott, hogy a mosolygó gödrök helyén merev ráncokban hervad az arca bőre.

Egy verőfényes délután történt az a nevezetes eset, hogy Olga egy három ujjnyi vastag, hófehér hajfürtöt fedezett föl a homloka fölött. Egy éles szúrást érzett a szíve tájékán, a szeme elhomályosult... Az időt mutató ébresztő óra ezalatt alattomos flegmával ketyegett tovább az éjjeli szekrényen.

Micsoda ostobaság ez? Hogy öszülhetett meg ilyen hirtelen?

Sok esztendővel ezelőtt, mikor a szép asszony még fiatal volt, fésülködés közben egy-egy ezüst hajszálát talált a fekete fürtök közt, a melylyel aztán kacérkodva eldicsekedett. Fiatal asszony korában az ősz hajszálak szaporodni kezdtek és Olga feljogosítva érezte magát arra, hogy a természet e különös szeszélye ellen egy hajfestőszerrel védekezzék, mely szerre nagy előszeretettel alkalmazta az *ártatlan* jelzőt. Rendesen használta a festéket és csak három héttel ezelőtt hagyott föl vele, mikor gyöngélkedése miatt az ágyat kellett őriznie. A mikor most, ágyából fölkelve, kibontotta vastag haját a tükör előtt, meggyőződött róla, hogy híres szép haja, a melyre valaha verseket írtak a poéták, egészen megőszült.

A szürke hajkorona, mely a homlokára símult, egyszerre oly különös, idegen kifejezést adott az arcának. És most vette csak észre, a mit eddig is láthatott volna, de látni nem akart, hogy

a szeme és szája körül száz apró, alig látható ránc fut össze, mint egy selyemháló rostjai . . . Egyszerre valami kegyetlen kíváncsiság fogta el, az a kíváncsiság, a mely egy hóbortos császárt arra ösztönzött, hogy még élve koporsóba feküdjék és temetést rendeztessen magának. Olga magára zárta a szoba ajtaját és előkészítette a saját temetését: öreg asszonynak öltözött.

A rizsport lemosta az arcáról, az ősz haját simán hátra fésülte a fején. Aztán fűző nélkül egy régi szabású, sötét ruhát vett magára, s egy bársonyszalagos kalapot tett a fejére. Mikor így a tükör elé lépett, az örökös mosoly megfagyott az ajkán, a szemében pedig könycsepp villogott . . . Óh, a maskara rettenetesen jól sikerült! öreg asszonynak akart öltözni, és most látta, hogy öreg asszonynya lett.

*

Lehetséges az, hogy valaki ünnepelt szép asszonyból minden átmenet nélkül öreg asszonynya legyen?

Az asszony ott ült a széken, összekulcsolt kezei közé fogva térdét, és elszomorodva gondolt vissza elmúlt napjaira. Az élete *egy* tavasz volt, tavasz, a melyet mesterségesen nyújtott ki. Most arcába csapott a közeledő tél jeges lehelete s ő követelte a sorstól az elmaradt nyarát és az őszét. Hiszen az élete nem is volt élet, csak előkészület

az életre. Úgy emlékezett, hogy mindig készült valamire, mindig várt valamit, ámbár jóformán maga sem tudta, hogy mit. Talán valami mesés boldogságot, a melyről valaha a nevelőintézetben álmodozott és a melynek reményéről meghidegült, előregedett férje oldalán sem tudott lemondani.

De hát igazán megöregedett, visszavonhatatlanul? Hátha csak valami gonosz tréfa az egész, a mely ellen tiltakoznia és kétségbeesetten védekeznie kellene? És megértette, hogy mások is úgy vannak az öregséggel, mint ő: nem akarják észrevenni. Kacér asszonyok és vén leányok, a kik fűzőbe szorítják a formátlan termetüket és kiknek az ibolyás kalapja alatt ráncos, vén arc mosolyog. Fogatlan agglegények, a kik az utcán karonfogva járnak fiatal suhancokkal, és a táncteremben halálra fárasztják öreg testüket. Milyen nevetségesek ezek az emberek! És a mi a legrettenetesebb: mindegyikük kacagja a többit, de egyikük sem hiszi el, hogy rajta is kacagnak..

Az utolsó farsangból maradt még egynéhány kínos emléke. Azok a léha fiatal urak, a kik olyan fesztelenül viselkedtek a *még mindig szép asszony* társaságában, a kiről tudták, hogy jobban megbecsüli őket, mint a többi fiatal asszony... Miért tűrte el ezt ő, a ki különben olyan büszke volt? Hogy fiatalnak lássék. És miért akart fiatalnak látszani? Hogy ezt eltűrhesse.

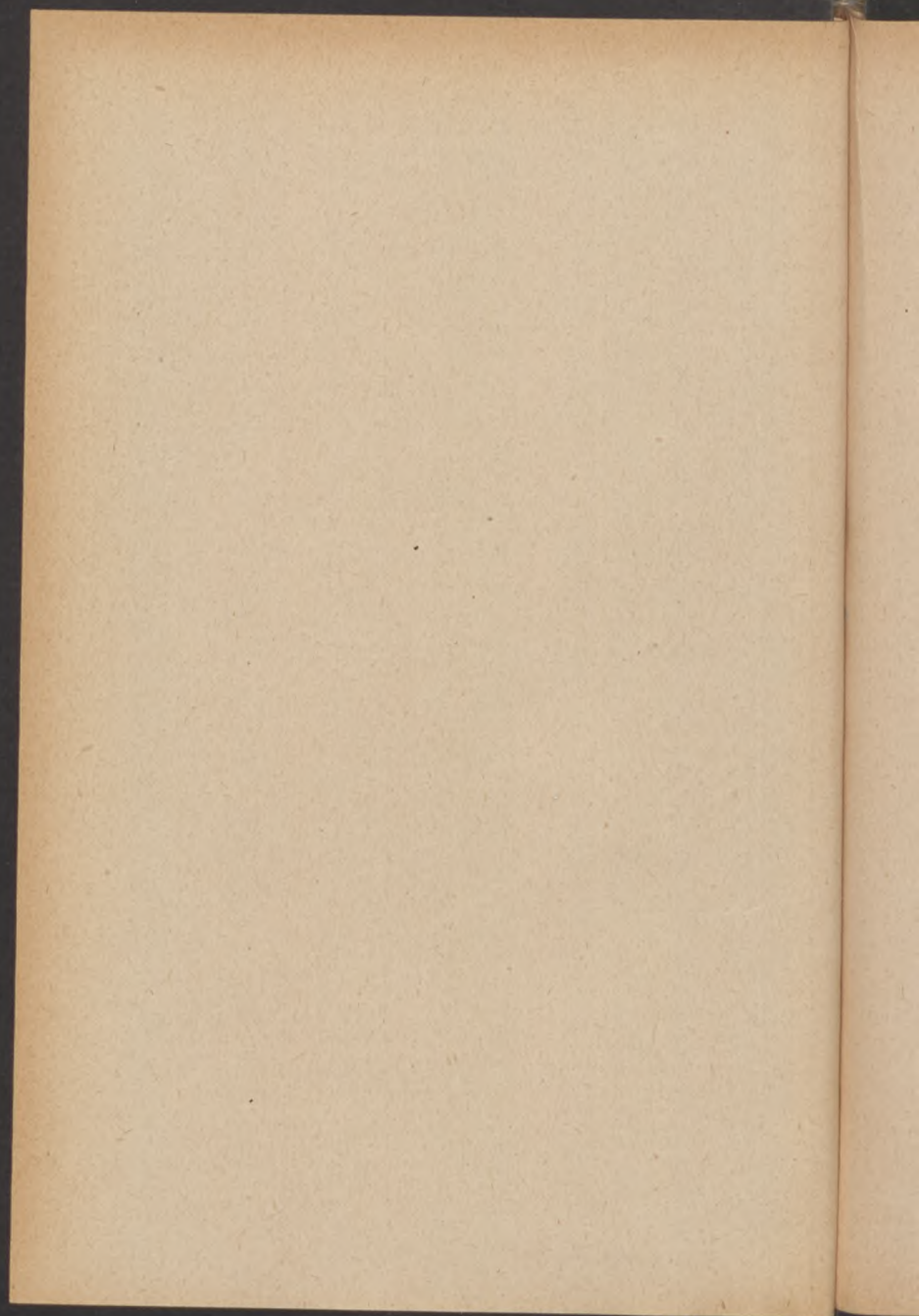
Az ajtón kopogás hallatszott, hazajött a férje. Olga ajtót nyitott. Az öreg meghökkenve mérte végig nejét. Valami változást látott rajta, de maga sem tudta, hogy mit. A nagy tenyerei közé fogta a szép matrona tiszta arcát és megleégedetten mondta:

— Milyen szép vagy ma, öregem!

Olga szeliden mosolygott, aztán könnyes szemmel mondta:

— Ezentúl mindig ilyen szép leszek.

Únalkozó asszonyok

Egészen férfias vacsorát rendezett magának az unatkozó két asszony, pezsgővel és fekete kávéval. A kávéhoz likőrt is ittak. Később bevonultak a kis szalonba, magukra csukták az ajtókat és letelepedtek a selyemsátor alá. Malvin végignyújtózott a kereveten, Vilma pedig egy alacsony, formátlan, de nagyon kényelmes karosszékbe ült.

A villámos lámpákat eloltották, csak a távoli ablakfülkében álló bronz Glóriá koszorújában égett két kis izzólámpa, tompa és szomorú fényt árasztva a szoba túlsó sarkába. Malvin szemét még így is bántotta a fény. Leeresztette a sátor csipkefüggönyét, a mely permetező esőfalként folyta körül a fészüket.

Malvin, a háziasszony, cigarettára gyujtott; a hamut egy régi, fekete ezüsttálba verte, mely mellette állott a széles kereveten. Az asszonynak szabályos, szép és sápadt profilja volt, nyílt, szinte merész tekintetű szeme.

A másik, Vilma, gömbölyű, szerény, szelid és alamuszi volt; a pezsgő, a mit vacsorára ivott, ellustította és ábrándossá tette.

— Mondd csak, kincsem — kérdezte Malvin egyszerre — igazán válik az urad?

— Válik, — mondta Vilma halkán.

— Látod, ez kedves! Egy esztendőben születtünk, egy farsangon mentünk férjhez és most a férjeink egyszerre kergettek el.

— A végzet — sóhajtotta Vilma.

A háziasszony gonosz kacagást hallatott.

— Kényelmes kis fatalista vagy. Hiszen te is megcsaltad az uradat.

— Malvin! — méltatlankodott a másik.

— Tudnál öt percig őszinte lenni?

— Miért kérdezed?

— Mert eddig még soha sem láttalak őszintének. Még a nevelő intézetben sem. Én azt hiszem, az ilyen szelid, fehér galamboknak a vérükben van a hazugság.

— Úgy beszélsz, mintha magad soha sem hazudtál volna még.

— Soha sem hazudtam. Megpróbáltam, de nem sikerült. Undorodom tőle, mint a szennyes ruhától, nem annyira erkölcsi, mint inkább esztetikai okokból. Hanem kérdeznék tőled valamit.

— Mit?

— Ugy-e — Dobó Oszkár miatt válik az urad?

Vilma arca lángvörös lett. Jó sokáig küzdött magában. A barátnőjének cinikus őszinte-

sége végre olyan hatással volt reá, hogy megmondta a valót.

— Ő miatta.

— Gondoltam . . . Tulajdonképpen hallatlan szerencséje van annak a számárnak. Mert azt tudod, kincsem, hogy az én uram is Dobó miatt válik.

Vilma első pillanatra nyugodtan fogadta ezt a hírt, aztán meggondolta magát és egyszerre olyan mozdulatot tett, mintha nagy meglepetésében föl akarna szökni a helyéről.

— Hát téged is megcsalt a nyomorult?

— Ne affektálj, kincsem. Tudtad te azt régen. Különben engem nem csalt meg Dobó, nekem nem ígért semmit és nem is vártam tőle semmit . . . Dobó nem is nyomorult, hanem számár, a ki oroszán hírébe fog keveredni, az ég tudná, hogy miért . . . Jámbor csacsi, a kinek oroszán-tehetsége nincs, még csak tisztességesen bömbölni se tud . . . Véletlenül lett híressé, mint az a bárd, a melylyel lefejezték Stuart Máriát.

Kissé haragos lett, miközben Dobóról beszélt, csakhamar azonban elnevette magát és bizalmaskodni kezdett.

— Te, — most magunk közt vagyunk! — Miért csaltad meg tulajdonképpen az uradat?

Vilma nem válaszolt, csak szomorúan bólintgatott a fejével.

— Szerelmi házasság volt a tietek?

— Az volt.

— Az urad jól bánt veled?

— Az uram bolond volt.

— De szeretett?

— Szeretett, bolond módjára.

Most megeredt a nyelve s a mit a gyóntatójának nem mondott el, azt a pezsgő, a fantasztikus félhomály és a bizalmas együttlét hatása alatt elmondta maliciózus barátnőjének:

— Nagyon szeretett az uram, de éppen ez volt a baja . . . Nem adtam rá okot és ő a házasságunk első napjától fogva féltékeny volt és gyanakodó . . . Lealázott, megbántott, kétségbe ejtett az örökös kémkedésével. Nem akarta, hogy csinosítsam magamat és dühbe jött, ha emberek közé mentem. Nincs az a bohózatba való izetlenség, a mit el ne követett volna rajtam . . .

— Példának okáért?

— Feltörte a szekrényeimet, elutazott, hogy hirtelen visszatérjen megint és megvesztegette a cselédek . . .

— A leveleidet is felbontotta?

— Hogyne! Hat hónap előtt kezdett hozzánk járni Dobó, inkább az uram kedvéért, mint az én kedvemért. Hiszen ismered Oszkárt! Jó nevelésű fiu.

— Szamár! Csak folytasd.

— Most már a gyanúsításoknak nem volt se vége, se hossza. Ha színházba akartam menni, akkor találkozóm volt Dobóval . . .

— A katasztrófáról beszélj! A katasztrófáról!

— Megelégteltem a sok zaklatást és levelet írtam Dobónak. Megkértem, hogy családi békénk érdekében kerülje a házunkat . . .

— Ilyen levélre száz férfi közül kilencvenkilenc vallomással válaszol.

Dobó úr is azzal válaszolt . . . A levele tele volt szerelemmel, tisztelettel és lemondással.

— Az előbb azt mondtad, hogy férjed fel szokta bontani a leveleidet?

— Felbontotta! Írtóztató jelenet folyt le közöttünk . . . Hiába esküdöztem neki anyám üdvösségére, ő meg volt bolondulva.

Malvin fölemelkedett a kerevetéről.

— Megütött? kérdezte villogó szemmel.

— A nyomorult — megütött!

— És te?

— Én? Tehetetlen haragomban és szégyenben elmentem . . .

— Dobóhoz?

— Hozzá — mondta Vilma egyszerűen. Elhallgatott, csak nagysokára jegyezte meg: Megütött — ok nélkül . . . Jól van — hát adtam neki okot! Az én helyzetemben te is így cselekedtél volna, Malvin.

Malvin megint végignyúlt a kereveten. Később csendesen megszólalt:

— Te, Vilma! Ha divatban volna még a hűtlen asszonyokat megégetni, akkor két kezemmel hordanám máglyádra a rózsét.

— Te? Ezt te mondod nekem?

— Én mondom. Pedig én is megcsaltam az uramat, ugyanazzal a számmal . . .

— A te urad nem volt féltékeny?

— Sokkal tökéletesebb gentleman volt, mint hogy ilyen gyöngeségei lehettek volna. Ha észrevette, hogy valamelyik fiatal urat kitüntettem a többi közül, rögtön meghívta a házukba . . .

— De hiszen az nagyon kellemes állapot!

— Nagyon kellemes. Ő maga is nagyon kellemes ember volt, az uram, — udvarias, gyöngéd, tapintatos . . . Szenvedélyesnek, haragosnak soha sem láttam . . .

— És szeretett?

— Mindig jó volt hozzám. Tulajdonképpen úgy bánt velem, mint egy elkényeztetett gyermekkel. Már alig mertem a műcsarnokban megdicsérni egy képet, vagy az utcán egy lovat, attól kellett tartanom, hogy másnap elhozza nekem.

— Megcsalt, ugy-e?

— Nem tudom. Azt hiszem, hogy nem. Eszténként elment mindig hazulról; ő azt mondta, hogy a kaszinóba megy és meglehet, hogy tény-

leg oda is ment. Egy időben észrevette, hogy unatkozom egyedül és attól kezdve velem töltötte az estéket. Olyan udvarias volt és tapintatos, — nem fogadhattam el tőle ezt az áldozatot és magam kértem, hogy menjen megint a kaszinóba.

— Mi lett aztán?

— Semmi. Csak gondolkozni kezdtem egy nap és azon vettem észre magamat, hogy az én életem olyan síma és egyenes, mint a vasuti sín. Haladok és az egyforma napok úgy maradnak el mellettem, mint a távíró oszlopok, vénülök és előre tudom, hogy milyen lesz az út közepe és a vége. A vége az lesz, hogy megérkezem az utolsó stációmra, ott harangoznak egyet, aztán örök időkre beállítanak a magazinba, Ennyi az egész.

— Pedig nem úgy lett, vasuti szerencsétlenség jött közbe.

— Igen, vonatkisiklást rendeztem, mert meggyűlöltem azt az örökös döcögést . . .

— De Dobó Oszkár!

— Ő volt a bárd, a melylyel én, a megfordított Stuart Mária, lenyakaztam magamat. Nagyszámu udvarlóim közt ő volt a legostobább és legneveletlenebb, tolakodásával a legbékésebb férjet is dühbe hozhatta volna.

— Jó nevelésű, szerény fiunak ismerem.

— Most már az, én neveltem ki ennyire, . . . Elkövettem mindent, hogy a férjemet féltékenynyé

tegyem. Kétségbeesett makacssággal ragaszkodtam e rögeszmémhez, mert úgy képzeltem, hogy ekkor minden másképp lesz . . . Az uram féltékeny lesz, nem fog olyan hófehér és kőkemény plasztikonokat viselni. Dobót ki fogja dobni, velem házsártoskodni fog, talán meg is fog ütni . . . Akkor aztán jó dolgom lesz . . .

— Ha megütött?

— Nem, — ha megbocsátottam neki az ütést . . .

— És nem sikerült?

— Hiába volt minden. Vérlázítóan kacér voltam, szemtelenül kacér voltam — ő mindvégig kifogástalan és udvarias maradt.

— Bolond voltál, Malvin.

— Keserűségemben rendeztem aztán a vonat-kisiklást, a melyért megindult a válópör.

— Hogyan tudta meg az urad?

— Magam mondtam meg neki.

— És ő?

— Akkor is tökéletes gentleman maradt . . . Kedvesem — mondta — óhajtanám, ha mellőznők a botrányt. Majd kigondolunk valami tisztességes okot a válásra, az anyagi kérdések tisztázásánál pedig számítson az én előzékenységemre . . . Másnap fogadóba költözött, a lakás — mint látod — nekem maradt . . .

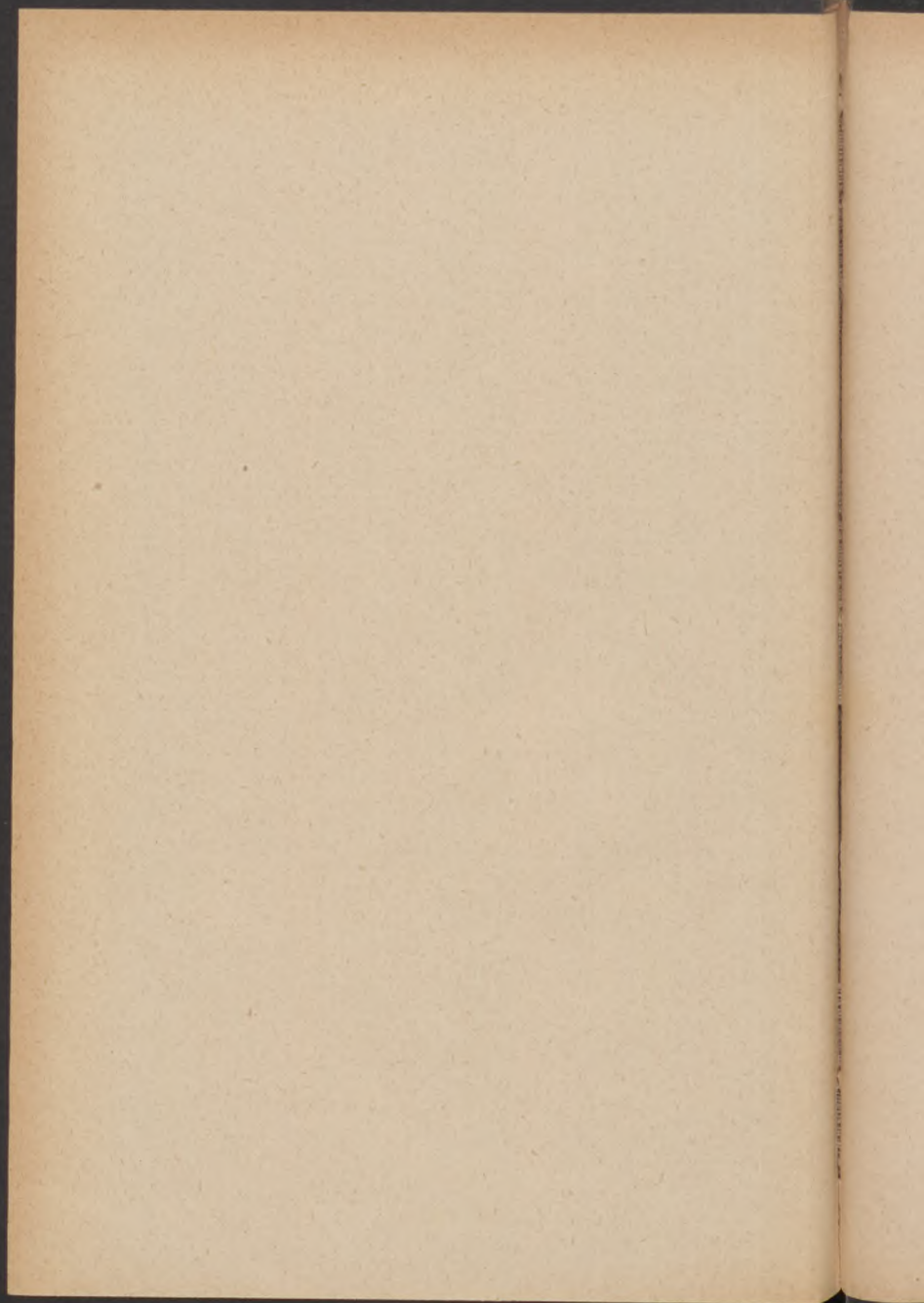
— Nem sajnálod, a mit tettél? — kérdezte kis szünet után Vilma.

Malvin hevesen rázta meg a fejét.

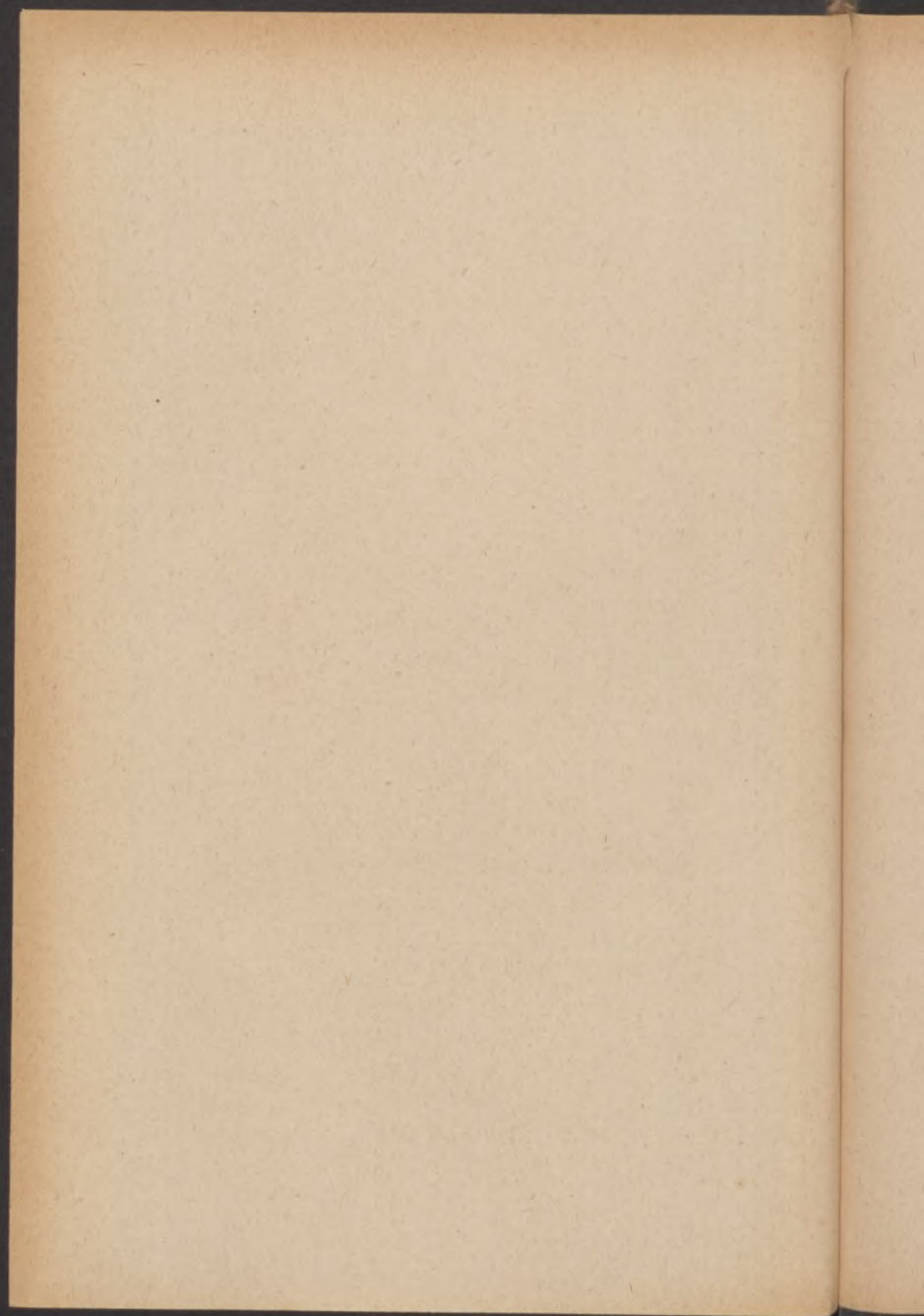
— Semmit sem sajnálok! Megcsaltam és ő még csak meg sem ütött — micsoda férj az ilyen? Aztán jobb így, mint örökké a síneken haladni . . .

— Malvin, — mondta Vilma — Malvin, te megérdemelnéd, hogy megkövezzenek!

A háziasszony megint végignyúlt a kereveten s mind a ketten mély hallgatásba merültek. A szomszéd szobában fölrezzent a kanári madár és félálomában halkán csicseregni kezdett.

Katalin és Kafa

Egy verőfényes tavaszi reggel történt, hogy Kata, mikor Katalin hercegnő kidugta bolyhos szőke fejét az ágy függőnyeinek közül, kezében két hosszú selyemkezttyűvel letérdelt az ágy előtt levő szőnyegre. A hercegnő jó ideig meghökkenve nézte a kezttyűt.

— Minek az, Kata?

— A fenség harisnyái.

— Lelkem, én nem vagyok majom, hogy kezttyűt viselhessek a lábamon...

Kata most vette csak észre végzetes tévedését. Az arca lángvörös lett, aztán hirtelen lehajtottá fejét az ágy szélére és szégyenében elkezdett keservesen sírni. A hercegnő maga is megszeppent a Kata szeméből patakzó könnyártól és csitítgatni kezdte a komornáját.

— Ne sírj, druszám, — ha éppen akarod, fölveszem a kezttyűt a lábamra.

Kata, ámbár a hercegnő körül ő végezte az összes bizalmas szolgálatokat, nem ment cseléd-számba, hanem kivételes helyet foglalt el a hercegi udvartartásban. Az udvarhoz tíz esztendővel

ezelőtt került, mikor édes atyja, a szegény bánya-munkás, harmincad magával ott veszett a bányában. A rémes eset híre akkoriban eljutott a hercegi kastélyba is és a kis Katalin hercegnő, hallgatva jó szíve szavára, az egyik bányász-árvát játszótársul maga mellé vette. A játszótársból később komorna lett és a komorna kifogástalanul végezte szolgálatát mindaddig, míg egy nap a fenség csinos lábát keztyűbe nem akarta bujtatni.

E naptól kezdve Katán a szórakozottság aggasztó szimptómái mutatkoztak. A sok közül elég lesz még egy példát említenem. A hercegnő egyszer a parkba készült és a lépcsőről visszaküldte Katát, hogy hozza utána a japáni napernyőjét. Ő fensége jó negyedóraig várakozott a lépcsőn, a lenge öltözetű homokkő-Herkules lábánál. Végül megunt a félisten társaságát és Katája keresésére indult. Katát ott találta a fehér szalon erkélyén, a mint kipirult arccal délfelé tekintett, és a japáni napernyővel a várkert százados bükkfái felé integetett. Mikor úrnője a vállára tette kezét, Kata halálra rémült és megint sirva fakadt, a hercegnő minden kérdésére pedig csak újabb könyárral válaszolt.

A probléma megoldása különben nem vártott sokáig magára. Mikor Katalin hercegnő félórával később a kert bükkfái alatt sétált, egy vadászhús fiatal emberrel találkozott össze. A

hercegnő elcsudálkozott, hogy a kertben idegen ember jár, még inkább elcsudálkozott azonban, mikor az idegen levett kalappal megállott előtte és krétafehér arccal dadogta: Fenség! fenség!

— Mit akar tőlem?

Az idegen kuszált beszédéből megérthetett annyit, hogy Farkas Sándornak hívják, hogy gyakornok a hercegi erdőhivatalnál, hogy szereti Katát, hogy továbbá Kata őt viszont szereti és hogy azért leste meg Katalin fenségét reggeli sétáján, hogy megkérje tőle Katája kezét . . .

A hercegnő, mikor később Katának elmondta ezt az élményét, egy sajnálatos germanizmuszsal élt, mondván: — Mikor az az ember így megfogott a kertben, egészen puff voltam!

Majd perelni kezdett a komornájával.

— Miért nem szóltál te nekem erről?

— Ő is akarta, hogy én szóljak, — de én megmondtam neki, hogy meghalok inkább . . .

— És ha nem adlak hozzá?

— Oh, fenség, akkor meghalok!

Kata — újabb szokásához híven — megint sírni kezdett és Katalin hercegnő szintén közel volt a síráshoz. Szívét anyai aggodalmak szállták meg.

— De hát legalább becsületes ember az a hogy is hívják?

— Oh, fenség, hát nem látta az arcát?

— Igazad van, Kata, becsületes embernek kell lennie . . . Nyílt, barna arca és őszinte kék szeme van . . . Jól megnéztem ám!

Estebédnél a hercegnő óvatosan szóba hozta a szülei előtt Kata kiházásításának kérdését, és mivel ötletét felsőbb helyen tetszéssel fogadták, boldogan sietett vissza komornájához.

— Druszám! Hozzáadtak az erdszedhez! Beszéltem apával — minden rendben van! Apa ismeri a Farkasodat, azt mondja, hogy derék fiú . . . Az apja érdemes katonatiszt volt és a kelengyéről majd én gondoskodom . . .

Kata elsápadt a nagy boldogságtól és némán csókolgatta Katalin kezét. Aztán még éjfélutánig elbeszélgettek a kis szalonban. A csillár lámpáit eloltották, csak a velencei tükör üvegrámájában égtek a villámos rózsák, bágyadt fényük pedig átszűrődött a csipkefüggönyökön. Katalin fehér pongyolában letelepedett a sátoros kis kerevetére, Kata pedig úrnője lábainál helyezkedett el, a vastag szőnyegen.

— Kata, — hát nagyon szereted?

— Nagyon szeretem!

— Mondd meg, milyen az, ha az ember szerelmes?

— Én Istenem, hát különös . . . Az ember mindig ő reá gondol, aztán olyan édes szédülést érez és éjjel nem tud aludni . . . Olyan szomoru

boldogság ez, hogy az ember szeretne sírni örömében . . .

— És mikor ismerted meg? Hogy kezdődött? Tudni akarok mindent!

Kata híven elmondott mindent. Egy erdei kiránduláson ismerte meg, aztán a hivatalnokok bálján látta megint. Aztán az erdőben látták egymást, majd a kertben . . .

— Írtatok egymásnak?

— Írtunk egymásnak.

— Szerelmes leveleket?

— Hát persze — szerelmes leveleket . . .

A hercegnő sokáig elgondolkozott, majd halkán mondta:

— Kata most valami nagy dolgot kérdezek, — de füllentened nem szabad . . . Megcsókolt?

Kata ajkaival némán szorongatta a hercegnő kezét. A hercegnő pedig csillogó szemmel hajolt hozzá:

— Mindent el fogsz nekem mondani! Megcsókolt?

A homály bátorságot adott Katának. Bevalólt mindent. Megcsókolták egymást, — egyszer, tízszer, százszor . . . Ki tudná azt számon tartani? Az erdőben, a kertben.

A két leány még félóráig együtt volt, némán és mozdulatlanul egymáshoz simulva. A tükör színes rózsái sötét tűzben csillogtak, de a szobát

nem tudták megvilágítani. Katát egészen elkábította a boldogsága, Katalin hercegnőt pedig valami édes, bánatos sejtelem fogta el.

*

Két esztendő múlt el azóta.

Farkas Sándor erdész úr egész nap künn veszekedett az erdőkerülőkkel és mikor alkonyatkor hazaért a csetei erdészlakba, maga mondta, hogy fáradt, mint a kutya és éhes, mint a farkas. Kata — a ki időközben szépen nekigömbölyödött — csinos szabásu háziruhában jött eléje.

— Füh, de elegáns vagy! mondta az erdész, megcsókolva felesége fehér nyakát.

Kata előkelő tartózkodással fogadta a férje konfidenciáját.

— Délután itt volt a fenség, — mondta később.

— Ördögöt? — csodálkozott az erdész. — Azért vagy ma olyan finom?

— Azért jött, hogy megcsókolja a keresztfiát és hogy elbucúzzék tőlem. Képzeld, engem is megcsókolt!

— Beh kár, hogy nem voltam itthon! Ha már benne volt a csókolózásban, talán nekem is kijutott volna . . .

Kata, a ki az udvarnál nevelkedett, lojális megbotránykozással hallgattatta el a férjét.

— Igazán szemtelen vagy!

Az erdész időközben elnyúlt karosszékében és egy erélyes perdítéssel a térdére ültette feleségét.

— Aztán miért bucsuzik a kis fenség?

Kata most már végleg kilépett előkelő tartózkodásából és kényelmesen elhelyezkedett az ura ölében.

— A jövő héten elviszik a Fridolin herceg székvárosába... Ott tartják meg a lakodalmat...

— Hát mégis elveszi a herceg? Hiszen egy félévig azt beszélték, hogy felbomlott az eljegyzésük...

— Bolond beszéd! Hogy bomlott volna fel? Csak akadályok merültek fel, a melyeket útból kellett hárítani...

Az asszonykán most már erőt vett a pletykázó kedve és töviről-hegyéről elmondott mindent a férjének.

— A hercegnek van egy énekesnő szertője... Tavalý megígérte a szüleinek, hogy szakítani fog vele és eljött ide, hogy megkérje a Katalin hercegnő kezét... Otthon azonban megint meggondolta magát és visszatért énekesnőjéhez... A herceg és apja közt akkoriban viharos jelenetek folytak le, de a jó Fridolin makacszkodott és nem akart többet tudni a menyasszonyáról... A két udvar akkor elhatározta,

hogy az esküvőt bizonytalan időre elhalasztják, míg a herceg ráunt a kedvesére . . . Most, úglátszik, ráunt . . .

— És ismeri Katalin hercegnő ezt a szép históriát?

— Hogyne ismerné, mikor én is ismerem . . . Az ujságok is kiírták már . . .

— És mégis hozzámegy Fridolin herceghez?

— Barátom, te kissé ostoba vagy! Azt hiszed, a hercegeknél is úgy járja, hogy: szeretlek — elveszlek? Fridolin herceg királyi vérből való és rokonságot tart három nagyhatalommal . . .

Az erdész gondolkozni kezdett.

— Ugyan melyik az a Fridolin herceg? Talaly vadászott nálam egy egész csapat nagy úr . . . Volt köztük egy epés képű, hirtelen szőke, egyik cigarettát a másikon gyujtotta meg, a feje pedig olyan furán mozgott, mintha a Vitus-táncot járná . . .

— Az, az! — mondta Kata.

— És annak odaadják ezt a mi orgonavirágunkat?

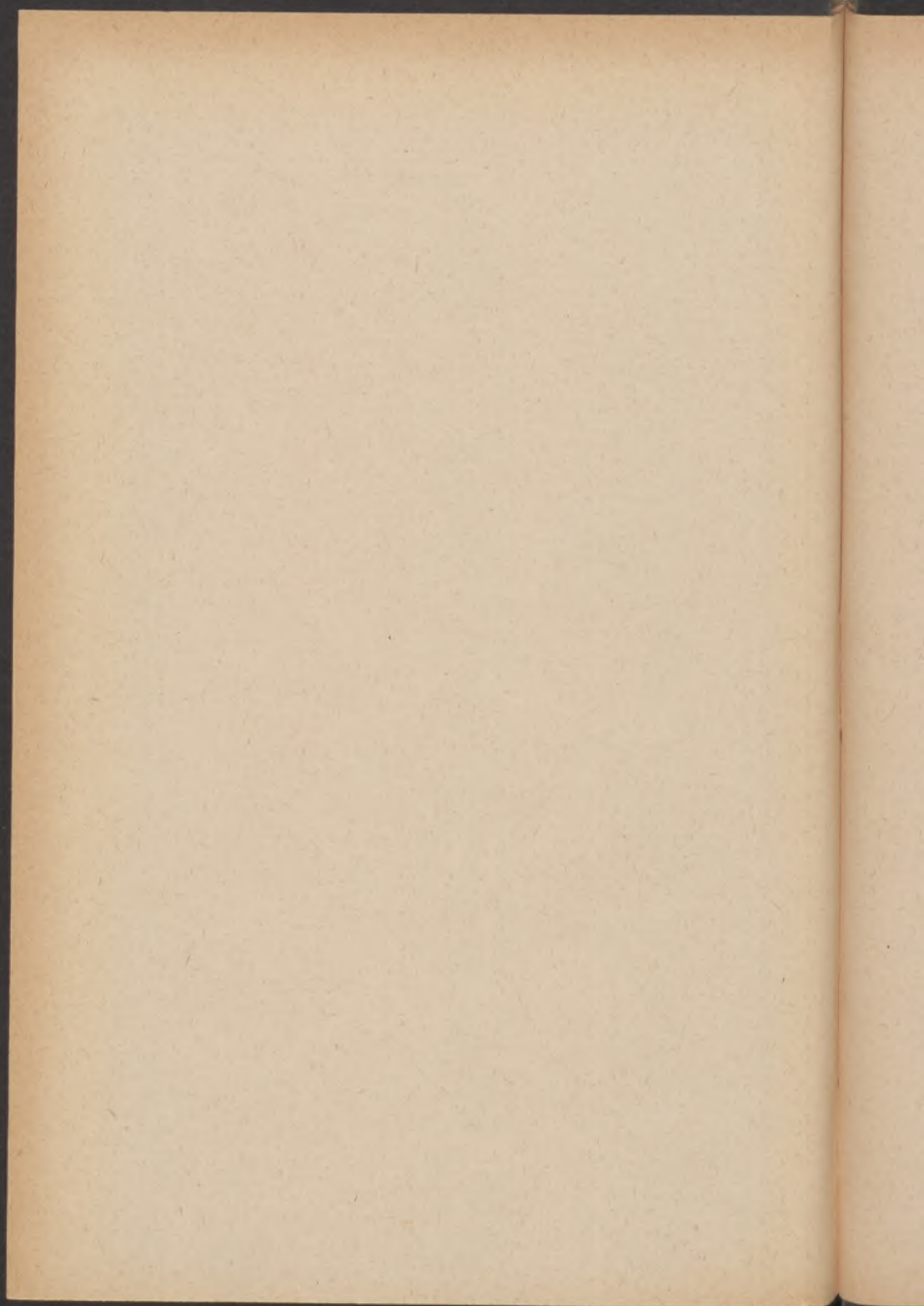
Kata nem válaszolt.

— Mit szólt a hercegnő a porontyunkhoz? — kérdezte később az erdész.

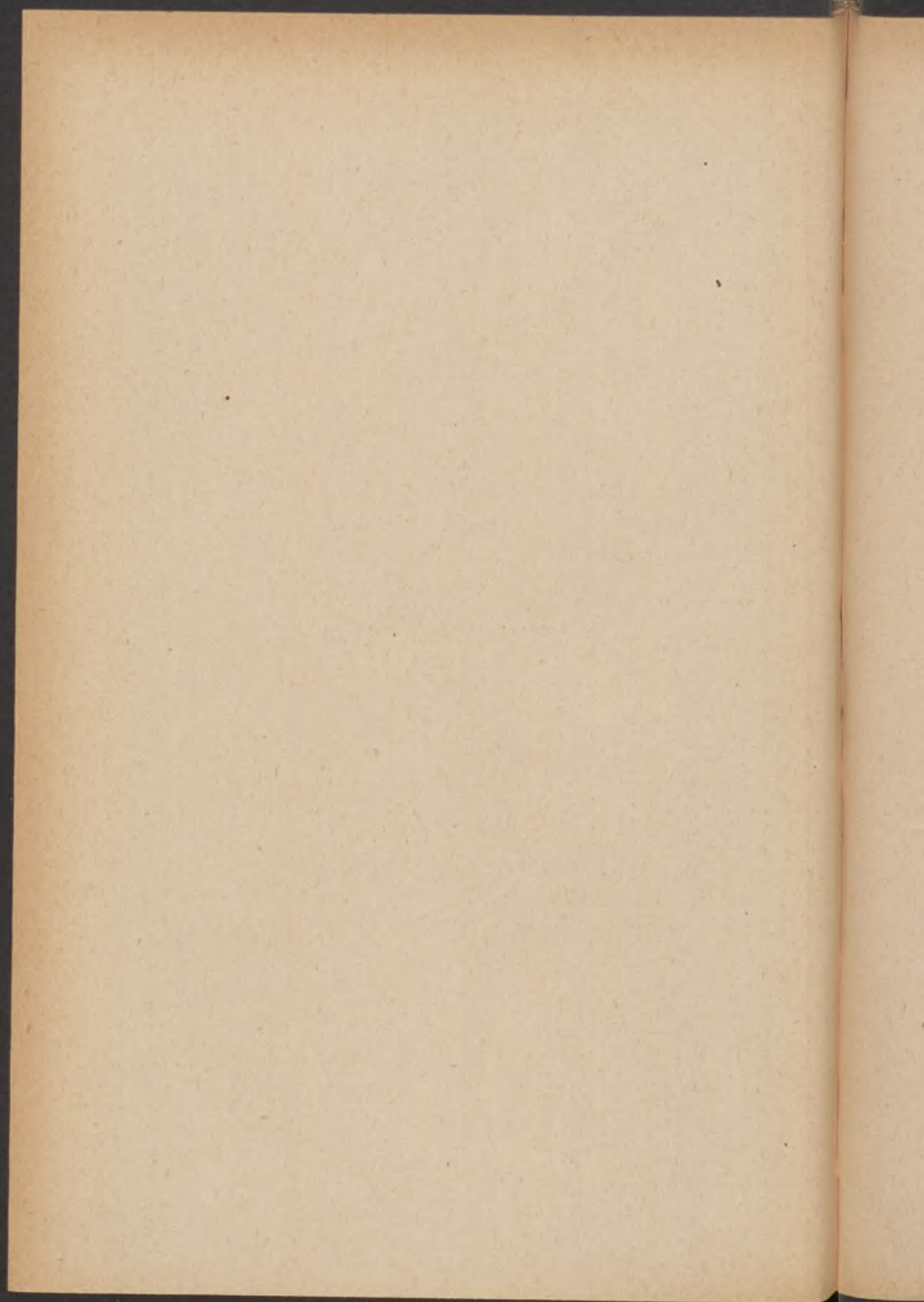
— Mikor megcsókolta, a szeme tele volt könnyvel. Azt mondta: — A keresztfiamat sem

togom többet látni! Fel akartam vidámítani és az újszékvárosáról beszéltem . . . Szép város, mondta a hercegnő, — de sokszor ködös. És én úgy irtózom a ködtől! Úgy irtózom!

Az asszony közelebb húzódott a férjéhez és az arcán meglátszott a csendes, önző öröm, hogy nem született hercegnőnek.

A maratoni ütközet

Az aranybulla 1222-ben kelt, a mohácsi vész 1526-ban volt, Luther Márton 1483-ban született, Amerikát 1492-ben fedezték fel, a szatmári békét 1711-ben kötötték meg, a westfáliai békét ellenben már 1648-ban. Hanem hogy a marathoni ütközet mikor volt, azt igazán nem tudom.

Pedig szó volt róla a gimnáziumban. Sőt tisztán emlékszem az ütközet egyes részleteire. Forró nyári nap volt, az osztályteremben egy kövér dongó zümmögött, a nyitott ablakon át egy gőzgép sistergése hallatszott a közeli pályaudvar felől. A fiúk egyrésze nyitott szemmel szundikált, csak hátul mozogtak egy kicsit: az öregek huszonegyeztek. Én mozdulatlanul ültem a padban, a tisztesség kedvéért hébe-korba egy-egy lelkes pillantást vetettem a szegény Török páterre, közbe meg Jókai Mór *Uj földesur*-át olvastam a pad alatt. A szegény Török páter hevesen gesztikulálva járt fel-alá a dobogón, kétségbeejtően fisztulázó hangon magyarázva a marathoni ütközetet. Ilyenkor nem látott és nem hallott semmit. Ha belemélyedhetett a klasszikus

kor történetébe, olyan volt, mint a szerelmes fajdkakas.

Mikor óra végén csöngettek, én már elkészültem az *Uj földesur*-ral, de a szegény Török páter még nem végzett a marathoni ütközettel.

— Athéne százkilencvenkét vitéz harcosának élete árán vásárolta meg e diadalt, mely dicsőségének babérkoszorújában mindenkor a legszebb levél maradt . . .

Nem engedték tovább beszélni, fölemelkedtünk a padokban és kórusban kiáltottuk: Dicsértessék a Jézus Krisztus!

— Mindörökké ámen! Majd a jövő órán folytatjuk.

Az érettségi vizsgálaton megint szóba került a marathoni ütközet.

Megkérdezték tőlem az aranybullát, a mohácsi vészt, Luther Mártont és Amerikát. Mindezt tudtam.

— Talán elég is lesz már? vélekedett az igazgató, kérdő pillantást vetve a főigazgatóra.

— Még csak a marathoni ütközetet, mondta a szegény Török páter, könyörgő pillantást vetve a főigazgatóra.

Engedtem a főigazgátónak egy másodpercnyi időt, hogy nyilatkozzék. Nem nyilatkozott és én kétségbeesett vakmerőséggel kezdtem hadarni:

— E diadal, melyet Athéne százkilencven-

két vitéz harcosának élete árán vásárolt meg, mindenkor a legszebb levél maradt dicsőségének babérkoszorújában . . .

Aztán egyszerre köhögési rohamot kaptam, fuldokolni kezdtem és nem tudtam tovább beszélni. (Ha kellett, hideglelést és lázt is tudtam magamnak szuggerálni, — ilyenkor, a pillanatnyi szükséghez képest, lángolt a fejem, vagy vacogott a fogam.)

A főigazgató korholó pillantást vetett a szegény Török páterre, az igazgató pedig diadal-maskodott.

— Elég lesz már!

Leültem, szelid megadással, mint egy martir. Az arcomról ezt olvashatták le: Oh jaj nekem, miért nem mondhatom végig a marathoni ütközetet? A szívem pedig cigánykerekeket hányt örömében, mert érettnak éreztem magamat és mert tudtam, hogy ezentúl már kávéházba szabad járnom és senkinek sem lesz joga megkérdetni tőlem, mikor lesz a marathoni ütközet.

Mikor fölkerültem az egyetemre, igen sok kérdést intéztek hozzám. Megkérdézték tőlem, hogy tudok-e billárdozni és hogy értek-e a tarokkhoz? Majd azt tudakolták tőlem, hogy tudok-e vívni és hogy a kereset tárgyát tevő váltót én írtam-e alá? A marathoni ütközetről soha sem

volt szó. Csupa olyan kérdésekre kellett megfelelnem, a melyre nem oktattak az iskolában.

Évek multán, egyszerre, mikor már azt hittem, hogy a világ egészen megfedkezett a marathoni ütközetről, meglakoltam ifjúkori vétkemért. Elmondom, hogyan.

Bebarangoltam a görög szigettengert, aztán Athénebe mentem. Fenn a hegyen van az Akropolisz fantasztikus romvára, márványbástyáinak és titáni oszloplabirintusának ékesen szóló némaságával, — lenn a város, gipsz Zeusokkal ékesített házainak és hőroszok nevére elkeresztelt poros utcáinak semmit mondó lármájával.

Az egész szigettengeren végig kísért egy bájos kísértet, Miss Kant. Senki sem ismerte, azt sem tudták, honnan jön, nem is mondta, hová megy. Egyedül utazott, imádásra méltó energiával törve magának utat a kikötők csőcseléke közt és mosolygó önzéssel ütve villáját az ebédlő asztalok pecsenyés tálaiba. Szemüveget viselt — rendes körülmények közt én is rettenetesnek találom ezt a szerszámot egy nő orrán — Miss Kant a szemüveget is kedvesen tudta viselni. Különben karcsu, izmos és szőke volt, a szeme jéghideg és okos, de a szája, ez a viruló, kíváncsú, rácáfolt a kék szemére.

Úgy látszik, hogy ugyanegy utat tettünk meg, különböző vonalakon, mert többször is ösz-

szetalálkoztunk egymással, majd újból elvesztettük egymást szem elől. Később, ha az induló hajó födélzetén megismertem az ő csinos bőröndjeit, gyerekes öröm fogott el; ha pedig kiszálltunk valamelyik kikötőben, mindig kissé elszomorodtam. Heine ezt az országút poézisének nevezi.

Miss Kant tudhatta, hogy egy magánosan utazó nőnek nem szabad ismeretséget kötni, a hajótiszteken kívül senkivel sem állott szóba.

Mikor az *Oreste* megkerülte velünk a Matapan-fokot, a tavaszi szél hosszú hullámgátat sodort elénk; a hajó erősen mozogni kezdett, Miss Kant elszédült mellettem a födélzeten, de mikor feléje nyújtottam a kezemet, gőgösen végigmért és szó nélkül lement a kabinjába. Nem is láttam többet, csak a Pieruszban, mikor a danaida fiakkeresekkel alkudozott.

És miss Kant most egyszerre itt állott megint mellettem, az akropoliszi Nike-templom márványlépcsőin, mely templomot a marathoni ütközet emlékezetére építették Perikles korában. Most sem vett tudomást rólam. De a tolakodó franciáról sem, a ki ott leselkedett a Parthenon oszlopai közt és a ki már az *Oreste*-n is megvesztegette a szolgákat, hogy asztalnál Miss Kant oldalán adjanak neki helyet.

Mondom: Miss Kant ott állott mellettem. A

szemüveget a kezében tartotta és elgondolkozva nézett a ködös messziségbe. A szél kissé szétkuszálta homlokán a haját, arcán, melyet a gőg különben kissé merevvé tett, most egy lágy, aszszonyias vonás mutatkozott.

Egyszerre az a biztos, erős meggyőződés vert bennem gyökeret, hogy Miss Kant most azon gondolkozik, miképpen szólítson meg engem. Megunhatta az örökös zárkózottságot, szeretne egy óráig megint asszonynya lenni. Szeretne egy pár bókot vagy léhaságot hallani . . .

A púpos vezető hadaró hangon magyarázta a tájékot.

— Odaát látják a Nimfák hegyét. A másik oldalon, az a kék hegycsúcs, a Pentelikon, mely márványbányáiról híres.

— És mi van azon túl? kérdezte Miss Kant.

— Azon túl megint tenger van, a marathoni öböl, ott folyt le a híres marathoni ütközet.

A marathoni ütközet? Erre már nekem is meg kellett szólalnom. Félig a vezetőhöz fordulva mondtam:

— E diadal, melyet Athéne százkilencvenkét vitéz harcosának életével vásárolt meg, mindenkor a legszebb levél maradt dicsőségének babérkoszorújában . . .

Miss Kant ekkor hirtelen hozzám fordult. Egy

pillanatig mosolyogva tekintett a szemembe, aztán szelid, kissé fátyolozott hangon kérdezte:

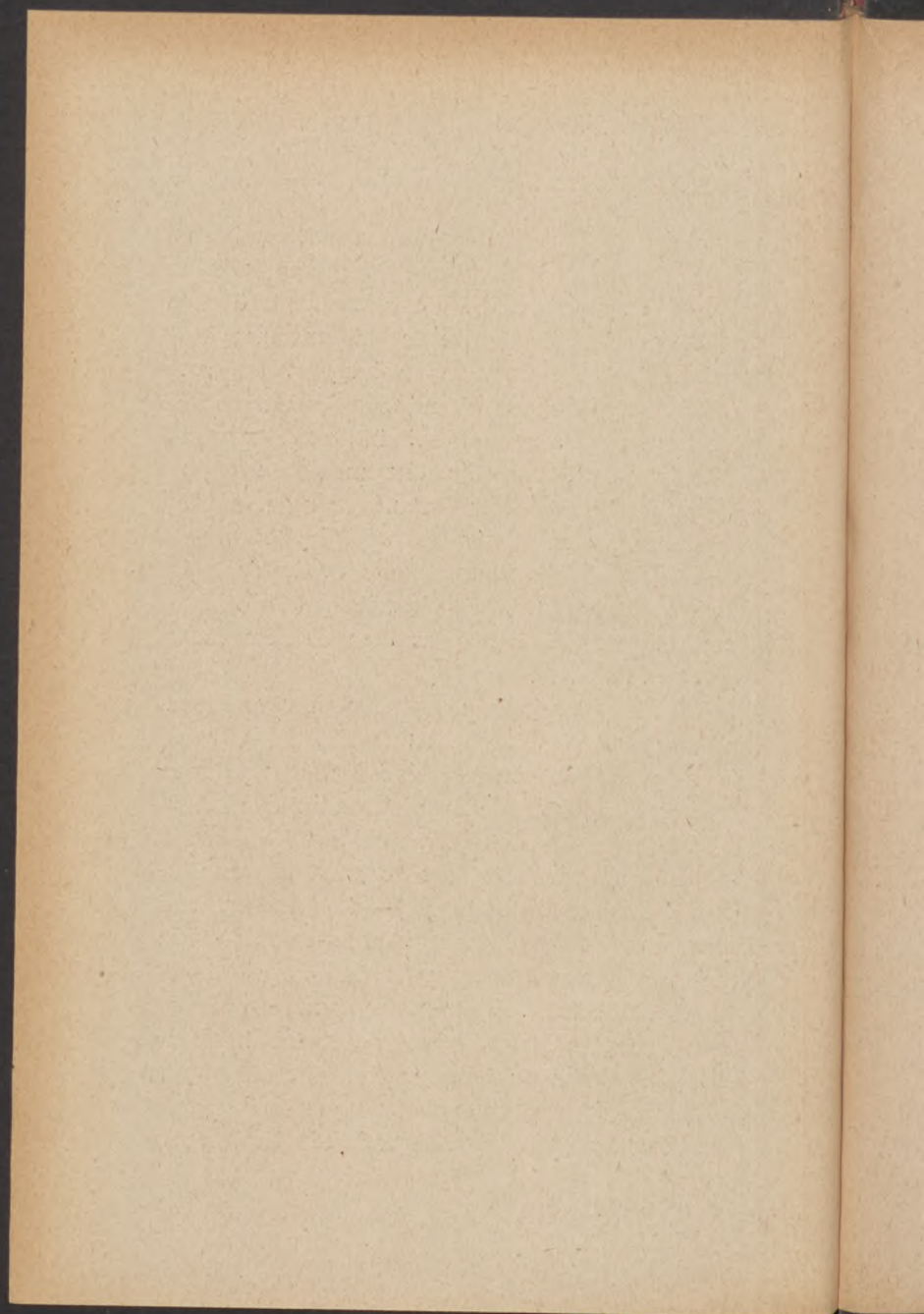
— Oh uram, mikor volt a marathoni ütközet?

A marathoni ütközet! Ha az aranybullát kérdezte volna, vagy a mohácsi vészt, vagy Luthert, vagy Amerikát: minden jó lett volna... Hanem éppen a marathoni ütközetet kérdezte! Az iskola füledt levegője járt megint eszemben, a szegény Török páter fisztulás hangja, a távolból sersistergő lokomotiv és az *Uj földesur*, — aztán valami csodálatos gondolattársulás által okozott szuggesztio következtében köhögési rohamot kaptam, fuldokolni kezdtem és nem tudtam beszélni...

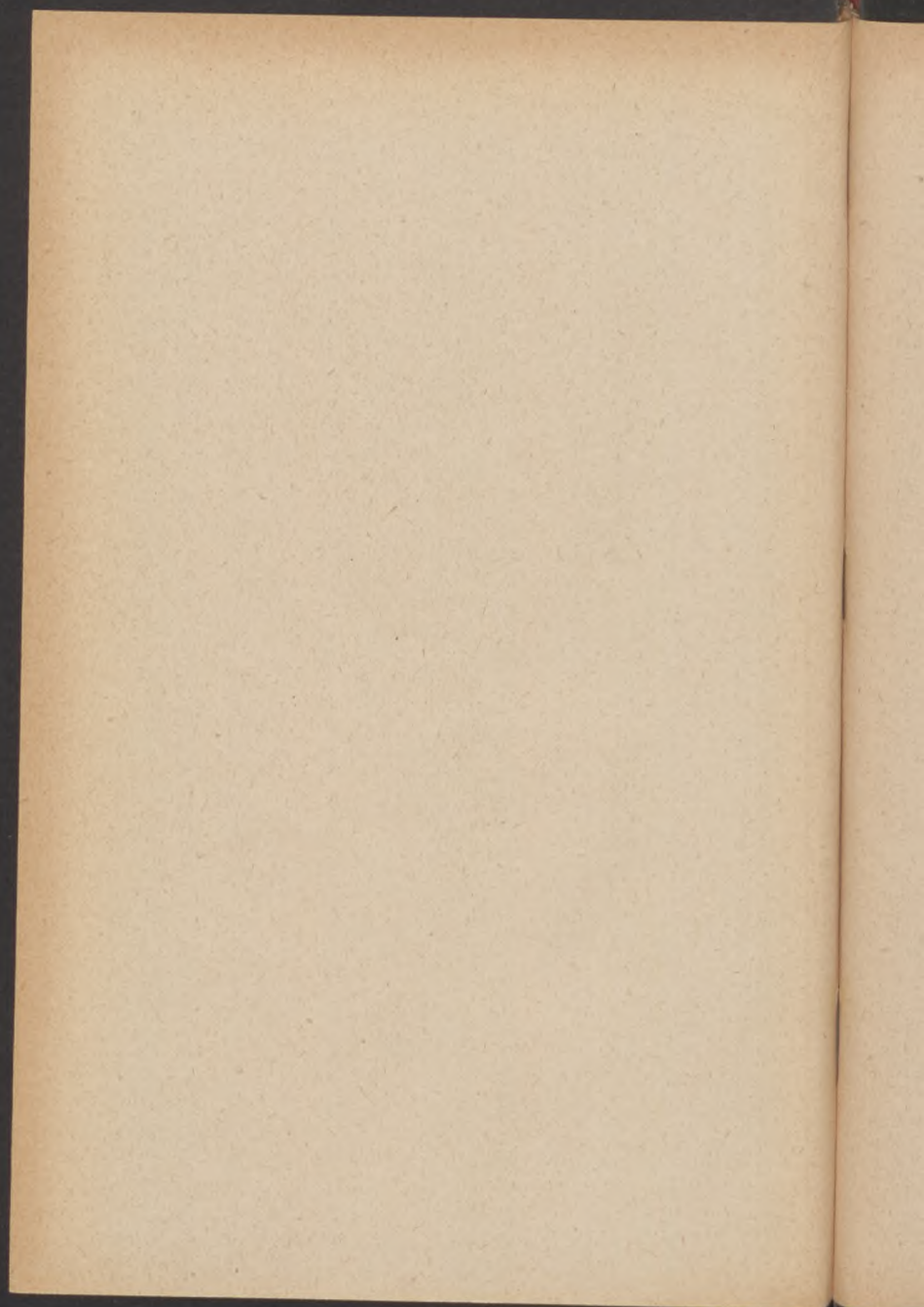
A Miss rémülten nézett rám, a vezető pedig ijedten ütötte a hátamat. Attól félt, hogy itt halok meg a Nike-templom lépcsőin, mint a marathoni ütközet százkilencvenharmadik áldozata.

Mikor magamhoz tértem, Miss Kant már a Parthenonnál járt, mellette léptetett a francia. A francia élénken beszélgetett — nem tudom, hogy a marathoni ütközetet magyarázta-e neki — Miss Kant pedig mosolyogva hallgatta szavát.

Én ekkor elhatároztam, hogy most már soha sem fogom megtanulni a marathoni ütközetet. Miss Kant iránt való kegyeletből üresen hagyok egy helyet az emlékezetemben; olyan lesz ez, mint Deák Ferenc helye a budapesti képviselőházban.

Janka kisasszony

Nánay Janka Lotte jelmezében jelent meg a kevei urak nyári bálján. A kosztüm korhű volt, korhű a nagy békekalaptól kezdve egészen a keresztbe kötött cipőszalagig, csak a Janka arca nem volt korhű. Ez a józan, okos arc, maliózus szemével és skeptikus mosolyával, nagyon magán viselte a század régészeti bélyegét és sehogysem illett a szentimentális jelmezhez.

A bált az idén is a jerinai parkban tartották meg. Mikor alkonyatkor a párok az első négyeshez sorakoztak, Janka vagy féltucat kosarat osztott szét tisztelői közt, aztán felmászott a Bimbó-szobor márványtalpára és onnan nézte a táncot, Bimbó tudvalevőleg a gyorslábu Gyöngyöm leánya volt. A jerinai kegyelmes úr nagy tisztelője volt Bimbónak és mikor a jeles kanca a hamburgi derbyn kitörte a nyakát, ezt a szobrot állította emlékének, két szomorú fűz közepett.

Nánay Janka tehát a bronz-ló két első patája közt ült, meglehetősen merész helyzetben és cipősarkával a márványon dobolva, kimondhatatlan unalommal nézte a táncot. Mikor később el-

ásította magát, odaát a büffetnél valaki szintén ásított. Lisztes arcu pierot volt pries helyett nagy japáni legyezőt tartott a hóna alatt. Janka állhatatos pillantásainak az lett az eredménye, hogy a pierot monoklit keresett elő és lassan közeledett feléje. Most már fölismerte benne Pogány Gyulát. Ő sem táncolt, bár külön a bálra hozták le a magas Tátrából, a mi — tekintettel arra a szép asszonyra, a kinek ott élet-halálra udvarolt, — nem volt éppen könnyű dolog. Valami cinikus szeszélye vihette reá, hogy férfias szép arcát belisztezzé és hatalmas termetét ebbe az időtlen jelmezbe bujtassa.

— Jó helyet kerestél ki magadnak, hogy megbámultasd a lábaidat, mondta Pogány.

Már megszokta, hogy Nánay Jankával ilyen hangon beszéljen. Janka vállat vont.

— Harminchatos számú cipőt viselek, Bojtárné lába két számmal kisebb . . .

A kevei familiák mind rokonságot tartanak egymással és ezért, kezdve a jerinai gróftól egészen a legendi hétszilvafásokig, össze-vissza tegszik egymást. Tulajdonképpen csupa rokon volt a bálon is, kivéve azt a pár katonatisztet, a kit a fiatal gróf hozott magával a svadronjától.

— Ha föl akarsz ide kapaszkodni, adok egy kis helyet, mondta a leány.

Mikor Pogány mellette ült és most már

négy cipősark verte a Bocaccio-négyes taktusát, Janka cigarettát kért szomszédjától.

— Nem szívnanék el egy békecigarettát?

— Igaz, hiszen mi tulajdonképpen haragosak volnánk?

Két évvel ezelőtt vesztek össze, valami vidéki löversenyen. Pogány akkoriban egy kicsit udvarolt is Jankának. Hanem az összetűzés okára már egyikük sem emlékezett.

— Szabad neked dohányoznod? kérdezte a fiatal ember, cigarettás dobozát keresve elő, a melynek ezüst fedelén zománcos ballerina pompázott.

Janka keserűen mosolygott.

— Hogyne! Nekem két év óta minden szabad.

Két év előtt halt meg az édes apja, egy eladósodott katonatiszt. Azóta a nagynénjénél élt a jerinai kastélyban.

— Miért nem táncolsz tulajdonképpen? — kérdezte később Pogány.

— Mert a táncot ostobaságnak tartom.

— Ugyan? Pedig magad is híres táncosnő vagy.

— Ó igen, nekem minden ostobasághoz van ehetségem. Hanem a mióta először megkérdeztem magamtól, hogy mire való a tánc, már csak elvétele járom a bolondját . . . Két emberfia össze-

ölelkezik, aztán végigugrál a homokon... Ezt csak azért hozták divatba, hogy két félig idegen ember összeölelkezhessek... Ha valakivel meg akarom magamat öleltetni, akkor táncolok vele, de különben nem, azt már nem teszem, hogy sorra öleltessem magamat az egész világgal, csakhogy egyvalaki, az igazi is sorra kerüljön... A Bojtárné már másképp gondolkodik.

A nyalka Bojtárné ott táncolt előttük. Az öreg alispán volt a párja, hanem egy főhadnagy a szomszédja. Az alispán karján forgott, hanem a szeme a huszár pillantását kereste. Ezek a szomjas pillantások határosak voltak a tettlegességgel...

— Én azt hiszem, folytatta elmélkedését Janka, Bojtár Béni nagy számár lehet!

— Mit tudsz te ehhez?

Janka félvállról nézte végig a pierot, majd szárazon mondta:

— Ugyan ne affektálj! Huszonhárom éves korában mindent tud az ember, még ha véletlenül kisasszony is az ember!

Pogány halkan nevetett. Ez a Nánay Janka különben mindig különös gyermek volt. Azelőtt híres volt a lármás jókedvéről meg a kacérságáról, újabb időben pedig a cinikus őszinteségéről. A fiatal urak nagyon szerették, de az asszonyok ki nem állhatták. Talán csak azért nem, mert fő-

leg velük szemben adta a rosszkor megszólaló enfant terrible-t. A fiatal urak sorra udvaroltak neki — ezen keresztül kellett esniök, mint a bárányhimlőn, — komoly kérője azonban máig sem akadt. Más okból sem, de azért sem, mert szegény leány volt...

Janka összecsapta a legyezőjét, keskeny ajkán mosoly futott végig.

— Tudom, hogy mi jár a fejedben! — mondta.

— Ugyan?

— Azon gondolkozol, hogy nem szeretnéd, ha én lennék a feleséged!

Pogány körülbelől találva érezhette magát, mert nagyon szabadkozott

— Janka, mi jut eszedbe!

— Sohse mosakodjál előttem! Tudom, hogy nemcsak te vagy így velem, a többiek is így vannak... Egyideig udvarolgattok nekem, elmulattok velem, mert olyanféle vagyok, a mit ti a kaszinótokban jukker-leánynak neveztek... Kényelmesnek találjátok a társaságot, mert fabatkát sem adok a legszellemesebb bókra és igénytelen jó cimbora tudok lenni... De éppen ez az én bajom! Nekem csupa jó cimborám van a férfiak közt, szerelmesem még egy se volt. És ha valaki többet érez irántam a jó barátság-nál, akkor úgy végez velem, hogy elgondolja:

milyen kár is, hogy ez a tűzről pattant kis teremtes nem menyecske! Pompásan lehetne neki udvarolni, csak volna neki férje! Valami jó öreg mamlasz, mint Bojtár Béni, — mi?

Janka kihívóan mutatta a fogait, majd hirtelen elkomolyodva rázta a fejét.

— Pedig nem úgy van, — én jobban ismerlek titeket is. Ha asszony volnék, sem kellenénk egymásnak... Ti az asszonyban is jobb szeretitek az alamuszi fajtát, a ki úgy tud mosolyogni meg pillantani, mint ez a Bojtárné...

Szokása szerint száraz, gúnyos hangon beszélt, de Pogány mégis úgy érezte, mintha a mellette ülő leány lelkét végtelen szomorúság töltene el. Bizalmas mosolylyal mondta hát:

— Megállj, Janka, majd másképp beszélsz te is, ha elérkezik az a bizonyos valaki... Az igazi!

A leány fitymálva mérte végig.

— Ej, el akarsz csitítani, mint a síró gyereket? Barátom, én nem hiszek már semmiben. Oh, a szerelem sem egyéb természeti ösztönnél, akár az éhség. Az okos ember le tudja küzdeni az éhséget, ha bolondgombát találunk föl neki, — miért ne tudja leküzdeni a szerelmét is? Egyszer azt hittem, hogy szerelmes vagyok. Valami névtelen emberbe, valami írófélebe. Az is csak azért szeretett belém, mert nem ismért. Ha ismért volna, ő is beállott volna jó cimborámnak... Csak

látott messziről, a jockey-klub páholyában vagy lawn tennis-nél a grófokkal. Tudta, hogy leánya vagyok Nánay tábornoknak és unokája a kegyelmesnek, azért is szeretett tán belém . . . A többit nem mondom el. Hanem a vége mégis az lett, hogy kétfelé mentünk és érintetlenül hagytuk a bolondgombát az asztalon . . . Egyikünknek sem lett komolyabb baja, pedig én azt képzelem, hogy komolyan szerettük egymást . . . Olyan simán ment a dolog! Akkoriban így kezdődött a legkedvesebb versem: És sírok, mert már semmim sincs, a miért sírhatnék . . . Ej, én nem hiszek már semmiben, mert nekem az egész mindenség bliktri!

A négyes véget ért és Nánay Janka leszökött ülőhelyéről.

— Azt hiszem, keringőt fognak most játszani?

— Mégis táncolsz?

— Táncolok. Épp' az előbb láttam bejönni Horkay Istvánt . . .

— Ezzel szívesen ölelteted meg magadat?

— Nem éppen, de nem szeretnék vénleány maradni, a néni kedvéért sem. Nem hiszem ugyan, hogy Horkay főkötő alá hozna, de nem akarom, hogy rajtam múljon.

— Mennyire vagy Pistával?

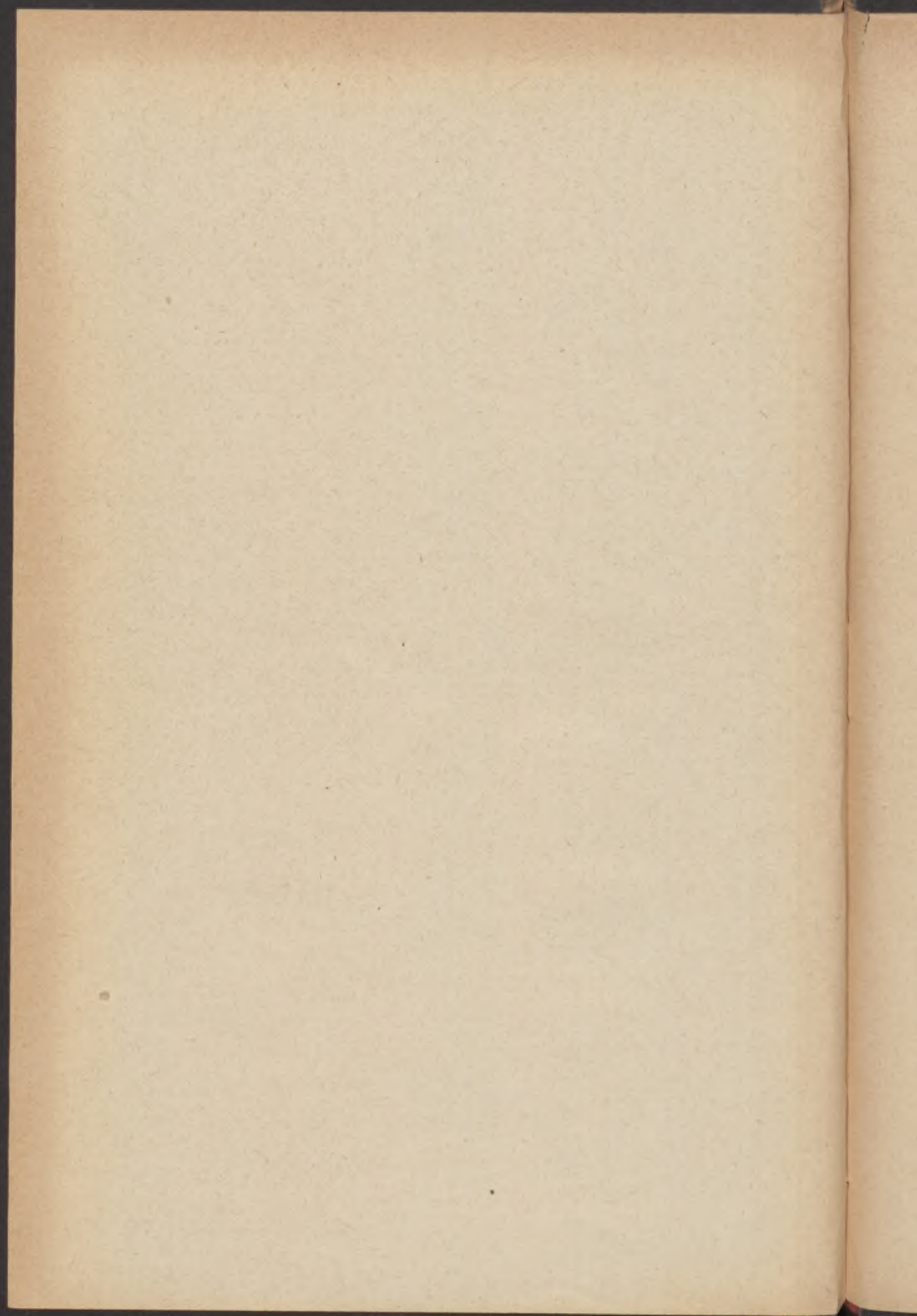
— Eleintén nagyon udvarolt, de most már

nem küldöz virágokat és tízszer is mondja napjában, hogy nagyon szeret. Az egész világ előtt mondja . . . Rossz jel, ő is kezd már a jó cim-bora stádiumába lépni . . .

Janka azzal a tánchely felé ment. A pierot utána nézett és ilyesmit gondolt magában:

— Szeretném, ha Horkay elvenné ezt a tűzről pattant leányt . . . Pompás menyecske lenne belőle, Pistából még jámbor, öreges férj.

Miért halt meg Izaura?

A nagybátyám kis leányát, a Luca hugomat, nemrégiben könyek közt találtam. Az ablakfülkében ült, a csipkés függöny mögött, az alacsony zsámolyon. Erősen csuklott, csinos szeme könyben úszott, a szája szélén pedig ott vonaglott a bánatos keserűség. Egy kövér kis Niobe, a ki elmerült, szinte felolvadt bánatának mérhetetlen oceánjában.

E látvány nem lepett meg túlságosan. Ismerem a mi Lucánkat. Láttam én már Lucát felbontott hajjal és jajveszékelve futkosni a házban, mikor a szakácsné a forró vasalót ráejtette a pettyes macska farkára. És hallottam Luca szívrepesztő zokogását, mikor a kanárija csömört kapott a kendermagtól és világgyűlöletében felfujta magát golyóbissá.

Azt hiszem, Luca egészsége megkívánja, hogy egyszer hetenkint alaposan kisírja magát. Ha egyéb jogcíme nincs a síráshoz, akkor előkeresi a régi képes lapokat és — nem tudom hányadszor! — elolvassa a mexikói császár utolsó óráit, vagy az Elba hajó elsüllyedését.

Érzékeny lelke különben nem akadályozza meg Lucát abban, hogy asztalnál hatalmas étvágyat fejtsen ki, a fiukkal pedig hébe-korba keményen össze szokott perelni. Ezt, persze, csak mellesleg mondom.

Mondom, az ablakfülkében könyvek közt találtam Lucát. Nem is kérdeztem, rögtön tudtam, hogy az a piros kötésű könyv rikkantta meg, melyet a térdén tartott. Az utolsó lapnál volt. A kezembe vettem a könyvet és átfutottam az utolsó, rövid fejezetet.

LVII. FEJEZET.

Egy évvel később . . .

Megint a Roboz-grófok ősi kastélyában vagyunk . . .

A falusi templom tornyában megint megszóltak a pünkösdi harangok. Méla akkordjaik zengő galambok rajaként siklottak el a verőfényben úszó, virágillatos táj fölött, besurranva a kastély csúcsíves ablakain . . .

Béke és nyugalom mindenütt! Csak a tengerzöld boudoir bűvös homályában nem honol a béke, csak a csipkéslevelű pálmák alatt lázban vergődő karcsu, fehér leány szívében nincs nyugalom . . . Izaura grófnő! Nem Izaura, — csak Izaura árnyéka . . . arca halovány, szinte átlátszó,

mint az almafavirág, ha megcsipte a dér: a csálódás dere...

A harangkongásra fölriadt lázas álmodozásából. Bánatos mosoly jelent meg finom metszésű ajkán, majd halkán suttogta: Elemér! Elemér!

E pillanatban felpattan az ajtó. A küszöbön napbarnított, uti ruhás délceg férfi jelent meg.

— Izaura! Bocsáss meg! — kiáltotta.

A válasz egy halkan elhaló sóhaj volt. Könnyű, mint a pillangó szárnylebbenése: Megbocsátok!

— Izaura!

Izaura nem volt többé. Szép lelke a napfényes régiókban úszott...

A kevély férfi térdre vetette magát és keservesen zokogott. Először sírt életében.

A pütkösdí harangok zúgtak. A Robozok kastélyának rézkupoláján föllebbent a selyemgyászlobogó, ünnepélyesen és komoran, mint egy óriás fekete holló...

Pütkösd napja volt... Béke és boldogság mindenütt... Csak odabenn, a tengerzöld bou-doirban, kérdezte a jegesmedvebőrön térdeplő férfi, szívrepesztő zokogással:

— Miért?

Vége.

Bizony, ez több volt, mint a mennyit Luca elviselhetett. Oly szépen indult minden! Pütkösd, — napfény, — virágillat... Nagyparkok —

nyílegyenes platánfasorokkal, márványistenekkel és kupolás kastélyokkal . . . Hercegek, őrgrófok és közönséges grófok, a kik lovagolnak, száz üveg pezsgőbe fogadnak és nemesi becsületszót adnak . . . Aztán ő — Elemér gróf! Az imént jött haza Afrikából; fél fejjel magasabb a többinél és ha beszél, kipirul homlokán a sebhely. »Báró úr, ön gyáva!« mondja. Vagy: »Tudok a park végén egy csendes helyet, ott egypár golyót válthatnánk!« Aztán összetalálkozik Izaurával . . . A kevély Elemér a jéghideg Izaurával! Oly ellenséges pillantásokat váltanak és oly hidegen beszélnek, az ember mindjárt tudja, hogy szeretik egymást. Aztán valami összekoccanás esik köztük. Elemér elmegy Afrikába, Izaura elmegy a tengerzöld boudoirba, — Luca pedig mosolyog magában. Mert Luca az anyai szigor dacára is tapasztalt regényolvasó és tudja, hogy Izaura arca hiába hervad napról-napra. Elemér gróf egy év múlva, talán éppen püskösd napján, vissza fog jönni és aztán kivirulnak ismét a rózsák Izaura grófnő arcán . . .

Aztán egyszerre, — mi az? Ah, az a bizonyos villámcsapás a tiszta égből! A szegény Luca rémülten kaparászta a könyv tábláját, hogy nem-e ragadt oda egypár lap, — aztán megtörve, megsemmisülve, megdermedve süppedt össze magába. Izaura grófnő meghalt! Meghalt, mi-

kor legérdekesebb lett volna a regény. Meghalt minden szokás és hagyomány ellenére, meghalt komolyan és visszavonhatatlanul, meghalt fájdalmas mosolylyal a finom metszésű ajkán... És Elemér gróf most ott térdepelt a tengerzöld boudoirban, Luca pedig az ablakfülkében és mindaketten zokogva kérdezték: miért? Alighanem most értették csak meg mindaketten a regény címét, azt az ártatlannak látszó és mégis annyira alattomos kérdést. Miért?

— Luca, legyen eszed! Nem kell ezt az ostobaságot komolyan venni. Nem megtörtént dolog, — a szerző úgy füllentette össze.

— Ha úgy hazudta össze, mért nem hazudta másképp? Miért nem hazudta úgy, hogy boldogok lesznek? Miért?

*

Luca, szegény Lucám, kövér kis Luca, hallgass reám, elmondom neked, miért halt meg Izaura grófnő, bánatos mosolylyal a finom metszésű ajkán.

Az író, a Miért? szerzője, egyszer a nagynénjénél ebédelt és fekete kávé után azt mondta:

— Írni akarok!

Írhatnékja volt. A szobában egyszerre mélységes csend lett, az öregek sokat mondóan néztek össze, Mariska pedig felszökött a helyéről és azt mondta:

— Az én szobámban.

Öt perc alatt elkészített mindent a szobájában. A kis íróasztalára husz árkus fehér papirost tett, meg egy csomó tiszta aluminium tollat. Egy pohár friss vizet is tett oda, a majolikakorsóba pedig, az Eötvös József mellszobra mellé, néhány nyíló orgonafaágat tűzött. (Az Eötvös szobrát a gipszöntő talián néha mint a Kossuth Lajosét, néha pedig mint a Széchenyi Istvánét is szokta árulni.)

A gyerekeket kituszkolták a szomszédba, a madárkalitkát pedig leterítették zsebkendővel. Olyan ájtatos csend volt a lakásban, az ember meghallhatta volna a légy dongását, vagy a múzsa ruhasuhogását.

Az író leült és kevés gondolkozás után a következőket írta le:

»Kedves Rabinovicz úr! Ha ön azt hiszi, hogy engem a licitációval megijeszthet, akkor nagyon csalódik. Ha azonban még hat hétig várni akar, megkapja a pénzét az utolsó krajcárig. Mondtam már önnek, hogy egy Miért? című regényen dolgozom, a melynek a fele már el is készült. A kiadómnak, a Farkas és társa cégnek, fájdalom, az a különös rögeszméje van, hogy nem akar pénzt adni, mielőtt a regény befejezését nem látja. A befejezéshez pedig még kell vagy hat hét. Várjon türelemmel, hagyjon békében dol-

gozni, akkor lesz nekem is pénzem, meg önnek is.»

A levelet borítékba zárta és zsebre tette. Mariska a kíváncsiságtól csillogó szemmel várta az ajtóban.

Már vége? Csak ilyen keveset irtál az asztalomon?

Szerette volna, ha a bátyja egész regényt ír az ő asztalán. Az író azt mondta:

— Egy ötletem volt, azt jegyeztem fel...

— Apercu! — magyarázta Mariska az öregeknek.

A gyerekek pedig később elkérkedtek a szomszéd gyerekek előtt: A mi bácsink tud apercu-t írni, a tiétek nem tud!

— Luca, akarod tudni, milyen ember az a kedves Rabinovicz ur? Se nem kedves, se nem úr. Alig négy láb magas, vézna kis izé, a mely mindig feketében jár. A jobb lába félaraszszaal kurtább, mint a bal lába, azért a jobb cipőjén félarasztnyi fatalpat visel. A feje csupa homlok, az arca valahogyan lecsúszott a gallérjáig, a hol más embernek szája van, ott van az ő szeme; a hol más ember az állát viseli, ott viseli ő a száját.

Az apercu olyan hatással volt Rabinovicz úrra, hogy másnap néhány hivatalos ember társaságában feljött a kopogó fatalpával a Miért? szerzőjének a lakására és megtartotta az árverést.

Az író, összes földi javai közül, csak a frakkját sajnálta. Nem mintha a többi holmija iránt mostohább szívvel lett volna, hanem mivel a frakkjára, tekintettel a küszöbön álló farsangra, nagy szüksége volt. Rabinovicz úr azonban hajthatatlan maradt, csak annyit ígért meg, hogy a frakkot fogja az árverés végére hagyni. Az árverés eltart egy óráig, addig lehet pénz után járni.

— Luca, — te azt kérded, hogy mi köze a frakknak Izaura grófnő halálához? Luca, — a frakk ölte meg Izaura grófnőt! Az író, a mint sötét arccal járt-kelt a szobájában, kezébe vette a *Miért?* befejezetlen kéziratát. Hej, — ha hamarában befejezhetné a regényt...?

Ekkor támadt az ötlete, hogy megöli Izaurát. Megöli és kurtán befejezi a regényt. Sokáig küzdött magában. Melyiket áldozza fel, — Izaura grófnőt, vagy a frakkot? Szerette mind a kettőt! Izaura szép, fiatal és nemesszívű. A frakk is elég jó szabásu, de már nem új, a bélése pedig kezd kopni.

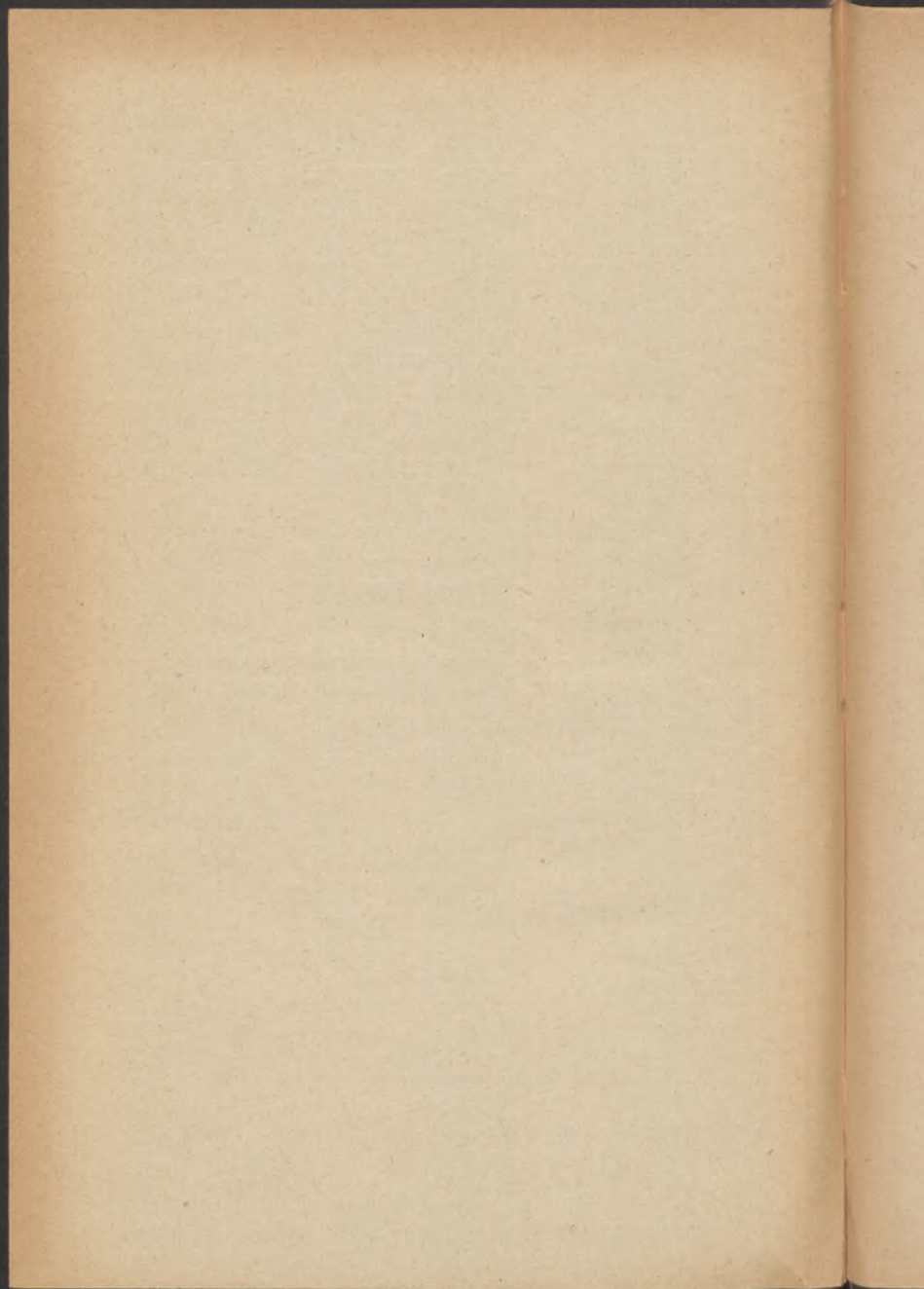
— Luca, a frakk győzött! Mialatt az »öreg-nemű üzérek« a kockás esőköponyegét ócsárolták éppen, az író leült és megírta az LVII. fejezetet. Aztán kocsiba ült, elhajtattott a Farkas és társa céghez és átadta nekik a kéziratot. A kiadók csudálkoztak egy kicsit, hogy a regény olyan

kurta lett, de aztán kiszámították, hogy mennyi jár egy ívért és kifizették a tiszteletdíjat . . .

Luca, a ki nagyon érdeklődik irodalomtörténeti adatok után, azt kérdezte:

— És megmentette a frakkot? Jókor jött még?

— Luca, szegény Lucám, készülj el a leg-szomorubb dologra! Az író, mikor a zsebében érezte a pénzt, nem ment haza, hanem azt mondta magában: Nem kell nekem az az ócska frakk, — majd csináltatok újat a télen . . . Elegáns új frakkot, fényes kamgárnból, atlaszbéléssel . . . Mikor eljött a farsang, az írónak nem volt frakkja, se ócska, se régi, a kiadó rossz regényt kapott. Rabinovicz nem hajtotta be az árverési költségeit sem. A szegény Izaura grófnőnek azonban meg kellett halnia, élete virágában, bánatos mosollyal az ajkán, — és senki sem tudja, hogy miért?

TARTALOM.

Az első fecske	3
Az emberölő	39
A jó fiu	51
A Rákóczy-induló	61
A kis leány beteg	71
Lehel	81
Emberek a hegytetőn	97
Az asszony imádkozik	105
A félreismert asszony	115
Olga megöregszik	127
Unatkozó asszonyok	133
Katalin és Kata	145
A marathoni ütközet	155
Janka kisasszony	167
Miért halt meg Izaura?	177

SINGER és WOLFNER kiadásai.

BRÓDY SÁNDOR

összes munkái.

A modern magyar irodalomnak alig van érdekesebb alakja, mint Bródy Sándor. Jóformán még az ifjukur határain sincs túl, de már is mester lélektani megfigyeléseiben. Az ő művei psychologia, finomság dolgában ritkítják párjukat, de a mellett minden izükben érdekfeszítők és költőiek. Már az a körülmény is, hogy némely kötete már a harmadik kiadásban jelent meg, dacára annak, hogy írói pályafutása nem tesz ki egy tucát esztendő, mutatja hogy mennyire kedveli őt a közönség. Összes művei most jelentek meg egyöntetű, diszes, de a mellett olcsó kiadásában. A ki az írói egyéniség előkelőséget, ragyogó fantáziával, hatalmas jellemzési képességgel és finom lélektani részletezéssel egybekötve szereti látni, vegye meg Bródy Sándor műveit.

Kétlelkű asszony	—80
Apró regények	1.40
Két szőke asszony	—80
Színészvér	1.40
Éjszaka	—80
Don Quixotte kisasszony	2.—
Rejtelmek	1.40
Emberek	—80
Nyomor	—80
Faust orvos	—80
Hófehérke	—80

Bekötve minden kötet 20 krrel többé kerül.

A 12 kötet ára díszkötésben, tokban 20 forint.

Negyvenezer mértföld vitorlával és gőzzel.

Irta: dr. Gáspár Ferenc.

Második bővített kiadás. * 130—140 eredeti képpel.

Teljes 14—15 füzetben. Egy-egy füzet ára 30 kr.

Dr. Gáspár Ferenc nagyérdekű s megjelenése alkalmával nagy feltűnést keltett munkájának a második bővített kiadását 80 kros füzetekben bocsátjuk ki. Az a célunk a füzetes kiadással, hogy mindenkire nézve hozzáférhetővé tegyük Gáspár könyvét, melyet élvezettel, gyönyörűséggel olvas nemcsak a szépirodalomnak, a szellemes utleírásoknak minden barátja, de a komolyabb, tanulságosabb olvasmányoknak minden kedvelője is.

Dr. Gáspár könyve ugyszólván az egyedüli nagyobb szabásu magyar utleírás. Egy új világ, egészen új oldalról, sajátos vonzó leírásokban tárul elénk. Ott képzeljük magunkat, a hol csöndesen nyugodt, hol főnségesen háborgó tenger végtelennek látszó síkján; feltárulnak a mélységeknek csodái, szépségei, látjuk azt a világot, mely nyugodtságában áhítatos bámulatra, vívódásában gyönyörrel teli félelemre késztet. Megismerjük a hajó életét, a matróz-élet örömeit és keserveit, melynek ridegségökben is fölemelő jeleneteit a szerző érdekesen, vonzóan írja meg. Leírja azoknak az országoknak, melyekben megfordult, népét, életmódját, nem a dilettáns szemlélő felületességével, hanem a tudós alaposágával, az életet ismerő orvos sokoldalú tapasztalatával. És azok a pompás leírások a tengerész életéből, a kikötői életnek a leírása. Az ember azt hiszi, hogy nem is utleírást, hanem érdekes bonyodalmu regényt olvas, oly feszült kíváncsisággal kíséri a leírás egymásután következő részleteit.

Gáspár munkája 14—15 füzetben fog megjelenni. Egy-egy füzet ára 30 kr. Minden két héten egy füzetet bocsátunk ki, tehát öszre teljes a munka. A füzetek felállva 2—3 ívesek lesznek. — A vállalatra előfizetni is lehet. Előfizelési ár postai bérmentes küldéssel 10 füzetre 3 frt, 5 füzetre 1 frt 50 kr. A teljes munka előfizelési ára fizetve 4 frt. Pompás díszkötésben 5 frt 50 kr. A könyv bolti ára jóval nagyobb lesz. — Gáspár munkája minden hazai könyvkereskedésből is megszerezhető.

SINGER és WOLFNER

Budapest, Andrásy-ut 10.

könyvkiadóhivatala.

Az 1. füzetet kívánatra készséggel megküldjük mutatványul.

ÚJ IDŐK

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Szerkeszti

HERCZEG FERENC.

Főmunkatársak: *Mikszáth Kálmán*
és *Bródy Sándor*. Munkatársai külön-
ben a lapnak a legkiválóbb magyar írók
és művészek.

Előfizetési ára:

Egész évre 8 frt, félévre 4 frt, negyed-
évre 2 frt.

Mutatványszámot ingyen küld
az

ÚJ IDŐK KIADÓHIVATALA

Budapesten,

Andrássy-ut 10.

Az „EGYETEMES REGÉNYTÁR“-ban
eddig megjelent 250 kötet, szerzők
szerint A-B-C rendben.

	Évf.	Kötet	Ára
Abonyi. Magduska öröksége, regény.	II.	7-8	1.-
„ A „pénzes molnár“ románcza.	IV.	12	—50
Aidé. Az uri körökben	I.	18	—50
Alexander Mrs. Sibilla.	X.	5-7	1.50
Bárony István. Ecce Homo	XII.	9	—50
Beniczkyné. Saját kezébe, regény.	I.	16	—50
„ Ó az“, regény	III.	1-2	1.-
„ A hegység tündére, regény	V.	1-2	1.-
„ Rang és pénz, regény	VI.	6-7	1.-
„ A vér	VII.	18	—50
„ Közvélemény.	XII.	11-12	1.-
Békési Antal. Kálvárián	IX.	11	—50
Beöthy László. Két leány és egy legény	X.	8	—50
Boisgobey. A kék fátyol, regény	I.	7-8	1.-
Borostyán N. Mindszenti Katalin	IX.	17	—50
Bret-Harte. Yerba Buena.	VII.	6-7	1.-
Bréte Jean de la. Vadrózsa	XI.	14-15	1.-
Bródy S. Emberek. Elbeszélések	III.	17	—50
„ Faust orvos	V.	10	—50
„ Nyomor	VIII.	16	—50
„ Hófehérke, regény	IX.	9	—50
Burnet F. H. „A kis lord“, regény	IV.	16	—50
Carmen Sylva. Tábori posta, „	II.	17-18	1.-
Cherbuliez. Holdenis Meta, „	III.	7-8	1.-
„ Miss Rovel, „	V.	17-18	1.-
„ A Csókás-tanya	XI.	10-11	1.-
Coleman John. Curly, egy színész története	VI.	5	—50
Collins. „Nem!“ Regény	I.	13-14	1.-
Contessa Lara. A komédiánsné, regény	X.	17	—50
Conway. Beatrice házassága, regény.	I.	4-5	1.-
„ Elő halott, „	II.	3-4	1.-
„ Paulina, „	V.	3-4	1.-
Coppee. A bűnös	XIV.	10-11	1.-
Couperus Louis. Végzet, regény	VIII.	17	—50
Croker B. A szép Neville kisasszony.	IX.	7-8	1.-
„ Családi hasonlatosság, regény	XIII.	7-8	1.-
„ A milliomos	XIV.	7-8	1.-
Csehov P. Antal. A párbaj	XI.	8	—50
Csiky Gergely. Az elvált asszony, regény	IV.	1-2	1.-
Daudet E. Az elítélt leánya	V.	13-14	1.-
Delpit A. A marquise, regény	II.	13-14	1.-
„ Hét év múltán, „	IX.	5-6	1.-
„ E. A hitetlen, „	III.	3-4	1.-
Doyle A. Conan. A nábob kincse	X.	11	—50
„ Az üldöző	XII.	18	—50
Dosztojevszkij. Fehér éjszakák, regény	III.	18	—50
Eckstein. Violanta, regény	I.	15	—50
Farina Salvatore. Venus, regény	VIII.	18	—50
Filon. Ibolya, „	IX.	10	—50
Feuillet. A halott	I.	9	—50
„ Az özvegy, regény	II.	6	—50
„ Művészbecsület	VI.	8-9	1.-
Gárdonyi Géza. Két menyasszony és más elb.	XII.	17	—50
Gonzales. Egy csontváz elbeszélése	I.	17	—50
Grollier. A tábornok ur fia, elbeszélés	III.	10	—50
Gunter A. C. Marina (Mr. Barnes of New-York)	VIII.	5-6	1.-
„ Az amerikai	XII.	13-14	1.-
Gyalui Farkas. A szabadtűz	XI.	16	—50
Gyarmathyné. A havasok alján.	VI.	10	—50
„ Asszonyokról — asszonyoknak	X.	12	—50
Gyp. A seleburdi, regény	XIII.	5	—50
Haggard Rider. „Ó“, regény	IV.	3-4	1.-
„ Salamon király kincse	XI.	5-6	1.-
„ Ismeretlen ország, regény	XIII.	17-18	1.-

	Kötet	Évf.	Ára
Herczeg Ferencz. Fenn és lenn.	V.	11—12	1.—
" Simon Zsuzsa, regény.	IX.	1—2	1.—
Herman Ottóné. Knopfmacher	XI.	7	—50
Heyse P. Felejthetetlen szavak.	V.	15	—50
Hungerford Mrs. Kis hercegnő.	VII.	14	—50
" A kis hóbortos	IX.	18	—50
Jókai M. A ki a szívét a homlokán hordja.	V.	16	—50
Kazár. Lég és föld. Kitérőlt évek, 2 elbeszélés	III.	9	—50
" A szívárvány, regény	IV.	15	—50
Kövér Ilma. Damáz Margit	VII.	13	—50
" Két világ közt	XII.	15	—50
Kupa Árpád. A napszámosok, regény	X.	15—16	1.—
" Képzelt királyok, regény	XIII.	9—10	1.—
Lengyel L. Balázs Klára	XIV.	9	—50
Letneff. Anjuta. Orosz regény	IV.	17—18	1.—
Lindau. Jung Helén, elbeszélés.	II.	9	—50
" Lázban, regény	VI.	17	—50
Margitay. Megölt lelkek, regény	II.	5	—50
Mercedes. Noemi.	IX.	16	—50
Mikszáth. A lohinal fü, elbeszélés.	I.	3	—50
" A fészek regényei, elbeszélések	II.	16	—50
" „Almanach“ 1898, 1899, 1890, 1891,			1.—
1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898-ra			1.—
Mudrony. Ideiné leánya, ered. regény	VI.	15—16	1.—
Moeller O. M. Az arany	XII.	10	—50
Ohnet. A bánya, regény	I.	1—2	1.—
" Lise Fleuron, regény	I.	10—11	1.—
" A Croix-Mort grófnők, regény	II.	1—2	1.—
" Sarah grófnő,	II.	10—11	1.—
" Akarat,	III.	11—12	1.—
" Rameau orvos.	IV.	13—14	1.—
" Utolsó szerelem	V.	8—9	1.—
" A Pierre lelke.	VI.	1—2	1.—
" A vasgyáros (hámosos).	VI.	11—12	1.—
" A gyűlölet adója	VII.	1—2	1.—
" Nimród és Társai.	VIII.	1—2	1.—
" A gyermek joga	X.	1—2	1.—
" Régi harag, regény	XI.	1—2	1.—
" Hiábavaló gazdagság	XII.	1—2	1.—
" A képviselő leánya	XII.	16	—50
" A faviéresi lelkész	XIII.	1—2	1.—
" Páris királya	XIV.	1—3	1.50
Onida. A freskók, regény	III.	15	—50
Pekár Gyula. Lavina, regény	X.	18	—50
" Hatalom	XII.	7	—50
Petelei. A fülemile, elbeszélés	I.	12	—50
Prevosi Marcel. A titkos kert, regény	XIII.	11—12	1.—

	Évf.	Kötet	Ára
Rákosi Viktor. Téli rege	VIII.	10	—,50
Reade Charles. Titok	VIII.	14—15	1.—
Róberts Sándor. Lou	X.	9	—,50
Rovetta G. Az első kedves	XI.	18	—,50
„ Egy leány miatt	XIII.	14—15	1.—
Savage R. Henry. Hivatalos feleség	VIII.	9	—,50
Schultz Jeanne. A fogadalom	VIII.	11	—,50
Seruo. Isten hozzád szerelem, olasz regény	VI.	18—14	1.—
„ Bűn és büntetés	XII.	5—6	1.—
Sudermann. A kegyencz	VII.	11—12	1.—
P. Szathmáry. Balassa Bálint, tört. regény	II.	12	—,50
„ A legszebb hercegnő, regény	III.	13—14	1.—
„ A kiengesztelt átok	VII.	15	—,50
Szántó Kálmán. Alkonyat, regény	XIII.	6	—,50
Szomaházy István. Nyári felhők	XI.	12	—,50
„ „ Ella kisasszony ötlete	XIII.	16	—,50
Tábori Róbert, Nagy játék	VIII.	7—8	1.—
„ „ Korhadtt oszlopok	XI.	9	—,50
„ „ A negyvenéves férfiú	XIV.	6	—,50
Tarchetti. A szív küzdelmei	V.	7	—,50
Theuriet. Veszedelemes bűbáj	VII.	9—10	1.—
„ Angela, regény	X.	13—14	1.—
Thury Zoltán. Ullrich főhadnagy	XIII.	13	—,50
Tinseau Leon. A hivek, regény	VI.	18	—,50
„ „ A tilalom	VII.	16—17	1.—
„ „ Göröngyös utakon	IX.	12—13	1.—
Tolnai. A jubilánsok, regény	I.	6	—,50
Turgenyev. Első szerelem. Kipp-Kopp elbesz.	II.	15	—,50
Tutsek Anna. Viola története	X.	10	—,50
Uchard. Blaisot kisasszony, regény	III.	16	—,50
Váradt Antal. Elmult évekből	VII.	8	—,50
Verga. Egy apáca története	VII.	5	—,50
Warden F. A rejtélyes ház	XI.	17—18	1.—
Werner. Szent-Mihály	IV.	9—11	1,50
Werner Gy. Anteusz	VIII.	12—13	1.—
„ Andrásfalvy de Andrásfalva	IX.	14—15	1.—
„ Olga	XIV.	12—13	1.—
Zola Emile. Álom, regény	IV.	7—8	1.—
„ „ Három elbeszélés	XII.	8	—,50

AZ ÉN UJSÁGOM

Képes gyermeklap.

❧ ❧ Szerkeszti PÓSA LAJOS. ❧ ❧

—
Előfizetési ára negyedévre 1 forint.

—
Mutatványszám kívánatra ingyen.

—
Kiadóhivatal Budapest, Andrássy-út 10.

Gerencsér és első fecské

XIV. 18

